

Souhrnná teritoriální informace Turecko

Zpracováno a aktualizováno zastupitelským
úřadem ČR v Ankaře ke dni 13.04.2012

Seznam kapitol souhrnné teritoriální informace:

1. Základní informace o teritoriu
2. Vnitropolitická charakteristika
3. Zahraničně-politická orientace
4. Ekonomická charakteristika země
5. Finanční a daňový sektor
6. Zahraniční obchod země
7. Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR
8. Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu
9. Investiční klima
10. Očekávaný vývoj v teritoriu

1. Základní informace o teritoriu

1.1. Oficiální název státu

- **Turecká republika** (Türkiye Cumhuriyeti)

1.2. Rozloha

Rozloha:

- 783 562 km² (World Fact Book 2009)

Územně geografické rozdělení mezi evropskou a asijskou částí země.

Hranice:

Délka hranice 2 648 km (Arménie 268 km, Ázerbájdžán 9 km, Bulharsko 240 km, Gruzie 252 km, Řecko 206 km, Írán 499 km, Irák 352 km, Sýrie 822 km, pobřeží: 7 200 km)

1.3. Počet obyvatel, hustota na km², podíl ekonomicky činného obyvatelstva

- 74 724 269, průměrná hustota obyvatelstva: 95,4/km² (k 31.12.2011, zdroj Turkstat)

Podíl ekonomicky činného obyvatelstva:

- zemědělství – 25,5 %
- průmysl – 19,5 %
- stavebnictví – 6,9 %
- služby – 48,1 %
- (zdroj Turkstat prosinec 2011)

Gramotnost:

- 94 % celkové populace (muži 97,8 %, ženy 89,9 %)

1.4. Průměrný roční přírůstek obyvatelstva a jeho demografické složení

Průměrný roční přírůstek:

- 1,35% (k 31.12.2011, zdroj Turkstat)

Demografické složení:

- 0–14 let: 25,3 %
- 15–64 let: 67,4 %,
- 65 let a více: 7,3 %

Porodnost:

- 2,09 dětí/na 1 ženu

Dětská úmrtnost:

- 12,6 na 1 000 narozených

1.5. Národnostní složení

Oficiální statistiky neuvádějí. Odhad:

- Turci 80 %
- Kurdové 17 %
- ostatní 3 % (Arméni, Arabové, Řekové, Albánci, Gruzíni, Lazové, Čerkesové, Židé a další).

1.6. Náboženské složení

- 99,7% obyvatelstva jsou muslimové (většina sunnité, menšina alevité)
- 0,3% ostatní (ortodoxního, gregoriánského, židovského, katolického a protestantského vyznání). Řecký ortodoxní i arménský patriarchát sídlí v Istanbulu.

1.7. Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

- **turečtina**
- **kurdština** se používá v běžném neoficiálním styku zejména na jihovýchodě Turecka
- Znalost ostatních světových jazyků, především **němčiny** a **angličtiny**, je mezi obyvatelstvem nízká, znalost angličtiny, příp. francouzštiny je omezena na vzdělanější vrstvy a významná turistická střediska, němčiny na bývalé „gastarbeitery“.

1.8. Administrativně správní členění země, hlavní město a další velká města

Turecko je rozděleno na 81 provincií (il) , členěných dále na okresy (ilçe).

Hlavní město:

- Ankara: 4 890 893 obyvatel (zdroj: TurkStat k 31. 12. 2011)

Další velká města:

- Istanbul: 13 624 240
- Izmir: 3 965 232
- Bursa: 2 652 126
- Adana: 2 108 805
- Antalya: 2 043 482
- Mersin (İçel): 1 667 939
- Trabzon: 757 353

1.9. Peněžní jednotka a její členění, používání jiných měn

turecká lira – mezinárodní kód TRY, vnitrostátní TL (od 1. 1. 2009)

nákupní kurz TCB: 1,728 TL/1 USD; 2,38 TL/1 EUR (k 30. 3. 2012)

Cizí měny jsou volně směnitelné, v zahraničním obchodě se využívají USD i EUR. Používání cizích měn ve vnitřním platebním styku není zakázáno, některé obchody jej provozují běžně a ceny uvádějí buď v místní nebo i volné měně.

Turecké vládní entity slavnostně představily dne 1. března 2012 nový symbol turecké liry reflektující ambiciózní plány, které mají národní měnu povznést na měnu globální. Nově představený grafický symbol turecké liry, který vzešel z veřejné soutěže a návrhu více než 8 tis. soutěžitelů. Nový symbol turecké liry (viz níže) má podobu kotvy, což dle slov guvernéra Turecké centrální banky Erdema Başçıho symbolizuje „bezpečný přístav“ a reflektuje pocit „sebedůvěry“ v národní měnu. Současně dvě diagonály mají představovat vzrůstající prestiž měny.

Nový symbol turecké měny:

Zdroj: Centrální banka TR

1.10. Státní svátky, obvyklá pracovní a prodejní doba

Státní svátky:

- 1. leden – Nový rok
- 23. duben (Den národní svrchovanosti a Den dětí)
- 19. květen (vzpomínka na zakladatele tureckého státu Atatürka a Den mládeže a sportu)
- 30. srpen (Den vítězství)
- 29. říjen (výročí vzniku republiky)
- 10. listopadu (výročí Atatürkovy smrti)

Náboženské svátky (v roce 2012):

- ukončení Ramadánu, svátek cukroví – Şeker Bayramı 18. 8.–21. 8. 2012
- svátek obětování – Kurban bayramı 24. 10.–28. 10. 2012

Obvyklá pracovní doba:

- pondělí–pátek od 9:00 do 17:30 hod. nebo od 8:30 do 17:00 hod. (30 min.–1 hod. bývá vyčleněno pro přestávku na oběd, která na státních úřadech většinou trvá poněkud déle).

Obvyklá prodejní doba:

- pondělí–sobota (větší obchodní domy, tržiště otevřeny i v neděli) od 9 až 10 hod. do 19:00 hod. (větší obchodní domy i do 22:00 hod.).

1.11. Místní zvyklosti důležité pro obchodní kontakty

Turci (nejen obchodníci) jsou všeobecně lidé velmi vstřícní a přátelští vůči cizincům. Chovají-li se vůči nim jinak, pak se pravděpodobně jedná o reakci na případné povýšenecké a arogantní jednání samotných cizinců. Přátelský postoj a pozitivní přístup je důležitým předpokladem pro navázání dobrých kontaktů, což platí samozřejmě i při obchodních jednáních. V oblasti obchodních zásad se přístup k jednání s tureckými partnery nijak výrazně neodlišuje od běžných evropských společenských norem. Společenský oblek, jehož nošení prosazoval již první turecký prezident Atatürk, je při obchodním jednání nezbytností.

Prvotním předpokladem pro úspěch na místním trhu je kvalitní příprava na jednání. Pokud českým podnikatelům, přijíždějícím do Turecka na úvodní jednání, chybí dostatečné znalosti o konkurenci na místním trhu, získává na následném obchodním jednání na převaze místní obchodník, který je většinou vybaven potřebnými informacemi a argumenty. Znalost zahraniční i domácí konkurence, která působí na trhu, může českým vývozcům pomoci ke stanovení vlastních optimálních cen a cenových mantinelů. Je také třeba počítat s tím, že turecké firmy zpravidla nemívají ve zvyku vázat se jen na jednání s jedním dodavatelem, ale ve stejném období jich testují několik. Případy, kdy si místní firma nakonec vybere konkurenční společnost a českému exportérovi ani nesdělí, že již nadále s nákupem jeho zboží nepočítá, jsou bohužel dost časté.

Turecký obchodník očekává, že veškerá iniciativa bude vyvíjena na straně prodávajícího. Z praxe je možno uvést celou řadu případů, kdy slibně se rozvíjející kontakty nedosáhly fáze realizace jen z důvodu přerušení komunikace. Skutečnost, že potenciální turecký zákazník nereagoval na zaslanoou korespondenci, bývá na straně české firmy často chápána jako vyjádření nezájmu o jeho zboží. Nebývá to však vždy pravda a obnovení komunikace může vést ke konečnému úspěchu. V těchto případech může českým firmám hodně pomoci kancelář CzechTrade v Istanbulu, která většinou dokáže iniciovat obnovení přerušených vztahů.

Při obchodování v Turecku je třeba počítat s tím, že místní podnikatelé a obchodníci mívají mimořádnou schopnost vést obchodní jednání tak, aby dosáhli co nejpříznivějších cenových a platebních podmínek. Tento záměr dokáží sledovat až nebyvale důsledně.

Nezastupitelnou roli při navazování obchodních vztahů v Turecku hraje návštěva teritoria spojená s osobním jednáním. Místní obchodnická filozofie vychází z přesvědčení, že pro uzavření dobrého obchodu je nutné, aby partneri k sobě našli i určitou dávku vzájemné sympatie. Obchodní jednání probíhá v Turecku podobně jako s evropskými partnery s obvyklým postupem poptávka – nabídka – jednání o změnách – dohoda. Základním a rozhodujícím bodem obchodního jednání bývá jednání o ceně. Je třeba počítat s tím, že cena dozná proti původnímu návrhu podstatných změn. Český vývozc by měl být vybaven potřebnými argumenty a marketingovými informacemi a být tak připraven na licitaci o cenách.

Samotné obchodní jednání nevybočuje ze zaběhnutých norem jednání s evropskými obchodními partnery. Dohody je nutno uzavírat vždy písemně. Během jednání je možno se občas setkat s přísliby, které nejsou později splněny. Mentalitě Turků je vlastní, že v zájmu příznivého průběhu jednání slíbí něco, co pak nemohou splnit. Je třeba také počítat s tím, někteří turečtí obchodníci neradi řeší, nebo neumí řešit různé problémy, které mohou nastat při realizaci obchodního případu (typickým případem je např. přístup tureckého obchodního partnera k řešení problémů při celním odbavení a uvolnění zboží do oběhu). Proto se zvláště zpočátku doporučuje zvolit vhodné dopravní a platební podmínky, tak aby neohrozily inkaso.

Turecký partner vždy ocení cizincův zájem o Turecko, znalost některých památek a ve většině případů zmínku o podpoře vstupu Turecka do EU. Při jednání s partnery, kteří se již dlouho znají, je běžný neformálnější vztah. Ve státním sektoru je přístup formálnější, je nutno mít předem domluvenou schůzku, kterou ve většině případů zajišťuje místní zástupce. Jednacím jazykem je většinou angličtina, může se však stát (obzvláště u vysoce postavených státních úředníků), že se bude mluvit turecky a úředník bude mít buď svého tlumočníka do angličtiny, nebo tlumočení bude zajišťovat zástupce. Schůzky začínají nejdříve v 10 hodin, výjimkou není ani pozdní odpoledne (16 či 17 hod.).

Návštěvy Turecka je možno konat celoročně, většina jednacích prostor má klimatizaci, ale přesto se doporučuje vyhýbat se létu, pohyblivému období ramadánu a následných muslimských svátků (seker bayram). Klimatizované prostory přinášejí krátkodobým cestovatelům rizika z nachlazení díky vysokým rozdílům teplot venku a v budovách. Vizitky obsahují všechny důležité údaje o firmě, včetně elektronické

a internetové adresy. Významní obchodní partneři jsou většinou vzdělaní lidé, jejich děti obvykle studují v zahraničí.

Občas přichází iniciativa na obchodní jednání od tureckých firem, které chtějí ihned navštívit obchodního partnera v ČR aniž předtím došlo k nějaké konkrétní korespondenci o obchodu. V tomto případě se doporučuje nejdříve kontaktovat Czechtrade Istanbul, případně OEÚ ZÚ Ankara/GK Istanbul se žádostí o prověření firmy. Již se v minulosti stalo, že se jednalo pouze o snahu získat vstupní vízum.

Obvyklá pracovní doba v Turecku je mezi 9. až 17. hodinou, pracovní doba se ovšem různí. Státní úředníci jsou obvykle k dispozici od 10 hod. a je možno je zastihnout až do 18 hodin. Pracovní týden je pondělí–pátek, některé firmy pracují i v sobotu (s výjimkou státních firem a úřadů). Podniková kultura v menších soukromých firmách staví na hierarchii, velké firmy používají moderní metody řízení. Lze potkat mnoho tzv. konzultantů, což jsou lidé, kteří už nemají žádné hlavní zaměstnání, ale snaží se využívat svých známých a kontaktů, svých zkušeností a předchozího postavení. Mohou působit jako poradenské firmy i jako zástupci za provizi. Někdy požadují předem výhradní zastupitelské smlouvy. K těmto nabídkám je nutno přistupovat velmi opatrně. Většinou zdůrazňují své bohaté známosti a na těchto slibech chtějí založit budoucí obchodní vztah.

Ve velkých městech v západní a jižní části Turecka (Istanbul, Izmir, Ankara, Bursa, Adana, Mersin) se společenská pravidla a vztahy mezi lidmi velmi blíží evropským zvyklostem. Ve východních oblastech mezi lidmi existují velké společenské rozdíly. Vztah k ženám se liší podle přístupu muže k islámu. Moderní Turci sice formálně vyznávají muslimské náboženství, ale v praktickém životě vyznávají spíše sekulární evropský způsob života a ženy jsou pro ně rovnocenné. Pravověrní muslimové dodržují zásady koránu a prosazují podřízenost ženy.

Při pobytu v Turecku a v běžném styku s místními obyvateli stačí dodržovat normy chování podle evropských zvyklostí. Doporučuje se ale nepodceňovat kulturní odlišnosti islámu a respektovat velkou úctu, která je v Turecké republice spojována se státními symboly (např. státní vlajka a obrazy a sochy zakladatele Turecké republiky Mustafy Kemala Atatürka).

Turci jsou všeobecně dochvilní, a to samé očekávají od partnerů. V běžné praxi to znamená, že je třeba si předem zjistit jak dlouho trvá cesta na obchodní jednání a k tomu přidat časovou rezervu. Zvláště v Istanbulu je to obtížný úkol, neboť není možno nikdy předem odhadnout, jak velká bude dopravní špička. Doporučuje se požádat obchodního partnera o přepravu z hotelu na obchodní jednání a vyloučit tak možnost pozdního příchodu z vlastní viny.

Komunikace s tureckými partnery se zásadně neliší od evropských zvyklostí. Při společenské konverzaci jsou vhodná jakákoliv témata, kterými projevíte zájem o Turecko (cestování, historie, tradice), oblíbeným tématem je fotbal a Turci znají mnoho českých hráčů. Nedoporučuje se hovořit o Turecku kriticky a dávat doporučení, co by se mělo změnit. Naopak tureckého partnera potěší, když se pozitivně zhodnotí ekonomický vývoj v zemi a rostoucí životní úroveň. Turci mají smysl pro humor a po bližším seznámení není příležitostné vtípkování na závadu. Je však třeba vyhnout se zesměšňování a pohrdání, především všeho co se týká Atatürka a jeho zásluh o moderní Turecko.

Oslovení je v zásadě formální – „pane“, „paní“, používání křestních jmen je velmi časté, protože příjmení zavedl až Atatürk a tradice oslovení křestním jménem stále zůstává.

Pro navazování kontaktů jsou ve velké oblibě různé druhy seminářů, konferencí apod., které obvykle organizují různé obchodní komory a asociace za přítomnosti členů vlády a kterých se účastní sto i více lidí.

Při setkání s Turky je třeba vzít v úvahu, že interpersonální vzdálenosti v Turecku jsou menší než v Evropě. U bankomatu a ve frontách se lepší jeden druhému na záda, známí (i muži) se při setkání líbají a mají ve zvyku se navzájem dotýkat. Není výjimkou potkat na ulici dva muže, kteří jsou do sebe zavěšeni. Na rozdíl od některých jiných muslimských zemí nejsou prodáváci dotěrní a zbytečně neobtěžují. Při setkání s obchodním partnerem je běžné podání ruky, to se týká i žen, u nichž je však třeba počkat, jestli ruku podají první.

Oblečení obchodníků je formální, sestávající z obleku s kravatou, to samé se očekává i od obchodního partnera. Ženy během dne nosí běžné evropské oblečení. Ženy i muži si dávají velmi záležet na svém zevnějšku a kvalitě oblečení a doporučuje se tomuto zvyku se přizpůsobit. Na večer turecké ženy nosí

různé oblečení od kostýmu až po večerní toaletu podle významu události. Pro muže je nejvhodnější tmavý oblek, bílá košile a kravata, v létě nevádí oblek světlejšího odstínu.

Po bližším seznámení se turecký partner obvykle zve svůj protějšek na večeři do některé prestižní turecké restaurace. V tradiční turecké restauraci je večeře zahájena množstvím předkrmů, v některých zařízeních se nepodává alkohol. V Turecku je také celá řada vynikajících restaurací evropského a světového stylu. Naprostá většina restaurací je udržována v čistotě a nabízená jídla jsou kvalitní. Není třeba se obávat zdravotních potíží v důsledku závadného jídla. Kromě již zmiňovaných tradičních tureckých restaurací je běžně podáván alkohol, který Turci zpravidla neodmítají. Velmi oblíbená je hroznová pálenka s příchutí anýzu tzv. raki, kterou Turci při večeři pijí zředěnou s vodou (obdoba řeckého ouzo nebo arabského araku). Obvyklé je malé občerstvení během jednání (čaj, káva, softdrinky), Turci většinou pijí černý čaj, který je jejich národním nápojem a je nabízen při každé příležitosti.

Pozvání do rodiny na večeři je spíše výjimečné. Je vhodné přinést dárek, případně květiny paní domu. Je zdvořilé pozvání opětvat.

Turecká republika je islámská země. Procento osob ortodoxně dodržujících náboženské zásady (např. abstinence, půst v době ramadánu apod.) je vyšší než v Evropě. Náboženství ovlivňuje i jídelníček a stolování, vepřové maso a pokrmy z něho v Turecku lze nalézt zřídka a v omezené míře, respektive jsou s vynaložením nemalého úsilí k nalezení v lokalitách s vyšší koncentrací cizinců (lokálně Istanbul, Ankara, turistická centra na pobřeží). V poslední době lze nalézt některé druhy uzenin z vepřového masa v síti obchodů Migros.

1.12. Podmínky využívání místní zdravotní péče českými občany a občany EU

Neexistují žádná omezení při poskytování zdravotní péče cizincům. Soukromá zdravotnická zařízení jsou na velmi dobré evropské úrovni; státní zařízení v hlavních centrech jsou na slušné úrovni.

Vzhledem ke skutečnosti, že dne 30. 7. 2004 bylo podepsáno Správní ujednání k provádění smlouvy mezi ČR a TR o sociálním zabezpečení (prováděcí předpis ke Smlouvě mezi ČR a TR o sociálním zabezpečení, která byla podepsána premiéry obou zemí dne 2. 10. 2003 a vstoupila v platnost výměnou diplomatických nót v lednu 2005), doporučujeme občanům ČR, aby si před dlouhodobým pobytem v Turecku opatřili u zdravotní pojišťovny v ČR, u které jsou registrováni, formulář CZ/TR111 a nechali si jej po příjezdu do Turecka potvrdit na oblastním ředitelství „Institutu pro sociální pojištění“ (SSK). Na základě předloženého formuláře pak bude občan ČR ošetřen ve státním zdravotnickém zařízení za stejných podmínek jako domácí pojištěnci s nezbytnou finanční spoluúčastí (např. nadstandardní péče u stomatologa, finanční spoluúčast u některých léků).

V této souvislosti je však nutné dodat, že sjednání klasického cestovního zdravotního pojištění před cestou do Turecka umožní jeho držitelé obrátit se na všechna zdravotnická zařízení, včetně těch soukromých, kde je úroveň péče obecně na mnohem vyšší úrovni, než u státních institucí.

1.13. Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Krátkodobá víza

Dnem 1. 1. 2005 nabylo účinnosti jednostranné zrušení vízové povinnosti pro občany ČR, kteří cestují do Turecka za turistickým účelem, pokud jejich pobyt v této zemi nepřekročí 90 dnů. Bezvízový styk za účelem turistiky platí i pro děti do 15 let zapsané v pasu jednoho z rodičů za podmínky, že cestují společně (dítě zapsané do pasu rodiče před 1. 9. 2006 může takto cestovat do 15 let věku, dítě zapsané do pasu rodiče od 1. 3. 2008 může takto cestovat do 10 let věku). Platnost zápisů dětí v cestovních dokladech rodičů bude ukončena dnem 26. 6. 2012.

Pro vstup do Turecka je nutné, aby platnost cestovního pasu činila minimálně 90 dní po předpokládaném ukončení pobytu. Proto se doporučuje, aby platnost cestovního dokladu přesahovala nejméně o půl roku datum plánovaného vstupu do země.

Od 1. 2. 2012 vstoupila v platnost nová zákonná norma, dle které cizinci přijíždějící za účelem turistiky či návštěvy na krátkodobé vízum nebo v rámci bezvízového styku mohou na území Turecka v období 180 dnů pobývat pouze 90 dnů. Není tedy již možno legálně prodloužit krátkodobý pobyt v Turecku vycestováním ze země na jeden den a následným návratem do Turecka. Zároveň ale dle další novely (platné rovněž od 1. 2. 2012) mohou cizinci přijíždějící bez víza či s vízem za účelem turistiky před uplynutím uvedených 90 dnů požádat u úřadu guvernéra provincie, ve které se nacházejí, o povolení k pobytu až na dalších 180 dnů.

Občané ČR, kteří cestují do Turecka za účelem výkonu práce, studia, vědeckého výzkumu, natáčení filmů či fotografování, si nadále musejí k cestám do Turecka obstarat vízum. Totéž platí i pro řidiče nákladní automobilové dopravy či řidiče autobusů.

Za vydání víz na ZÚ Turecka v Praze nejsou vybírány poplatky. Typy víz jsou rozlišovány podle účelu pobytu následovně: pro řidiče, pracovní víza, studentská, za účelem archeologických vykopávek a víza pro horolezce.

Při překročení doby povoleného pobytu (tj. doby platnosti vystaveného víza nebo při překročení doby, po kterou je na území Turecka povolen pobyt bez víza) je vybírána vysoká pokuta a daná osoba obdrží zákaz vstupu do Turecka, a to až na 5 let. Při žádosti o prodloužení platnosti víza vystavuje turecká strana povolení k pobytu.

Poplatky za jeho vystavení jsou následující:

- povolení k pobytu do 10 dnů: 50 TRY
- více než 10 dnů, ale méně než 1 měsíc: 50 TRY
- nad 1 měsíc: za každý započatý měsíc pobytu 30 TRY

Procedura trvá více než 2 týdny a při překročení doby povoleného pobytu o více než 15 dnů je jako „pokuta“ za vystavení povolení k pobytu požadována dvojnásobná částka.

Čeští občané cestující přes Turecko do Sýrie a Íránu či vzdálenějších zemí (např. Pákistán) si musí víza těchto zemí obstarat již v Praze.

ČR je od 21. 12. 2007 součástí schengenského prostoru, pro vstup tureckých občanů na její území tedy platí stejné podmínky jako u ostatních schengenských států. Standardní schengenské vízum (s dobou pobytu do 90 dnů) vydané na kterémkoli zastupitelském úřadě členské země Schengenu je platné i na území ČR a naopak standardní schengenské vízum vydané na zastupitelském úřadě ČR je platné v celém schengenském prostoru. Jednotný poplatek za podání žádosti o schengenské vízum je 60 EUR. V případě zamítnutí žádosti není nárok na jeho vrácení. Žádosti o víza jsou přijímány také na formuláři vytištěném z internetu (je k dispozici na stránkách www.mzv.cz/visaform).

Z hlediska vydávání víz pro turecké obchodníky vstup ČR do schengenského systému znamená, že dřívejší možnost udělení víza do 24 hodin od podání žádosti bez nutnosti předkládat další doklady na základě předložení autorizovaného potvrzujícího dopisu turecké obchodní nebo průmyslové komory již neexistuje.

Dlouhodobá víza

Čeští občané, kteří uvažují o pobytu v Turecku delším než 90 dnů, se musí na náležitosti potřebné pro vyřízení dlouhodobého víza informovat na Velvyslanectví Turecké republiky v Praze.

Celní náležitosti, zakázané artikly

Při celním odbavení na příjezdu do země mohou být v pasu vyznačeny všechny cennější předměty (např. fotoaparáty, notebooky atd.) za účelem kontroly o pohybu předmětů při výjezdu. Ostré náboje a zbraně nesmějí být dovezeny bez zvláštního povolení.

Povinná výměna valut neexistuje. Dovoz zahraniční měny není limitován, nelze však vyvážet místní měnu v hodnotě vyšší než 5 000 USD. V případě finanční částky převyšující hodnotu 5 000 USD musí

být prokázáno její nabytí (např. potvrzení o výběru hotovosti v bance atd.). Hodnota dovážených a vyvážených šperků nesmí překročit částku 15 000 USD, v případě vývozu šperků vyšší hodnoty musí být prokázán způsob jejich nabytí.

Vývoz starožitných předmětů (starších 100 let) je zakázán. Při vývozu nově vyrobeného koberce je nutno předložit doklad o koupi. Vývoz starších cenných předmětů podléhá povolení Generálního ředitelství pro správu muzeí. Bezcelně lze do Turecka dovézt 200 ks cigaret, 50 ks cigár (tj. doutníků, které nepřesahují 30 g), 10 ks doutníků, 200 g cigaretového tabáku společně s 200 ks cigaretových papírků (nebo 200 g dýmkového tabáku nebo 200 g žvýkačích tabáku nebo 50 g šňupacího tabáku), 1 kg kávy, 1 kg instantní kávy, 500 g čaje, 1 kg cukrovinek, 1 kg čokolády, 1 láhev alkoholických nápojů o obsahu 100 cl nebo 2 láhve alkoholických nápojů o obsahu 75 cl, 5 balení parfému, toaletní vody nebo vody po holení, jejichž obsah nesmí přesahovat 120 ml. Léky, léčiva a zdravotní potřeby je možné bezcelně dovážet pouze pro osobní potřebu.

Obecně osvobození od cla platí pro zboží, jehož celková hodnota nepřekračuje 300 EUR, v případě dětí mladších 15 let je tato částka stanovena na 145 EUR. Ministerstvo cel a obchodu však má právo osvobození od cla omezit v závislosti na charakteru a množství zboží.

Zakázán je dovoz drog a jiných omamných látek, obchodování s nimi a jejich spotřeba. Za nedovolenou výrobu, vývoz a dovoz omamných nebo psychotropních látek (již za 1 gram) hrozí trest odnětí svobody ve výši 10 až 20 let a vysoké peněžité tresty.

Nedovolený prodej, nabídka k prodeji, držení omamné nebo psychotropní látky za účelem nabídky, její transport či zprostředkování prodeje se trestá vysokou pokutou a odnětím svobody na 4 až 10 let. K dvojnásobnému zvýšení trestu dochází v případě, že omamnou a psychotropní látkou je heroin, kokain či morfin. Ke zvyšování trestního postihu dochází také, pokud se jedná o organizování trestné činnosti související s drogami či pokud je páchána vůči osobám mladším 18 let. Trestné je rovněž šíření toxikomanie.

Cestování do Turecka osobním automobilem

Při cestě motorovým vozidlem musí být vozidlo zapsáno tureckými celními orgány do pasu. Při vjezdu do země doporučujeme, aby řidič/vlastník vozidla či řidič autorizovaný vlastníkem vozidla k užívání (plnou mocí) požadoval zapsání vozidla do pasu, aby se vyhnul problémům při výjezdu ze země. Řidič musí mít mezinárodní řidičský průkaz (Turecko uznává pouze jeden typ – dle Umluvy o silničním provozu ze dne 19. 9. 1949). Při výjezdu se navíc vyžaduje předložení potvrzení o zaplacení pojistky pro zahraničí (tzv. zelená karta). Pokud zelená karta chybí, lze uzavřít pojištění na tureckých hranicích.

Daný osobní automobil může opustit území Turecka pouze s řidičem, který má vozidlo zapsané v cestovním pase. Osobě, v jejímž cestovním pase je vozidlo zapsáno, je zabráněno opustit Turecko bez tohoto vozidla, nebo bez předložení potvrzení, že vozidlo bylo v zemi přihlášeno, popř. uloženo do celního skladu. Automobil může být v Turecku maximálně na dobu 6 měsíců (pokud se řidič prokáže potvrzením, že je důchodce, pak obdrží povolení na 1 rok) – v této době však musí po 3 měsících alespoň na 1 den se svým automobilem z Turecka vyjet (viz níže). Pokud řidič zamýšlí pobývat se svým automobilem v Turecku déle, musí si vyřídit zvláštní SPZ pro cizince s povolením k pobytu (potřebné dokumenty: technický průkaz vozidla, povolení k pobytu, cestovní pas, doklad o účelu pobytu /např. potvrzení o studiu/).

Protože mezi ČR a Tureckem neexistuje příslušná dohoda, může každý český občan zůstat se svým automobilem nepřetržitě na území Turecka max. 3 měsíce; poté musí Turecko opustit (stačí na 1 den), třeba do Bulharska či Řecka, a pak se může na další 3 měsíce vrátit. Po dalších 3 měsících však již totéž nemůže zopakovat – pak si buď musí vyřídit tureckou SPZ pro cizince s povolením k pobytu (viz výše), nebo své auto nechat mimo území Turecka na minimální dobu 6 měsíců. Po těchto 6 měsících může s tímtož automobilem opět do Turecka a celý proces se opakuje.

Turecko patří mezi země s největším počtem dopravních nehod a nejvyšší úmrtností jimi způsobenou. Proto doporučujeme věnovat zvýšenou pozornost ostatním účastníkům silničního provozu. Dopravní předpisy jsou obdobné těm v ČR, v praxi se však nedodržují. Velmi ostražití by měli být chodci, protože v Turecku je uplatňováno „pravidlo absolutní přednosti motorového vozidla“. Při řízení automobilu doporučujeme také zohlednit další specifika zdejšího dopravního provozu: svou přítomnost dává řidič na vědomí často troubením, použití světelné signalizace neznamena dávat přednost, ale právě naopak.

Pokud řidič signalizuje levým blinkrem, nemusí to znamenat pouze jeho odbočení vlevo, ale také tímto způsobem může dávat najevo, že jej lze předjet.

Klimatické podmínky, kulturní odlišnosti

Klimatické podmínky v Turecku jsou zejména v letních měsících relativně náročné. Doporučuje se dodržovat pitný režim, aby bylo zabráněno dehydrataci. Také je třeba s potravou přijímat dostatek soli, protože zvýšeným pocením se z těla odplavují minerály a jejich nedostatek může při dlouhodobém pobytu vést k pocitům slabosti, závratím a mdlobám. Mnoho návštěvníků má také zkušenosti se slabším typem průjmů, který vzniká obvykle vlivem klimatických a stravovacích změn. V souvislosti s občasným výskytem střevních onemocnění doporučujeme českým občanům, aby při svých cestách do Turecka dodržovali základní hygienická pravidla.

Setkání s hady nebo škorpióny bývají v Turecku vzácná a jako většina zvířat i tito živočichové útočí pouze pokud se cítí být ohroženi. V Turecku jsou poměrně často na ulicích volně se pohybující psi, kteří mohou občas být i agresivní. Doporučuje se chránit proti klíšťatům kvůli relativně vysokému procentu jejich nakažlivosti encefalitidou a boreliózou. Lokálně se také vyskytuje klíšťaty přenášená životu nebezpečná nákaza nilskou krvácivou horečkou.

Doporučujeme nepodceňovat kulturní odlišnosti islámu. Zejména v době půstu v měsíci ramadanu je např. nabídka stravovacích služeb mimo turistická letoviska a velká města omezená. Je také potřeba respektovat velkou úctu, která je v Turecké republice spojována se státními symboly (např. státní vlajka a obrazy a sochy zakladatele Turecké republiky Mustafy Kemala Atatürka).

Čeští občané, kteří cestují do Turecka mohou svůj pobyt zde na základě dobrovolnosti zaregistrovat na webových stránkách [MZV ČR](#).

1.14. Oblasti se zvýšeným rizikem pro cizince – vhodnost návštěvy s ohledem na politickou či jinou situaci v zemi

Riziko teroristického útoku má v současné době globální charakter, a nelze je proto vyloučit ani v Turecku. Českým občanům doporučujeme, aby dbali při cestách do této země zvýšené opatrnosti, a to zejména na veřejných prostranstvích, kde dochází k větší koncentraci osob a která jsou navštěvována cizinci, aby dodržovali pokyny místních orgánů a kontaktovali v případě potřeby zastupitelské úřady, pokud jde o bezpečnostní situaci v regionu a možná hrozící rizika.

Před cestou do oblasti východního a jihovýchodního Turecka je žádoucí pečlivě zvážit specifika a zvýšená rizika této oblasti. Občanům, kteří se do této části země rozhodnou cestovat, doporučujeme, aby o své cestě předem informovali ZÚ Ankara nebo GK Istanbul, vyhýbali se cestování v noci, při projíždění kontrolních stanovišť armády nebo četnictva se chovali klidně a ukázněně a respektovali pokyny místních orgánů. Některé silnice mohou být uzavřeny armádou. Dále se nedoporučuje vyhovět žádostem místních obyvatel o vyvezení různých balíčků, filmů, dopisů atd. Pokud by takováto zásilka byla u turisty nalezena a měla jakoukoliv souvislost s teroristickými organizacemi, hrozí poměrně vysoký trest. V souvislosti se zvýšeným počtem a zesílenou intenzitou teroristických útoků PKK **varujeme před cestami do východních oblastí Turecka**, kde je riziko teroristických oblastí největší: Hakkari, Şırnak, Siirt, Van, Bitlis, Diyarbakır, Agri (Dogubayezit), Iğdir, Tunceli. V ostatních částech Turecka nejsou velké problémy s osobní bezpečností. Mimo turistická letoviska a velká města je třeba počítat s možností, že samotná žena vzbudí pozornost. Pokud se mimo tyto oblasti, zejména na venkově, prochází sama (nebo v doprovodu jiné ženy) po ulici, nelze vyloučit případné obtěžování.

Přepadení jsou v Turecku méně častá než v západních zemích. Drobná kriminalita (krádeže osobních věcí z hotelových pokojů, vykrádání aut, podvody) se v hlavních turistických oblastech může vyskytnout, byly zaznamenány i případy znásilnění. Rozhodně tedy nelze doporučit nocování pod širým nebem nebo ponechávání osobních věcí na nestřežených místech.

1.15. Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu (včetně generálních či honorárních konzulátů) – popis spojení z letiště a z centra města

Velvyslanectví České republiky v Ankaře

Embassy of the Czech Republic (Çek Cumhuriyeti Büyükelçiliği)
Kaptanpaşa Sok. 15, Gaziosmanpaşa – Ankara
Tel.: 0090/312/4056139
Stálá služba: 0090/532/3751387
Fax: 0090/312/4463084
E-mail: ankara@embassy.mzv.cz
Internetové stránky: www.mzv.cz/ankara

Dopravní spojení:

Letiště Esenboğa je od velvyslanectví vzdáleno asi 40 km. Spojení s centrem města je zajištěno pravidelným autobusovým spojením, které zajišťuje dopravní společnost Havaş. Cena je 15 TL. Z autobusového nádraží AŞTI se lze do centra dostat buď metrem (stanice Kizilay), autobuses, „dolmuşem“ (malý autobus, který staví na požádání) nebo taxíkem. Vlakové nádraží je s centrem také propojeno autobusy a „dolmuşem“. Z centra se lze k velvyslanectví dostat autobusem č. 112, 114, 318 – směr čtvrtí Gaziosmanpaşa nebo „dolmuşem“. Ve všech případech lze použít také husté síť taxíků. Jsou jednotně označeny výraznou žlutou barvou a vybaveny taxametrem. Standardní cena z letiště na ZÚ Ankara činí cca 70 TL.

Generální konzulát ČR v Istanbulu

Adresa: Consulate General of the Czech Republic
Abdi İpekçi Cad. 71, POB 35, 34367 Istanbul – Maçka
Telefon: 0090/212/3688034
Stálá služba: 0090/533/2573880
Fax: 0090/212/2319493
E-mail: istanbul@embassy.mzv.cz
Internetové stránky: www.mzv.cz/istanbul

Dopravní spojení:

Z nádraží i letiště jezdí do centra Istanbulu autobusy a metro, které je napojeno na tramvaj. Z konečné stanice tramvaje Kabataş lze dojít na GK Istanbul pěšky. Z letiště však doporučujeme dopravit se autobusem firmy Havaş na známé náměstí Taksim (10 TL), odkud lze použít taxislužby (6-8 TL) – GK se nachází v istanbulské čtvrti Maçka.

Honorární konzulát ČR v İzmiru

Honorary Consulate of the Czech Republic
Cumhuriyet Bulvarı No. 11
Kat: 4, Daire: 11, Alsancak – İzmir
Telefon a Fax: 0090232/3680944
E-mail: izmir@honorary.mzv.cz, eozyoy@etemozsoy.com

Honorární konzulát ČR – Antalya

Honorary Consulate of the Czech Republic
1385 Sokak No. 20, TR-07100, Antalya
Telefon (ústředna): 0090242/3226183
Fax: 0090242/3226182

E-mail: antalya@honorary.mzv.cz

Honorární konzulát ČR v Mersinu

Honorary Consulate of the Czech Republic
KültürMahallesi I. İnönü Blv., Atatürk Caddesi
Altınanahtarlar Apt. C Blok, Kat 1/1, Çamlıbel/Mersin
Telefon: 0090324/6764470
E-mail: mersin@honorary.mzv.cz

1.16. Kontakty na zastoupení ostatních českých institucí (Česká centra, CzechTrade, CzechInvest, CzechTourism)

Z ostatních institucí působí v teritoriu pouze CzechTrade, který má kancelář v objektu Generálního konzulátu ČR v Istanbulu, přes jehož centrálu se lze do kanceláře CzechTrade rovněž dovolat. Přímý telefon je 0090212/2199847, tel.+fax : 0090212/2911516. Adresa elektronické pošty je: istanbul@czechtrade.cz, případně michal.kosco@czechtrade.cz, web: www.czechtrade.com.tr.

V r. 2006 byla založena Česko-turecká smíšená obchodní komora, jejímž cílem je rozvíjet obchodní výměnu mezi ČR a Tureckou republikou. Kontaktní informace jsou následující:

Vodičkova 310/71
110 00 Praha 1
tel.: +420 221 506 300
fax: +420 221 506 301
e-mail: komora@ctsok.eu
web: www.ctsok.eu

1.17. Praktická telefonní čísla v teritoriu (záchrana, dopravní policie, požárníci, infolinky apod.)

- Policie: 155
- První pomoc: 112
- Hasiči: 110
- Jandarma (Četnictvo): 156
- Plyn: 187
- Voda: 185
- Elektřina: 186

1.18. Internetové informační zdroje

Informace především ekonomického charakteru lze vyhledat na webových stránkách následujících institucí:

- Státní statistický institut www.turkstat.gov.tr
- Státní plánovací komise www.dpt.gov.tr
- Podsekretariát premiéra pro státní finance (Ministerstvo financí) www.treasury.gov.tr
- Ministerstvo hospodářství www.ekonomi.gov.tr
- Ministerstvo zahraničních věcí www.mfa.gov.tr
- Ministerstvo pro vědu, průmysl a technologii www.sanayi.gov.tr
- Ministerstvo energetiky a přírodních zdrojů www.enerji.gov.tr
- Centrální banka Turecka www.tcmb.gov.tr
- Trade Promotion Organization www.igeme.gov.tr

-
- Ministerstvo spravedlnosti www.adalet.gov.tr
 - Obecné informace o Turecku a možnost objednání publikací www.intermedia.com.tr
 - Svaz obchodních a průmyslových komor a komoditních burz www.tobb.org.tr
 - Istanbulská obchodní komora www.tr-ito.com
 - Organizace malých a středních podniků www.kosgeb.gov.tr

1.19. Adresy významných institucí

2. Vnitropolitická charakteristika

2.1. Stručná charakteristika politického systému

Turecká republika je fungující parlamentní demokracií.

Politický vývoj Turecka v druhé polovině r. 2010 a první polovině r. 2011 byl určován implementací balíku ústavních reforem schváleným v referendu 12. září 2010 a předvolební situací (parlamentní volby proběhly 12. června 2011). Do značné míry tak zpomalily všechny ostatní reformy a během BE PRES a HU PRES již nebyla otevřena ani jedna negociační kapitola (připravena v podstatě jen kapitola 8 – Hospodářská soutěž).

Pokračovalo vyšetřování kauzy Ergenekon o spiknutí nacionalistických kruhů proti vládě AKP. Na počátku roku 2009 se k tomužto staršímu případu přidala kauza Balyoz, ohledně plánu některých armádních a bezpečnostních kruhů vyvolat atentáty chaos v zemi a připravit tak půdu pro převzetí moci podle modelu v letech 1960 a 1980. Kroky prokuratury vedoucí v březnu k zatčení některých novinářů údajně spojených s kauzou Ergenekon vedly k obvinění vlády, že ohrožuje svobodu slova. V roce 2010 se k těmto kauzám přidal také případ „internetového memoranda“ – zřízení několika desítek internetových stránek s cílem vést propagandu proti vládě AKP. Zřizovatelem byl podle obvinění generální štáb armády.

Na druhé straně došlo ke zpomalení reforem namířených k postavení kurdského obyvatelstva, což vyústilo v oficiální bojkot referenda ze strany kurdské BDP (Strany míru a demokracie, nástupce zakázané DTP). Zároveň došlo na začátku roku k obnovení aktivity PKK a řadě atentátů nejen na východě země, ale také v Istanbulu a dalších městech na západě. V srpnu 2010 PKK však vyhlásila příměří, které na podzim prodloužila až do voleb, ale s nástupem jara bylo na počátku března 2011 odvoláno.

Jednou z nejdůležitějších vnitropolitických událostí bylo zasedání Nejvyšší vojenské rady v srpnu 2011. Tři dny před zasedáním rezignoval náčelník generálního štábu a velitelé tří hlavních druhů vojsk (pozemní síly, letectvo, námořnictvo) na protest proti zatčení cca 200 generálů a vyšších důstojníků obviněných z účasti ve spiknutích Ergenekon, Balyoz a „internetového memoranda“. Na zasedání, na kterém armádní velení každoročně rozhoduje o obsazení nejvyšších armádních míst, se tak podařilo vládě do značné poprvé v historii Turecka prosadit svou vizi vztahů civilní vlády a armády, resp. podřízenosti armády civilní kontrole. Na začátku roku 2012 byl v souvislosti s třetím zmíněným případem zatčen bývalý náčelník generálního štábu İlker Başbuğ.

Nevyřešenou zůstává kurdská otázka. Pokusy vyřešit vojensky teror PKK selhaly, stejně jako dosavadní pokusy o politické řešení. Na konci března pronikly na veřejnost detaily ohledně nové strategie pro vyřešení kurdského problému, který spočívá na oddělení vojenského řešení problému PKK, respektive její militantní části, na jedné straně a politickým jednáním s kurdskou parlamentní stranou BDP s cílem najít politické řešení.

Pokračují také jednání o nové ústavě s cílem najít dohodu na konečném znění nejpozději do druhé poloviny roku 2012.

2.2. Hlava státu (jméno, kompetence)

Dne 28. srpna 2007 byl parlamentem zvolen na sedm let 11. prezidentem Turecké republiky dosavadní ministr zahraničí Abdullah Gül, který obdržel 339 z 448 hlasů přítomných poslanců.

Ve své inaugurační řeči se Gül přihlásil k principům sekularismu, demokracie, právního státu a sociální spravedlnosti a zdůraznil význam zachování těchto principů v zemi, která leží ve specifické geografické oblasti. Zvláštní pozornost Gül věnoval vstupu Turecka do EU, přičemž opětovně nastartování politických i ekonomických reforem označil za imperativ. Dle Güla se politická atmosféra v Evropě může vždy změnit, reformy proto musí Turecko činit především kvůli sobě a svým občanům. Gül znovu zopakoval myšlenku, že Ankara může „otevírat“ a „uzavírat“ kapitoly sama, bez ohledu na rozhodnutí Bruselu. Gül v projevu dále zmínil odhodlání Turecka bojovat proti terorismu, který napadá teritoriální integritu země, zároveň však zdůraznil význam aktivní zahraniční politiky. V této souvislosti přislíbil dále budovat

vztahy s tureckými národy i všemi ostatními zeměmi. Během svého mandátu se prezident Gül zastával prohlubování demokratizačních a modernizačních reforem.

2.3. Složení vlády

- Recep Tayyip Erdoğan – předseda vlády, Národní bezpečnostní rada (MGK), Národní zpravodajská služba, Správa rozvoje bytové výstavby, Agentura na podporu investic
- Bülent Arınç – vicepremiér, vztahy se Nejvyšším správním soudem, Atatürkův ústav jazyka a dějin, Generální ředitelství nadací, Generální ředitelství médií a informací, Generální ředitelství Turecké televize a rozhlasu, Generální ředitelství Anadolu Ajansı (tisková agentura), Rozhlasová a televizní rada
- Ali Babacan – vicepremiér, koordinace ekonomických otázek, státní pokladna, Centrální banka, Ziraat Bankası, Halk Bankası, Turecká rozvojová banka, Turecká exportní úvěrová banka, Turecká nadační banka, předseda Komise pro kapitálový trh, Bankovní rada, Fond pro pojištění vkladů
- Beşir Atalay – vicepremiér, Koordinace vztahů s Kyprem, předseda Radě pro boj s terorismem, koordinace otázek ochrany lidských práv, předseda Krizového štábu, předseda Radě pro veřejný pořádek a bezpečnost, sekretariát Fondu pro propagaci
- Bekir Bozdağ – vicepremiér, vztahy s parlamentem, Řada pro otázky náboženství, Úřad pro rozvoj a spolupráci, předseda Asociací pro Turky v zahraničí a jejich příbuzné
- Sadullah Ergin – ministr spravedlnosti
- Fatma Şahin – ministryně pro rodinu a sociální politiku
- Idris Naim Şahin – ministr vnitra
- Egemen Bağış – ministr pro EU
- Nihat Ergün – ministr pro vědu, průmysl a technologie
- Faruk Çelik – ministr práce a sociální jistoty
- Erdoğan Bayraktar – ministr životního prostředí a urbanismu
- Ahmet Davutoğlu – ministr zahraničí
- Zafer Çağlayan – ministr hospodářství
- Taner Yıldız – ministr energetiky a přírodních zdrojů
- Suat Kılıç – ministr mládeže a sportu
- Mehmet Mehdi Eker – ministr zemědělství a živočišné výroby
- Hayati Yazıcı – ministr obchodu a cel
- Cevdet Yılmaz – ministr rozvoje
- Ertuğrul Günay – ministr kultury a turismu
- Mehmet Şimşek – ministr financí
- Ömer Dinçer – ministr školství
- İsmet Yılmaz – ministr obrany
- Veysel Eroğlu – ministr lesů a vod
- Recep Akdağ – ministr zdravotnictví
- Binali Yıldırım – ministr dopravy

3. Zahraničně-politická orientace

Tureckou zahraničně-politickou prioritou posledních let je jednoznačně vstup do EU. Historie vztahů Turecka s EU sahá do roku 1963, kdy Turecko uzavřelo asociační dohodu s EHS. Na Helsinském summitu EU v roce 1999 bylo Turecko spolu s dalšími zeměmi začleněno do skupiny kandidátských zemí. V prosinci 2004 na Bruselském summitu bylo rozhodnuto o zahájení přístupových jednání, která skutečně započala 3. října 2005. Dne 29. 7. 2005 byl v Bruselu podepsán Protokol k Ankarské dohodě týkající se rozšíření celní unie o 10 nových ČS. Po podpisu protokolu vydalo Turecko jednostranné prohlášení, v němž uvedlo, že podpis protokolu neznamená uznání Kyperské republiky jakož i zpřístupnění tureckých přístavů a letišť pro kyperské lodi a letadla.

V roce 2006 došlo k dalším komplikacím ve vztahu mezi Tureckem a Evropskou unií. Kromě politických příčin v některých ČS EU a diskutované otázky absorpční schopnosti EU se jednalo zejména o odmítnutí turecké vlády předložit k ratifikaci Protokol Ankarské smlouvy – rozšíření Celní unie o 10 nových členů EU (vč. řeckého Kypru, který Turecko neuznává). V důsledku toho přerušila EU přístupová jednání v 8 kapitolách. Následujícího roku uvalila veto na otevření 5 přístupových kapitol (z toho ale jedna z již 8 blokových) Francie a v roce 2009 na další tři Kypr. Kapitulu o volném pohybu pracovních sil v tichosti blokuje Německo.

Vztahy s USA ve sporech z roku 2010 ohledně sankcí proti Íránu a incidentu s Izraelem kvůli zásahu izraelské armády proti lodi Mavi Marmara snažící se prolomit blokádu v Gaze (během zásahu došlo k úmrtí devíti Turků) se výrazně zlepšily. Klíčovým byl mj. souhlas Turecka s umístěním radaru protiraketové obrany na svém území a spolupráce Turecka s USA v době krize na BV. Zejména úzká byla spolupráce během krize v Egyptě. V současné době obě země úzce koordinují svůj postup vůči krizi v Sýrii, kde hraje Turecko klíčovou roli.

Turecko má v poslední době komplikované vztahy s Íránem. Důvodem jsou historické soupeření obou zemí o vliv v regionu, íránský jaderný program, vývoj v Iráku a v Sýrii. V poslední době se také na turečtí přepravci setkali s šikanováním na turecko-íránských hranicích.

Vztahy se Sýrií jsou na bodě mrazu. V důsledku tragických událostí v zemi Turecko odvolalo na konci března svého velvyslance a uzavřelo svoje velvyslanectví v Damašku. Otevřen zůstává generální konzulát v Aleppu (Halab). Lety do Damašku také dočasně zrušily Turkish Airlines. V Turecku se na konci března nacházelo téměř 20 000 syrských uprchlíků.

Turecko na konci roku 2011 vyhlásilo vůči Libyi své vlastní sankce, především finanční a ekonomické povahy. Situace v zemi ale Turecko negativně postihla zejména v oblasti zahraničního obchodu, když Turecko přišlo jak o jeden z významných exportních trhů tak o důležitou pozemní tranzitní cestu pro své zboží mířící na Střední východ.

Turecko s nelibostí sleduje vývoj v Iráku, kde po odchodu vojsk USA vzrostl vliv Íránu s možnými důsledky pro integritu země. Naopak historicky nejlepší má Turecko vztahy s kurdskou administrativou severního Iráku – jak z důvodu intenzivních ekonomických vztahů tak z důvodů bezpečnostní spolupráce.

Postupně se zlepšují vztahy s Řeckem, a to zatím i navzdory ekonomické krizi. Není ale vyloučené, že v případě prohloubení politické krize vzrostou hluboce zakořeněné protiturecké nálady, které bude muset vláda nějak oslovit – s potenciálem pro další zhoršení vztahů.

Vztahy s Izraelem se navzdory pozitivním signálům z června a července 2011 zlepšit nepodařilo a po odmítnutí izraelské vlády se za smrt 9 Turků na palubě Mavi Marmara omluvit a rodinám usmrčených vyplatit odškodné Turecko na začátku září 2011 snížilo intenzitu svých vztahů s Izraelem na minimální úroveň a přerušilo vzájemnou vojenskou spolupráci.

V roce 2009 byla podepsána dohoda Turecka a Arménie o otevření hranic a navázání diplomatických vztahů. Její ratifikace však byla na obou stranách hranic v roce 2010 zmrazena. K pokroku od té doby nedošlo.

Již v r. 1952 se Turecko stalo členem NATO. Snaží se i o rozšíření svazků s islámskými a blízkovýchodními státy v rámci Organizace islámské konference. Má také zájem o Balkánský poloostrov, mj. i vzhledem k tureckým a muslimským komunitám. Je zakládajícím členem Organizace černomořské hospodářské spolupráce (BSEC) a D-8 (Developing Countries). Usiluje o prioritní roli mezi tureckými republikami

střední Asie. Snaží se o zlepšení vztahů se sousedním Řeckem, přes sérii expertních jednání se však nedaří překonat spory v Egejském moři a více než 47 let (od prvních střetů mezi Řeky a Turky v roce 1963) zůstává nevyřešen také kyperský problém. Turecko pěstuje bohaté ekonomické vztahy s Ruskem (energetika – plyn, jaderná elektrárna). Rozvíjí také ekonomické i politické vztahy se zeměmi Středního východu. Zapojilo se do operace Unified Protector v Libyi a aktivně se podílelo na vyřešení krize v Egyptě. Turecko se aktivně angažuje v obnově Libye.

3.1. Členství v mezinárodních organizacích a regionálních uskupeních

Turecko je zakládajícím členem OECD (1960), asociovaným členem EU od r. 1963 a od prosince 1999 kandidátskou zemí pro vstup do EU. Od 1. 1. 1996 platí celní unie Turecka s EU. Je jedním z vůdčích členů Organizace islámské konference (OIC), která získala pro Turecko v r. 2004 nový význam, když se jejím předsedou se stal Turek Ekmelettin Ihsanoğlu. Ankara je také zakládajícím členem (resp. iniciátorem vzniku) D-8, tj. seskupení osmi islámských zemí (D-8 byla ustavena na vrcholné schůzce v Istanbulu v červnu 1997). Turecko je členem IMF (Mezinárodní měnový fond) a IBRD. Spolu s Rumunskem je vůdčí silou v BSEC (Organizace černomořské hospodářské spolupráce), snaží se o všestrannou aktivizaci činnosti tohoto seskupení. Je členem Rady Evropy od roku 1949 a členem OBSE. Turecko je i aktivním členem ECO (Organizace ekonomické spolupráce), která sdružuje nearabské země Blízkého Východu (kromě Izraele) a Střední Asie. Dále je členem OSN, FAO, IAEA, ILO, ITU, UNESCO, WHO a WTO.

3.2. Účast země na mnohostranných smlouvách a dohodách

viz 3. a 3.1.

3.3. Přehled bilaterálních smluv s ČR (včetně data vstupu) – mimo smluv dle kap.7.1.

- Smlouva o přátelství (11. 10. 1924)
- Úmluva o vzájemných stycích ve věcech soudních, občanských a obchodních (22. 8. 1930)
- Úmluva o řízení soudním, rozhodčím a smírčím (17. 3. 1931)
- Dohoda o likvidaci některých otevřených finančních nároků sjednaná výměnou dopisů (20. 3. 1970)
- Dohoda o hospodářské, technické, průmyslové a vědecké spolupráci (6. 1. 1976)
- Konzulární úmluva (15. 11. 1977)
- Dohoda o mezinárodní silniční dopravě (30. 6. 1981)
- Dohoda o spolupráci v oblasti cestovního ruchu (30. 6. 1981)
- Ujednání o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatického, zvláštního nebo služebního pasu sjednaná výměnou dopisů (18. 2. 1991)
- Dohoda o ochraně a podpoře investic (30. 4. 1992)
- Dohoda o sukcesi do dvoustranných smluv sjednaná výměnou dopisů (Praha 12. 12. 1996, Ankara 20. 2. 1997)
- Dohoda o spolupráci při potírání mezinárodního nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami, mezinárodního terorizmu a organizovaného zločinu (17. 1. 1997)
- Ujednání mezi MO ČR a GŠ TR o vzájem. spolupráci ve vojenské oblasti (22. 10. 1997)
- Dohoda o letecké dopravě (1996)
- Dohoda o vojenské spolupráci v obranném průmyslu (1999)
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství (7. 9. 2000)
- Dohoda o spolupráci v celních otázkách (10. 10. 2000)
- Dohoda o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu (15. 12. 2003)
- Dohoda o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, mládeže a sportu (10. 6. 2004)
- Smlouva mezi ČR a TR o sociálním zabezpečení (26. 10. 2004)
- Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic (18.3.2012)

4. Ekonomická charakteristika země

4.1. Zhodnocení hospodářského vývoje za minulý rok, předpověď dalšího vývoje

Turecko lze charakterizovat jako relativně vyspělou, průmyslově agrární zemi. Evropská komise označila Turecko za fungující tržní ekonomiku již v říjnu 2005, ve svých hodnotících zprávách však zdůrazňuje, že je nezbytně nutné zvyšovat konkurenční schopnost hospodářství a důsledně realizovat strukturální reformy. V souvislosti se zahájením přístupových rozhovorů s EU od 3. 10. 2005 začala turecká vláda postupně uskutečňovat restrukturalizaci na makro a mikroekonomické úrovni a přizpůsobovat legislativu evropským standardům.

Obchodně politický režim Turecka je v důsledku rozvíjení mezinárodních relací a prosazování dlouhodobých strategických cílů země postupně liberalizován. Rozhodující normou v této oblasti je Celní unie s EU, na jejímž základě Turecko uplatňuje v obchodních vztazích se třetími zeměmi společný celní tarif EU. V některých případech však Turecko uplatňuje opatření, která nejsou v souladu s Celní unií a jsou předmětem jednání s EU (podrobněji viz kapitola 6.5). Dne 7. 9. 2011 byl zveřejněn od World Economic Forum globální index konkurenceschopnosti (Global Competitiveness Index 2011–2012). Podle něj si Turecko polepšilo o dvě místa a obsadilo 59. pozici (Česko kleslo o dvě místa na 38. místo a Slovensko až na 69.).

Z hlediska objemu HDP představovalo Turecko 16. největší ekonomiku na světě a v rámci EU byla šestou po Německu, Velké Británii, Francii, Itálii a Španělsku (zdroj IMF, září 2011, Purchasing Power Parity). Hospodářský vývoj Turecka je od 90. let 20. století poznamenán nerovnoměrností a výkyvy, léta vysokého růstu HDP se střídala s roky prudkého poklesu. V letech 2006–2007 byl růst HDP na úrovni kolem 6 %, ale následkem ekonomické krize ve světě skončil rok 2008 na hodnotě 0,7 % a za rok 2009 vykázal ukazatel dokonce pokles -4,7 %. V posledním čtvrtletí 2009 nastal již růst HDP ve výši 6,0 % a v roce 2010 bylo dosaženo výborného výsledku 9,2 %. V absolutním vyjádření však hodnotou 736 mld. USD (v běžných cenách) nebyla překonána úroveň roku 2008 ve výši 742 mld. USD. Dle aktuálně zveřejněných výsledků rostla turecká ekonomika ve čtvrtém čtvrtletí r. 2011 o 5,2 %, přičemž agregátně za r. 2011 ekonomika rostla v průměru o 8,5 %. Tato skutečnost ji řadí na druhou příčku ve světě, za Čínu, současně představující kontinuální růst již po devět čtvrtletí v řadě. HDP v r. 2011 v běžných cenách dosáhl výše 772,3 mld. USD, což znamená v absolutních číslech konečně překonání hranice r. 2008. Hrubý domácí produkt per capita dosáhl v r. 2011 v běžných cenách hodnoty 17 510 TRY, resp. 10 444 USD.

Finanční krize ve světě, která nejdříve zasáhla trh hypoték v USA a rychle se rozšířila do dalších států v roce 2008, se v Turecku výrazně neprojevila. Turecko nebylo vážněji zasaženo, a to ze dvou důvodů: jednak po překonání krize v roce 2001 došlo postupně ke zpřísnění finančního dozoru a bankovní systém prošel rozsáhlou reformou, jednak objem hypotečních úvěrů je v Turecku na nízké úrovni. Turecko však bylo silně zasaženo poklesem exportu. Výrazné snížení poptávky zejména v Evropě v důsledku globální krize vedlo k rušení objednávek, což byla pro tureckou ekonomiku velká rána. Největší podíl na propadu vývozu měl průmysl, jenž vykázal snížení o 24 % v roce 2009 proti roku 2008, především automobilový (o 33 %), který se významně podílí na tureckém vývozu (12 % v letech 2009–2011). V roce 2010 s celkovým hospodářským oživením ve světě začal zahraniční obchod Turecka zase růst, což pokračovalo i v roce 2011. Export vzrostl proti roku 2010 o 18,5 % na 135 mld. USD, import o 29,8 % na 241 mld. USD, takže celkový obrát přesáhl úroveň roku 2008. Velmi se však zvýšilo negativní saldo, které dosáhlo již -105,9 mld. USD a představuje tak velký problém pro tureckou ekonomiku.

Míra využití kapacit v průmyslu, která přesahovala i 80 % před ekonomickou krizí ve světě, jejím následkem silně klesla, takže v prosinci 2009 byla pouze 67,7 %. V průběhu roku 2010 s oživením ekonomiky a exportu měla stoupající trend a v prosinci 2011 činila 75,5 %. Za tímto celkovým číslem je však třeba vidět rozdíly, využití kapacit bylo např. ve výrobě počítačů 83 %, chemických produktů 82 %, textilu 77 %, vozidel 76 %, ale u nápojů jen 65 %.

Trend postupného snižování inflace, která před lety trápila turecké hospodářství (68,5 % v roce 2001), se v roce 2011 nepodařilo udržet. Meziroční inflace se z hodnoty 6,4 % koncem roku 2010 po menších oscilacích zvýšila až na 10,45 % v prosinci 2011. V meziročním srovnání byl největší nárůst u alkoholických nápojů a tabáku (18,5 %); dalšími položkami s vyšším růstem byly např.: ostatní zboží a služby 17,1 %, dopravní služby 12,2 %, potraviny a nealkoholické nápoje 12,2 %, nábytek

a vybavení domácností 11,0 %. Klouzávý průměr za posledních 12 měsíců vykázal v prosinci 2011 hodnotu 6,47 % (v prosinci 2010 bylo 8,57 %). Ze 445 položek sledovaných v indexu spotřebních cen jich 255 zaznamenalo zvýšení, 117 snížení a 73 zůstalo nezměněno. Pro úplnost lze dodat, že výrobní ceny v prosinci 2011 byly vyšší o 13,3 % proti stejnému měsíci předchozího roku, přičemž např. ceny zemědělských produktů vzrostly o 10,5 % a v průmyslu o 13,9 %. Dne 28. června 2011 publikoval EUROSTAT ukazatele cenové úrovně pro spotřební zboží a služby (Statistics in Focus 28/2011), kde průměr 27 zemí EU je vzat jako 100; Turecko zde dosáhlo cenové úrovně 73, což je jen nepatrně více než v České republice s hodnotou 72 (u položky potravin a nealkoholických nápojů mělo však Turecko 90 a ČR 78).

Míra nezaměstnanosti, kterou statistický úřad uvedl pro rok 2010 ve výši 11,9 %, se s oživujícím hospodářstvím snížila na 9,8 % v roce 2011. Tento údaj však je ovlivněn přezaměstnaností v zemědělském sektoru, takže s jeho vyloučením je to již 12,4 %. Vysoká je nezaměstnanost mladistvých, kdy pro věkovou skupinu 15–24 let je uváděno 18,4 %. Rozdíly jsou mezi městy s 11,9 % a venkovem s 5,8 %. Z hlediska regionů je nejvyšší nezaměstnanost v Istanbulu 11,8 % (u žen dokonce 15,2 %), což je zřejmě dáno tím, že možnosti v něm přitahují venkovské obyvatelstvo více, než je město schopno reálně zaměstnat. Celkový počet nezaměstnaných v Turecku klesl z v roce 2011 o 14 % na 2,6 milionů osob. V Turecku je také velká částečná zaměstnanost, kterou CIA uvedla ve výši 4 % pro rok 2008 (novější údaj není k dispozici). Definice nezaměstnanosti v Turecku je složitá a mezi zaměstnané při šetřeních se např. považují i samostatně hospodařící či rodinní příslušníci, kteří v době šetření odpracovali alespoň jednu hodinu.

Statistiky o zaměstnanosti ukazují, že počet zaměstnaných se zvýšil v meziročním srovnání v roce 2011 o 7 %, tj. o 1,5 mil. osob, na celkových 24 milionů, přičemž přírůstek byl 0,46 mil. osob v zemědělství a 1 mil. v nezemědělských sektorech. Z hlediska struktury celkové zaměstnanosti jde ze 72 % o muže, přičemž 57,2 % z celku má pouze základní vzdělání (turečtí podnikatelé si stěžují, že jim chybí kvalifikovaná pracovní síla; toto byl i hlavní důvod, proč globální index konkurenceschopnosti od World Economic Forum zařadil Turecko až na 133. místo). Není bez zajímavosti, že počet osob bez sociálního zabezpečení vztahujícího se k hlavnímu zaměstnání tvoří 42,1 % (pokles o 1,2 %). V roce 2011 bez jakéhokoliv sociálního pojištění pracovalo v zemědělství 83,9 % a v ostatních sektorech 27,8 %.

Hodinové náklady na pracovní sílu rostou, pokud se vezme 4. čtvrtletí roku 2011 proti stejnému období roku 2010, tak se zvýšily o 10,2 %. Při podrobnějším pohledu jsou vidět rozdíly, ve stavebnictví to bylo o 14 %, ve službách o 11 % a v průmyslu o 9 %. Turečtí ekonomové v této souvislosti zdůrazňují, že je potřeba inovací, protože Turecko časem přestane být zemí s levnou pracovní silou a v mezinárodní konkurenci obstojí jen kvalitou svých výrobků.

Pokud jde o zahraniční přímé investice (FDI, Foreign Direct Investment), rostoucí zájem zahraničních investorů byl zaznamenán zejména po zahájení přístupových rozhovorů s EU. Nejvyšší hodnoty dosáhly v roce 2007 (22 mld. USD včetně nákupu nemovitostí cizinci). V souvislosti s finanční a ekonomickou krizí ve světě se projevil nižší příliv FDI a Centrální banka Turecka uvedla největší pokles pro rok 2009 ve výši 8,4 mld. USD. Příliv FDI pak začal opět růst a v roce 2011 dosáhl hodnoty 15,9 mld. USD. Pro úplnost lze uvést, že se z 78 % jednalo o investice ze zemí EU.

V oblasti služeb patří mezi významné obory příjezdový cestovní ruch a s ním související hotelové služby a gastronomie. V roce 2010 navštívilo zemi 28,6 milionu zahraničních turistů a Turecko tak patřilo mezi sedm nejnavštěvovanějších světových turistických destinací. Rok 2011 zaznamenal zvýšení o 10 % na 31,5 mil. zahraničních turistů.

Stav přístupových rozhovorů Turecka s EU a pozice České republiky

Vláda pokračovala v roce 2011 jen pomalým tempem v reformách potřebných pro budoucí vstup do EU. V Turecku se projevuje „únava“ z dlouholetých vyjednávání a je otázkou, nakolik je v současné době vstup do EU skutečně prioritou vlády. Po parlamentních volbách 12. 6. 2011 bylo sice nově zřízeno samostatné Ministerstvo pro záležitosti EU ([Ministry for EU Affairs](#)), ale celková politika vlády spíše směřuje k budování pozice Turecka jako regionálního centra a vůdce islámského světa.

Turecko má od roku 1999 status kandidátské země a přístupové rozhovory začaly v říjnu 2005. Stav přístupových jednání Turecka s EU je do značné míry definován závěry zasedání Evropské rady v Bruselu ve dnech 14. a 15. 12. 2006, která vyhodnotila plnění Dodatkového protokolu k Ankarské dohodě ze strany Turecka jako nedostatečné. Ve svých závěrech Rada následně rozhodla, že dokud

nebude Turecko protokol plně implementovat, tzn. neotevře své přístavy a letiště kyperským pravidlům a letadlům, pozastaví se otevírání těch negociačních kapitol, které přímo souvisí s jeho plněním. Jedná se o následujících osm kapitol:

- Volný pohyb zboží
- Právo na usazování a svoboda poskytování služeb
- Finanční služby
- Zemědělství a rozvoj venkova
- Rybolov
- Dopravní politika
- Celní unie
- Vnější vztahy.

Ty kapitoly, pro které už byl úspěšně ukončen screening, budou moci být otevřeny, ne však uzavřeny. Komise vyhodnocuje plnění závazků Turecka ve svých pravidelných výročních zprávách, v poslední z října 2011 byla potvrzena role Turecka jako důležitého státu pro posílení bezpečnosti a prosperity EU (hospodářský potenciál, růst HDP, členství v G20). Turecko však musí pokročit v reformách, aby plnilo základní politická přístupová kritéria. Komise doporučila rozvíjet tzv. pozitivní agendu mezi EU a Tureckem jako povzbuzení a doplněk k přístupovému procesu. Agenda by měla pokrývat otázky společného zájmu, mimo jiné i obchod a energetiku.

V současnosti je v rámci negociací provizorně uzavřena jedna kapitola Věda a výzkum (č. 25) a otevřeno 12 kapitol:

- č. 4 Volný pohyb kapitálu
- č. 6 Podnikové právo
- č. 7 Právo duševního vlastnictví
- č. 10 Informační společnost a media
- č. 12 Bezpečnost potravin, veterinární a rostlinářská politika
- č. 16 Daně
- č. 18 Statistika
- č. 20 Firemní a průmyslová politika
- č. 21 Transevropské sítě
- č. 27 Životní prostředí
- č. 28 Ochrana spotřebitelů a zdraví
- č. 32 Finanční kontrola.

Španělsko na začátku svého předsednictví v první polovině roku 2010 předpokládalo otevření až čtyř kapitol, reálná situace v tureckém postupu reformou však byla taková, že po silném španělském nátlaku došlo k otevření jen jedné kapitoly, a sice č. 12 o bezpečnosti potravin. Za následného belgického a pak polského předsednictví nebyla otevřena žádná kapitola. Otevření dalších tří předpokládaných kapitol: č. 5 Veřejné zakázky, č. 8 Hospodářská soutěž, č. 19 Sociální politika a zaměstnanost, je podmíněno splněním konkrétních podmínek (benchmarks); u ostatních jde o vyřešení problému se vztahy k tzv. Severokyperské republice. Za současného dánského předsednictví lze předpokládat otevření kapitoly č. 19 „Zaměstnanost a sociální politika“ a naděje jsou i u kapitoly č. 8 Hospodářská soutěž.

Přestože jednání s EU nepokročila, pomoc EU Turecku v jeho procesu přistoupení byla velmi významná. Velká pomoc se dostává přes fondy IPA, zatímco pro rok 2011 byla určena celková částka ve výši 782 mil. EUR, pro roky 2012 a 2013 je to dokonce 860 mil. a 936 mil. EUR. Turecko bylo např. v roce 2010 zemí s největším počtem akcí (semináře, mise) organizovaných přes TAIEX (Technical Assistance and Information Exchange Instrument). Bylo jich 127 azúčastnilo se jich 8735 účastníků; konkrétně se jednalo např. o 20 seminářů týkajících se bezpečnosti silniční dopravy a 14 v oblasti životního prostředí. Podobná situace byla i v roce 2011, kde Turecko je na čele příjemců (celkové údaje nebyly v době psaní zprávy k dispozici) – blíže viz kapitola 10.3.

Česká republika dlouhodobě podporuje členství Turecka v EU a má zájem na pevném institucionálním ukotvení Turecka v evropském prostoru. Postupné otevírání jednotlivých kapitol, které nejsou blokovány

neaplikací Dodatkového protokolu k Ankarské dohodě Tureckem ve vztahu ke Kyperské republice, považuje za strategicky důležité. Dlouhodobá perspektiva členství v EU představuje nástroj k prohloubení modernizace Turecka, překonání historických sporů a posílení bezpečnostní a ekonomické stability širšího geografického regionu v sousedství Turecka. Z hlediska zachování pozitivního vlivu přístupových jednání považuje ČR za klíčové, aby jejich cílem zůstalo plné členství, úvahy o alternativních řešeních ČR považuje za kontraproduktivní. Pokud Turecko splní podmínky, mělo by být přijato za právoplatného člena EU. Tuto politiku zastává i český komisař Štefan Füle, který má v rámci komise na starosti právě rozšíření EU.

Očekávaný vývoj v teritoriu

Na základě úspěšného rozvoje a ožívání ekonomiky ve světě vláda publikovala v říjnu 2011 nový Střednědobý ekonomický program 2012–2014, kde je růst HDP uveden ve výši 4 % pro rok 2012 a pak 5 % pro roky 2013 a 2014, HDP na obyvatele ve výši 11 973 USD v roce 2012, 11 716 USD v roce 2013 a 12 412 v roce 2014. Po propadu v roce 2009 na cca 8 500 USD by tak byla v roce 2012 překonána hodnota z roku 2008 ve výši 10 436 USD. Je nutné dodat, že odhad vlády o 4% růstu HDP v roce 2012 se jeví jako reálný, ale významné mezinárodní instituce jako IMF, OECD, WB a další předpokládají hodnotu mezi 2 a 3 %.

Inflační cíl je stanoven ke konci jednotlivých let takto: 5,2 % pro rok 2012, shodně 5 % pro rok 2013 a 2014. Cíl pro rok 2012 se zřejmě nepodaří dodržet, poslední vývoj je takový, že v únoru 2012 byla inflace proti stejnému měsíci 2011 ve výši 10,43 %. V únoru 2012 byly potraviny složkou podílející se na inflaci z 28,7 %, přičemž meziměsíčně proti lednu vzrostly o 2 %. Energie tvořily 16,6 % v únorovém indexu a vzhledem k vývoji ve světě lze těžko očekávat pokles u této položky.

Vláda v lednu 2012 uvedla odhad tureckého exportu v roce 2012 ve výši 135,8 mld. USD, což by znamenalo v podstatě stagnaci proti skutečnosti roku 2011 (bylo 135 mld. USD). U importu je situace stejná, očekává hodnotu 241,3 mld. USD, přičemž v roce 2011 bylo dosaženo 240,8 mld. USD. Tyto údaje znamenají, že při naplnění prognózy by deficit dosáhl výše -105,5 mld. USD a byl tak na stejné úrovni jako negativní saldo -105,9 mld. USD v roce 2011. Vysoké negativní saldo zahraničního obchodu bude i nadále představovat jeden z největších problémů turecké ekonomiky. Podle střednědobého programu z října 2011, by se situace měla pak zlepšit, odhad pro export pro rok 2013 činí 166 mld. USD a pro rok 2014 již 185 mld. USD.

Pokud jde o deficit běžného účtu platební bilance, vláda v říjnu 2011 odhadla, že v roce 2012 dosáhne -65,4 mld. USD (rok 2011 přitom skončil na -77,1 mld. USD). Státní rozpočet by ve stejných třech letech vykazoval v poměru k HDP deficity -1,5 %, -1,4 % a -1 %. Pokud se vyloučí privatizace, byl by poměr deficitu k HDP: -1,7 %, -1,6 % a -1 %. Snižovat by se měl i poměr výše veřejného dluhu (podle definice EU) vůči HDP takto: 37 %, 35 % a 32 %.

V oficiálním věstníku právních předpisů byl dne 17. srpna 2011 publikován dekret, podle kterého bylo stanoveno, že 10 hlavních nezávislých regulačních a kontrolních úřadů bude nově podřízeno různým ministerstvům. Většina z nich byla zřízena po finanční krizi v r. 2001, jejich pravomoci byly určeny zákonem č. 5018, aby regulovaly finanční a kapitálový trh. Zřízení těchto nezávislých institucí doporučovaly World Bank, IMF, i EU. Po parlamentních volbách, které proběhly 12. června 2011, to byl další krok, kterým chce současná vláda získat veškeré pravomoci a zatím je obtížné odhadnout, jaký to bude mít vliv na ekonomiku země. Některé pravomoci úřadů mají být přesunuty přímo na vládu. Jedná se o tyto instituce (uvádíme v anglickém překladu):

- Capital Markets Board
- Banking Regulation and Supervision Agency
- Energy Markets Regulatory Board
- High Council for Radio and Television
- Telecommunications Board
- Public Procurement Authority
- Competition Board
- Sugar Board
- Saving Deposits Insurance Fund

- Tobacco and Alcoholic Drinks Market Regulatory Board.

Hospodářský růst a zvyšující se HDP je taženo zejména domácí spotřebou a úvěrovou politikou soukromého kapitálu, kterou může vláda ovlivnit jen zprostředkovaně a hrozí proto úvěrová bublina. Je otázkou, zda jsou výše zmíněná opatření vedena snahou o regulaci svobodného podnikání firem, aby vláda zabránila scénáři známému z jihu Evropy a z Irska, či zda jsou pokusem o kontrolu společnosti prostřednictvím ekonomických nástrojů.

Podrobněji k predikcím ekonomického vývoje v teritoriu viz kapitola 10.

4.2. Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let (HDP/obyv., vývoj objemu HDP, podíl odvětví na tvorbě HDP, míra inflace, míra nezaměstnanosti)

Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech–2011

	2008	2009	2010	2011
HDP v běžných cenách (v mld. TRY)	950,5	952,6	1 098,8	1 294,9
HDP v běžných cenách (v mld. USD)	742,1	616,8	731,6	772,3
HDP ve stálých cenách (v mld. TRY)	101,9	97,1	105,9	114,9
Reálný růst HDP (stálé ceny)	0,7	-4,7	9,2	8,5
HDP/obyvatele (v TRY) (běžné ceny)	13 373	13 250	15 119	17 510
HDP/obyvatele (v USD) (běžné ceny)	10 440	8 578	10 079	10 444
Průměrná mzda (v TRY/4. čtvrtletí roku)	1 675		1 899	1 950
Zahraniční obchod	2008	2009	2010	2011
Export (v mld. USD)	132	102	114	135
Růst exportu (v %)	23,1	-22,7	11,8	18,4
Import (v mld. USD)	202	141	186	241

Růst importu (v %)	18,8	-30,2	31,9	29,6
Saldo obchodní bilance (v mld. USD)	-69,9	-38,8	-71,7	-105,9
Přímé zahraniční investice – Inflow (v mld. USD)	19,5	8,4	9	15,9
Inflace (v %)	10,1	6,53	6,4	10,45
Nezaměstnanost (v %)	11,0	14	11,9	9,8

Zdroj: Turecký statistický úřad Turkstat, Centrální banka Turecka

Struktura turecké ekonomiky se postupně mění ve prospěch průmyslové produkce a zejména služeb. V 70. letech 20. stol. například vytvářelo zemědělství až 35 % HDP země. Vzhledem ke stále vysoké zaměstnanosti v něm (25,5 % v roce 2011) však zemědělství zůstává důležitým oborem, jehož rozvoji, včetně souvisejících zpracovatelských odvětví, je udělována stále značná pozornost.

Při porovnání sektorů na tvorbě HDP v letech 2010–2011 vidíme, že na první místo se dostal zpracovatelský průmysl a za ním následují doprava a vnitrostátní obchod. Pořadí položek za první tři čtvrtletí roku 2011 je stejné jako za celý rok 2010 (data za celý rok 2011 nebyly ještě k dispozici); podobně i jednotlivé procentní podíly se moc nezměnily. Pokud jde o meziroční srovnání prvních tří čtvrtletí, všechny položky vykázaly růst, nejvyšší byl u vnitrostátního obchodu ve výši 13 %.

Podíl hlavních sektorů na tvorbě HDP a jejich meziroční změna

	2010 (podíl v %)	2011 I. až III. čtvrtletí	Růst v % proti I.-III.čtv. 2010
Zpracovatelský průmysl	24,3	24,5	10,4
Doprava a komunikace	14,7	14,9	11,6
Velkoobchod a maloobchod	12,8	13,2	13,6
Finanční služby	12,0	11,9	13,1
Zemědělství, lesnictví, rybníkářství	9,5	9,4	5,4
Stavebnictví	5,6	5,8	12,7
Vlastnická práva a nemovitosti	4,9	4,6	1,8

Elektřina, plyn, dodávka vody	2,1	1,9	8,1
Těžba nerostů	0,8	0,7	3,4
Ostatní sektory	13,5	13,1	6,0

Zdroj: Turecký statistický úřad Turkstat

Ekonomické profily hlavních tureckých odvětví (v angličtině) lze nalézt na internetových stránkách Istanbulské obchodní komory ITO (www.ito.org.tr). Obsahuje např. následující zprávy: Automobilový průmysl, Stavebnictví, Textil, Turismus, Železo a ocel, Energetika, Strojírenství, Finance, Chemie, Doprava a Infrastruktura, Elektronika, Telekomunikace, Zemědělství a zpracovatelský agrosektor, Maloobchod. K uvedeným statím je v případě potřeby nutné najít novější statistiky na stránkách tureckého statistického úřadu.

Zaměstnanost podle sektorů

	2010		2011		Index 2011/2010
	v tisících	%	v tisících	%	
Zemědělství	5 694	25,2	6148	25,5	8,0
Průmysl	4 496	19,9	4 701	19,5	4,6
Stavebnictví	1 423	6,3	1664	6,9	16,9
Služby	10 981	48,6	11597	48,1	5,6
Ekonomicky aktivní	22 594	100,0	24 110	100,0	

Zdroj: Turecký statistický úřad a dopočty

4.3. Průmysl – struktura, tempo růstu, nosné obory

Po hospodářské krizi, která postihla ekonomiku v roce 2011, se stala průmyslová výroba nejdůležitějším odvětvím národního hospodářství. Oživení se od toho roku nejvýrazněji projevilo v automobilovém průmyslu, který se stal nejdynamičtější složkou turecké ekonomiky a především exportu. Průmyslová výroba (bez těžebního průmyslu) se na tvorbě HDP podílela v prvních třech čtvrtletích roku 2011 cca 25 % a její výkon proti stejnému období předešlého roku vzrostl o 10 %. Průmysl zaměstnává přibližně 20 % práceschopného obyvatelstva. V roce 2011 vzrostla zaměstnanost v průmyslu proti roku 2010 o 4,6 %.

Průmyslová produkce v průběhu roku 2011 vzrostla, při porovnání její hodnoty v prosinci 2011 se stejným měsícem předchozího roku pozorujeme zvýšení o 3,7 %, přičemž v jeho rámci stoupl těžební průmysl o 6,7 %, zpracovatelský o 2,7 % a energetika dokonce o 10,3 %. Nejvýznamnějšími položkami průmyslové výroby (a současně i exportu) jsou:

- automobily a příslušenství

- oděvy a textilní výrobky
- bojler
- stroje a zařízení
- železo a ocel
- elektrické stroje
- spotřební elektronika
- bílá technika
- minerální paliva a oleje
- plasty.

V roce 2006 překročila turecká automobilová produkce práh 1 milionu jednotek a do roku 2012 měla dále expandovat na 2 miliony. Jako důsledek mezinárodní krize bylo v roce 2009 vyrobeno pouze 884 tisíc vozů, avšak rok 2010 již znamenal obrat k lepšímu, když bylo vyrobeno 1,12 mil. vozidel. V roce 2011 bylo vyrobeno 1,23 mil. vozů, tedy o 10 % více než v předchozím roce, z toho např. 640 tisíc osobních aut (o 6 % více než v r. 2010), 484 tisíc malých nákladních aut, 6907 autobusů a 32 tisíc středních a velkých nákladních vozů (zde meziroční nárůst o 60 %). Míra využití kapacity automobilového průmyslu byla v krizovém roce 2009 jen 57 %, zatímco v roce 2011 již 76 %. Např. největší výrobce osobních aut OYAK RENAULT, s podílem na trhu 52 %, zvýšil produkci z 218 tisíc v roce 2010 na 331 tisíc vozů (růst 51 %). V souvislosti s výrobou automobilů je silně rozvinuta základna subdodavatelských podniků, zejména v oblastech elektroniky a diagnostických přístrojů, navigace, bezpečnostních zařízení, osvětlení, jakož i produkce integrovaných komponentů.

Turecká vláda chce i nadále rozvíjet automobilový sektor a např. počátkem srpna 2011 ministr Zafer Çağlayan při své cestě v Jižní Koreji přesvědčoval společnost Hyundai, aby se více angažovala ve výrobě v Turecku. Výsledkem bylo, že tento výrobce hodlá zvýšit do roku 2013 produkci na 200 tisíc vozů a investovat 400 mil. EUR. Vážný záměr investovat má i Volkswagen a v této věci jedná s vládou o podmínkách. Investice v roce 2012 zvažují i americký Ford (ve výši 1 mld. USD), Mazda, Nissan a Toyota. Turecká vláda na jedné straně poskytuje investiční pobídky, ale na druhé straně navyšuje finanční zátěž pro kupce. V říjnu 2011 byla zvýšena zvláštní spotřební daň z 84 % na 130 % pro luxusní auta, tedy s motorem o obsahu nad 2 litry, takže se očekává 15% snížení jejich prodeje. Od 1. 1. 2012 platí také zvýšená daň 10,26 %.

Za oblast průmyslové výroby zodpovídá od 6. července 2011 Ministerstvo pro vědu, průmysl a technologii (Ministry of Science, Industry and Technology, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanliđi), internet: www.sanayi.gov.tr. Od původního ministerstva byl oddělen obchod a zdůrazněna podpora vědy a technologického pokroku. Užitečné oborové informace k hlavním průmyslovým oborům poskytují stránky profesních svazů výrobců. Jde například o Svaz automobilového průmyslu (Otomotiv Sanayii Dernegi; www.osd.org.tr), Svaz tureckého chemického průmyslu (Türkiye Kimya Sanayicileri Dernegi; www.tksd.org.tr), Svaz zaměstnavatelů ve farmaceutickém průmyslu (Ilac Endüstrisi Isverenler Sendikasi; www.ieis.org.tr), Svaz výrobců barev (Boy a Sanayicileri Dernegi; www.bosad.org), Svaz výrobců strojů a zařízení MIB (Makina Imalatçilari Birliđi, MIB; www.mib.org.tr).

Podle turecké statistické metodiky spadá těžba nerostných surovin do sektoru průmyslové výroby. V letech 2000–2011 podíl těžebního průmyslu na celkové průmyslové produkci měl rostoucí trend, jeho podíl na tvorbě HDP činil od cca 1 % do 1,5 % Jednalo se o odvětví, které si zachovalo růst, resp. stabilitu, i v době krize ve světě.

Jedinými významnějšími domácími energetickými zdroji jsou lignit, uhlí a voda. Vlastní produkce ropy a zemního plynu je z hlediska spotřeby zanedbatelná. Vedle solárního potenciálu disponuje Turecko navíc značnými, byť doposud méně prakticky využívanými, zdroji obnovitelných energií (biomasa, geotermální energie, vítr, přílivová energie apod.). Rovněž zásoby minerálů jsou signifikantní. Na tureckém území se nachází 72 % světových zásob boru, 23 % světových zásob živce a 20 % světových zásob bentonitu. V zemi je kolem 3500 nalezišť kovových rud a kolem 2000 nalezišť průmyslových materiálů, dále přes 600 horkých vodních pramenů a přes 140 specifických geotermálních energetických zón.

V roce 2010 bylo 92 % spotřebované surové ropy importováno, u plynu je závislost na importu prakticky stoprocentní (v r. 2010: 98 %). Přes relativně slušnou domácí produkci uhlí a zejména lignitu, je i spotřeba tohoto zdroje kryta v posledních letech přibližně ze 40 % dovozem. Export primárních surovin je zanedbatelný. Celková importní závislost země se pohybuje kolem 70 % a více. Vysoká importní závislost na dovozu ropy a plynu se velmi negativně promítá i do výsledků platební bilance, která představuje

dlouhodobě Achillovu patu turecké ekonomiky. Využívání přírodního bohatství je v gesci Ministerstva energetiky a přírodních zdrojů (Ministry of Energy and Natural Resources), které má webovou stránkou i v angličtině (www.enerji.gov.tr).

4.4. Stavebnictví

Stavebnictví se podílí zhruba 6 % na tvorbě HDP země a zaměstnává cca 7 % práceschopného obyvatelstva. Obor zažíval od roku 2002 silný rozmach, i dvouciferný růst, a to jak díky masivní domácí výstavbě, privátní i veřejné, tak díky zahraničním projektům. V roce 2008 došlo v důsledku celosvětových ekonomických problémů k propadu o -7,6 % a tento propad pokračoval v roce 2009 o -18 %. V roce 2010 nastal obrat a výrazný růst, který byl mimořádně vysoký vzhledem k předchozímu propadu. Není tedy překvapivé, že v roce 2011 nastal útlum, jak dokládají i údaje týkající se vydaných stavebních povolení. Jejich počet klesl o 29 % na 100 tisíc (přičemž v roce 2010 byl růst 53 %), podlahová plocha staveb o -31 % na 124 mil. m², hodnota o -22 % na 80 mld. TL. V posledním čtvrtletí 2011 index nákladů na stavby byl o 14 % vyšší než ve stejném období roku 2010.

Rozvoj stavebnictví úzce souvisí s dostupností nerostného bohatství a navazujícími zpracovatelskými obory. Turecko patří mezi tučtější světových producentů stavebních materiálů. U cementu, skla, oceli a keramických obkladů se řadí dokonce na první příčky. Turecku se daří získávat i řadu zakázek v cizině a stavebnictví se postupně stalo významným exportním artiklem země.

Turecký svaz zaměstnavatelů ve stavebnictví INTES odhaduje, že v oboru působí kolem 200 tisíc firem. Nejvýznamnější z nich jsou sdruženy pod střechou tureckého Svazu stavebního průmyslu TMB ([Türkiye Müteahhitler Birliği](#)). Velké koncerny jako Enka, nebo Tekfen realizují projekty i v zahraničí (Rusko, Blízký východ a stále více i Afrika). Turečtí kontraktóři uvádí, že působili v 89 státech světa. Informace o největších stavebních firmách světa podává odborný časopis [Engineering News Record](#), který informuje i o tureckých firmách, které se do přehledu dostaly (na 59. místo ve světě se v roce 2011 dostala istanbulská firma Polimeks Insaat Taahhut v San Tic. AS).

Po parlamentních volbách 12. 6. 2011 bylo původní Ministerstvo veřejných prací a osídlování spojeno s Ministerstvem životního prostředí a lesů, takže pro stavebnictví je v současnosti řídicím státním orgánem Ministerstvo životního prostředí a urbanizace (Çevre ve Şehirci Bakanlığı). Jeho internetová adresa je následující: www.csb.gov.tr (anglická verze v době psaní zprávy nebyla ještě aktivní). Ministerstvo spolupracuje na řadě projektů s Ministerstvem dopravy (stavba dálnic, mostů apod.).

4.5. Zemědělství – vývoj, struktura

Zemědělství:

Podíl pracovních sil v agrárním sektoru v posledních pěti letech postupně klesal z cca 40 % až na 25,5 % v roce 2011. Přibližně třetina celého území státu je zemědělsky obdělávána a využívána. Turecko je soběstačné ve všech základních zemědělských produktech (obiloviny, ovoce, zelenina, cukrová řepa, olejnin), část produkce se vyváží. Významný je chov drůbeže, ovcí, koz a hovězího dobytka, nicméně nestačí pro domácí potřebu a tak vláda povolila dovoz živých zvířat a masa. Toto uvolnění nastalo v průběhu roku 2010 a pro ten rok také vláda snížila celní sazbu na dovoz, která dosahovala výše 20 % či 30 %. V roce 2011 zůstalo uvolnění stále platné, avšak od 14. května 2011 byla dovozní cla zvýšena na 60 %; jsou uplatňovány také velké regulace a různá dovozní opatření. K tradičním položkám, které se ve značné míře vyváží, patří čaj, bavlna, tabák, olivy, rozinky, ořechy a další čerstvé i sušené plody.

Podle statistik z prosince 2011 se celková sklizeň zemědělských plodin v roce 2011 zvýšila v porovnání s předešlým rokem. Produkce obilovin s největší pravděpodobností zaznamená růst o 7,4 % na úroveň 35,2 mil. tun. Největší podíl na tomto růstu bude mít pšenice se zvýšením o 10,8 % na 21,8 mil. tun a ječmen s růstem o 4,8 % (7,6 mil. tun). Naopak úroda kukuřice zřejmě poklesne o 2,6 % na 4,2 mil. tun. Produkce ovoce a zeleniny by se měla zvýšit – ovoce o 3,6 % na 17,2 mil. tun a zelenina o 5,8 % na 27,5 mil. tun. Zvláště velký růst se předpokládá u sklizně meruněk, kde je uváděno zvýšení o 44,4 %. Podrobnější výsledky viz www.turkstat.gov.tr.

Přibližně pětina veškeré zemědělské půdy, vhodné k zavlažování a využití, se nachází v jihovýchodní rozvojové části země. Celkem jde o cca 3,2 milionů ha půdy vhodné pro zemědělské využití z celkové

rozlohy této oblasti, která se odhaduje na 7,5 mil. ha. Nachází se zde také 28,5 % veškerého říčního vodstva Turecka s ročním průtokem cca 46,7 mld. m³ vody. Využití tohoto potenciálu řeší investiční rozvojový projekt GAP, o kterém je referováno v subkapitole 10.3. Ten představuje nové možnosti pro české firmy.

Lesnictví je v Turecku perspektivním oborem, jehož rozvoj souvisí s bojem proti pokračující erozi půdy s dopadem na krajinnotvorbu v národním měřítku. Země je relativně málo zalesněná, pouze 27,2 % půdy pokrývají lesy. Většinu této plochy vlastní stát, k otázce privatizace lesů není metodicky vyjasněn další postup. Ministerstvo životního prostředí publikovalo v květnu 2010 Národní strategii týkající se klimatických změn, v níž se zabývá i zalesňováním. Je v ní uvedeno, že v rámci Národní zalesňovací kampaně bude v letech 2008 až 2012 zalesněno 2,3 mil. hektarů. Ve struktuře uvedeného ministerstva je též Generální ředitelství pro zalesňování a kontrolu eroze ([General Directorate of Afforestation and Erosion Control](#)), které na svých webových stránkách (jen v turečtině) informuje i o projektech, u kterých předpokládá mezinárodní účast. Kampaň bude z velké části financovat Evropská investiční banka (150 mil. EUR z celkově předpokládaných 378 mil. EUR).

Rybářství:

V roce 2010 proti předchozímu roku zaznamenalo růst 4,8 % a dosáhl výsledku 653 tisíc tun. Lze očekávat jeho další rozvoj vzhledem k tomu, že Turecko sousedí se čtyřmi moři a rozvíjí se i chov ryb (ten představoval 26 % celkové produkce, tj. 167 tisíc tun). Vývoz čerstvých a zpracovaných ryb však čelí silné mezinárodní konkurenci a jen těžko hledá uplatnění na zahraničních trzích. Dle statistik uveřejněných v červenci 2011 lov na moři přinesl výsledek 446 tisíc tun mořských produktů v roce 2010, přičemž Černé moře se podílelo 76,03 %, Egejské 8,89 %, Marmarské 8,86 % a Středomoří 6,22 % (statistiky za rok 2011 budou publikovány až 20. července 2012).

Před parlamentními volbami v červnu 2011 řídilo zemědělství Ministerstvo zemědělství a venkova, zatímco lesnictví Ministerstvo životního prostředí a lesnictví. Po nich nastala výrazná restrukturalizace, takže nyní existuje Ministerstvo potravinářského průmyslu, zemědělství a živočišné výroby (Ministry of Food, Agriculture and Stock Raising) a má např. tyto funkce: zemědělská a potravinářská politika, zajišťování rozvoje venkova, ochrana půdních a vodních zdrojů včetně zachování biodiverzity, bezpečnost potravin. Ministrem je Mehmet Mehdi Eker a webová stránka je jen turecky www.tarim.gov.tr. Dále bylo zřízeno nově Ministerstvo lesnictví a vodních děl (Ministry of Forestry and Waterworks) s tímto zaměřením: ochrana a rozvoj lesních ploch, národní parky, mokřiny, vodní toky, boj s erozí, ochrana biotypů. Ministrem je Veysel Eroğlu a webová stránka je www.cevreorman.gov.tr.

4.6. Služby

Sektor služeb zaměstnává téměř 50 % průběžného obyvatelstva a na tvorbě HDP země se podílí zhruba 60 %. Jde o velmi dynamickou oblast hospodářství. Do služeb směřuje velké množství zahraničních investic. Pokud jde o podíl služeb na turecké zahraniční obchodní bilanci v roce 2011, služby poskytnuté do zahraničí přinesly Turecku 39 mld. USD a služby ze zahraničí přijaté znamenaly výdaj 21 mld. USD.

Turecký statistický úřad publikoval podle metodiky evropského úřadu EUROSTAT a jeho nové klasifikace NACE Rev.2 tyto údaje pro 4. čtvrtletí 2011:

Vnitřní obchod a služby	Růst proti roku 2010 v %	Růst v % proti předchozímu čtvrtletí
Obrat	11,5	3,5
Zaměstnanost	6,8	-0,9
Počet odpracovaných hodin	7,3	-1,2

Hrubé mzdy	19,2	3,0
------------	------	-----

Obchod – velkoobchod, maloobchod

Obchod se na tvorbě HDP země podílel v roce 2009 celkem 10,8 %; v roce 2009 kvůli krizi ve světě zaznamenal propad přes 11 %. V roce 2010 obchod vzrostl téměř o 20 %, ovšem proti nižší základně stejného období roku 2009. I v roce 2011 má stoupající tendenci, kdy za první tři čtvrtletí roku 2011 se meziročně zvýšil o 13,6 % a představoval 13,2 % na tureckém HDP.

Obchod vlastnickými právy a pronájem nemovitostmi

Podíl tohoto oboru vytvořil 4,9 % HDP v roce 2010, za první tři čtvrtletí roku 2011 bylo 4,6 %, což však znamenalo růst 1,8 % proti stejnému období roku 2010.

Finanční služby, pojišťovnictví, leasing, služby podnikům

Turecký statistický úřad uvádí, že finanční služby se na tvorbě HDP podíly 12 % v roce 2010 a téměř stejným procentem (11,9 %), i v prvních třech čtvrtletích roku 2011, za který jsou známa data. Vedle bank a pojišťoven, o kterých pojednává kapitola 5.4. – Bankovní systém, v zemi působí i burzy (Istanbul Stock Exchange), zlatá burza (Istanbul Gold Exchange), Turecká burza derivátů TURKDEX a řada státních, polostátních a privátních domácích i zahraničních fondů, jakož i auditorských a dalších konzultantských organizací. Dohlížecím a regulačním orgánem kapitálového trhu je státní organizace „Capital Markets Board of Turkey – CMB“ (www.cmb.gov.tr).

V oblasti služeb patří mezi významné obory příjezdový cestovní ruch a s ním související hotelové služby a gastronomie. Pokud jde o ubytovací služby a restaurace, jejich podíl na HDP za první tři čtvrtletí roku 2011 představoval 1,9 %. V roce 2010 navštívilo zemi 28,6 milionu zahraničních turistů, což představuje zvýšení o 5,7 % proti předchozímu roku. V roce 2011 došlo k dalšímu nárůstu na 31,5 mil. osob, což znamená 10% nárůst oproti roku 2010.

Deset zemí, z nichž přijelo nejvíce turistů, v pořadí roku 2011 (v tisících):

	2010	Podíl 2010	2011	Podíl 2011
Německo	4 385	15,32	4 826	15,34
Rusko	3 107	10,85	3 468	11,03
Velká Británie	2 674	9,34	2 582	8,21
Írán	1 885	6,58	1 879	5,97
Bulharsko	1 434	5,01	1 492	4,74
Nizozemsko	928	3,24	1 223	3,89
Gruzie	1 112	3,89	1 153	3,66
Francie	1 073	3,75	1 140	3,63

Sýrie	899	3,14	974	3,10
USA	643	2,24	757	2,41
Ostatní země	10 491	36,64	11 961	38,03
Počet cizinců celkem	28 632	100 %	31 456	100 %

Zdroj: Ministerstvo kultury a turistiky

Srovnání roku 2010 a 2011 nevykazuje v absolutních hodnotách dramatické změny. Pořadí států zůstalo na prvních místech stejné, Nizozemsko proti roku 2010 přeskočilo Gruzii a Francii, dále z prvních 10 států vypadla Itálie a byla nahrazena Spojenými státy. Podle tureckých statistik se počet turistů z Česka meziročně zvýšil ze 174 tisíc o 28 % na 223 tisíc v roce 2011. V tureckých statistikách jsou uváděny ještě údaje o celkovém počtu turistů, které zahrnují i turecké občany žijící v zahraničí; s nimi v roce 2011 navštívilo Turecko celkem 36 mil. osob a příjem byl 23 mld. USD, což odpovídá částce 637 USD na hlavu.

Řídícím orgánem tureckého cestovního ruchu je Ministerstvo kultury a turismu (Ministry of Culture and Tourism, www.kultur.gov.tr). Střešním orgánem cestovních kanceláří je asociace TURSAB (www.tursab.org.tr), která uvádí seznam 6523 cestovních kanceláří a touroperátorů v Turecku. Investoři v turistickém ruchu jsou sdruženi v organizaci The Turkish Tourism Investors Association, která má webovou adresu www.ttyd.org.tr, na níž mezi svými aktivitami uvádí i pomoc pro zahraniční investory v tomto sektoru.

4.7. Infrastruktura (doprava, telekomunikace, energetika – z toho jaderná)

Doprava

Sektor dopravy spadá do gesce Ministerstva dopravy, námořnictví a komunikací (Ministry of Transport, Maritime Affairs and Communication, internet: www.ubak.gov.tr), administrací jsou pověřeny specializované generální ředitelství. Na jejich internetových stránkách lze získat další informace.

- Generální ředitelství železnic, přístavů a letišť (General Directorate of Railways, Harbors and Airports Const.): www.dlh.gov.tr
- Generální ředitelství silniční dopravy (General Directorate of Road Transport): www.kugm.gov.tr
- Generální ředitelství dálnic (General Directorate dálnic): www.kgm.gov.tr
- Generální ředitelství civilního letectví (General Directorate of Civil Aviation): www.shgm.gov.tr
- Generální ředitelství pobřežní bezpečnosti a řízení záchranných prací (General Management of Coastal Safety & Salvage Administration): www.kegm.gov.tr
- Generální ředitelství státních letišť (General Directorate of State Airports): www.dhmi.gov.tr
- Generální ředitelství tureckých státních drah (General Directorate of Turkish State Railways): www.tcdd.gov.tr

Silniční doprava:

V posledních dvou dekádách směřovaly do silniční dopravy značné investice. Systém moderních dálnic a rychlostních komunikací se rychle rozšiřuje, v roce 2010 dosáhl 2 238 km, o 138 km více než v roce 2009. Podle plánu Generálního ředitelství pro silniční dopravu (uveřejněno 21. 3. 2011) by do roku 2023, kdy bude slaveno 100 let Turecké republiky, mělo přibýt dalších 5 278 km na celkových 7 516 km.

Celková délka komunikací je nyní uváděna téměř 400 tisíc km, z toho však jen cca 64 tisíc km jsou silnice s dokončeným pevným povrchem.

Dne 8. 9. 2011 byla podepsána dohoda mezi tureckou korporací OTOYOL a japonským konsorciem IHI-ITOCHU o stavbě nejdelšího visutého mostu v Turecku. Bude 3 km dlouhý, povede přes Izmitskou zátoku a odhadované náklady jsou 6,5 mld. USD. Bude tvořit významnou zkratku na cestě z Istanbulu směrem na Izmir (třetí největší město v Turecku).

Statistiky uvádí, že v roce 2011 bylo nově registrováno 1,2 mil. vozidel (meziroční nárůst o 28 %), vzhledem k úbytku 199 tisíc aut se celkové množství zvýšilo o 994 tisíc vozidel. V Turecku je nyní registrováno 16 mil. vozidel; toto číslo zahrnuje 50,4 % osobních aut, 16,2 % malých nákladních aut, 15,7 % motocyklů, atd.

Železniční doprava:

Síť železnic dosahuje cca 43 tisíc km, z toho cca 2 tisíce km tvoří elektrifikovaná trakce. Rozvoj železnic je limitován hornatým reliéfem území Turecka. Železniční doprava je však považována za velmi perspektivní a směřují do ní významné investice. V roce 2008 byl dokončen úsek vysokorychlostní železnice Ankara – Eskişehir (na jehož výstavbě se podílela česká firma ŽS, součást španělské firmy OHL). Jedná se o část projektu, v jehož rámci by měla být Ankara spojena s Istanbulem. Celková délka této vysokorychlostní tratě je 533 km a vlak by měl dosahovat rychlosti 250 km za hodinu. Projekt by měl být dokončen v roce 2013 a úsek Gebze – Kősekőy dle podepsané dohody bude proveden ve spolupráci s EU. Dne 23. srpna 2011 byl zahájen provoz vysokorychlostního vlaku na trati Ankara-Konya; vlak překoná trať o cca 300 km za 1,5 hodiny. V lednu 2012 začalo probíhat výběrové řízení na první část projektu rychlovlaku mezi Ankarou a Izmirem, který by měl být dokončen v roce 2015. Cestování by se tak mělo ze současných 13 hodin zkrátit na 3,5 hodiny.

Námořní doprava:

V 70. a 80. letech zaznamenala rychlý rozvoj. Celková tonáž Turkish Cargo Lines dosahuje téměř 9 milionů BRT. Hlavní námořní přístavy jsou: Istanbul, Mersin, Samsun, Trabzon, Iskenderun, Izmit a Izmir. Vzhledem k ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan se stal významným těžkým přístavem Ceyhan. V posledních letech probíhá privatizace přístavů.

Letecká doprava:

Národní letecký dopravce Turkish Airlines (THY) je státní společností, ale zhruba polovina jeho akcií je obchodovatelná. Zabezpečuje letecké spojení se všemi důležitými mezinárodními leteckými uzly. Velmi rozvinutá je vnitrostátní osobní letecká doprava, pro ni mají Turkish Airlines vlastní pobočku Anadolujet. Z poloviny vlastní společnost Sun Express, druhou polovinu má Lufthansa. V roce 2011 se počet pasažérů THY zvýšil o 12 % v porovnání s rokem 2010 na 32,6 mil. osob.

Soukromí dopravci (Pegasus, Atlasjet, Onurair) zabezpečují mezinárodní i vnitrostátní spojení a především charterové lety. Mezinárodní letiště v Turecku jsou: Istanbul (Atatürk a Sabiha Gökçen), Ankara (Esenboğa), Izmir (Adnan Menderes), Adana, Trabzon, Van, Erzurum, Kars, Gaziantep, Sinop, Bursa, Samsun, Antalya.

Turecko má v současnosti podepsané bilaterální dohody o letecké dopravě se 157 státy, je spojeno s více než 200 destinacemi na světě a z Turecka např. do EU létá týdně přes tisíc letů. V Turecku je 67 letišť, z toho 40 civilních a 27 užívaných pro civilní a vojenské účely. Pro rok 2012 bylo oznámeno zahájení provozu na řadě nových destinací THY, mezi nimiž je např.: Lipsko, Brémy, Edinburgh, Kinshasa, Accra, Abidjan. Cílem THY pro rok 2012 je generovat příjem 14,6 mld. USD a dosáhnout 38,2 mil. pasažérů.

Telekomunikace a IT sektor

Sektor prochází obdobím transformace a připravované privatizace, na kterou klade důraz i IMF. Došlo k rozdělení státní PTT na Generální ředitelství pošt a Türk Telekomunikasyon A. S. (Turk Telekom). Monopolní Türk Telekom operuje v oblasti místního, vnitrostátního a mezinárodního telefonního styku, provozuje a pronajímá analogové a digitální sítě, systém podmořských kabelů a satelitní komunikační sítě (satelity Türksat). Dynamicky se rozšiřují i mobilní telefonie, paging, informační služby a kabelová televize. V Turecku je kolem 20 milionů pevných telefonních stanic a 66 milionů mobilních telefonů a tato čísla neustále rostou. Podle statistiky řídicího ministerstva je v Turecku kolem 30 milionů uživatelů

internetu a zhruba 6 milionů předplatitelů širokopásmového internetu. V zemi působí kolem 70 TV vysílačů, 500 přenašečů signálu a stovka rozhlasových stanic, jejichž pořady přijímá přes 20 mil. televizních a kolem 12 mil. rozhlasových přijímačů.

Šetření provedené v dubnu 2011 podle metodiky EU ukázalo, že 43 % domácností mělo přístup k internetu doma, přičemž ve městech to bylo 51 % a na venkově 23 % (z hlediska regionů největší procento bylo v Istanbulu 57 %). Domácností se širokopásmových spojení (ADSL apod.) bylo 39 %, přístup k počítači mělo 46 % osob. Existuje značný rozdíl mezi muži a ženami, u mužů byl přístup k počítači v 56 % a internetu 55 %, zatímco u žen byla čísla 37 % a 35 %. Pokud jde přímo o uživatele internetu, tak 19 % ho užívá i pro e-shopping pro soukromou spotřebu (rok předtím jen 15 %), z toho např. 29 % pro nákup oděvů a sportovního zboží, 28 % pro elektrické přístroje, 18 % pro nákup knih a časopisů.

Oblast spadá do gesce Ministerstva dopravy a komunikací (Ministry of Transport and Communication, www.ubak.gov.tr), administrací je pověřen a Generální ředitelství pošt, telegrafů a telefonů (www.ptt.gov.tr).

Energetika

Turecko se ve světovém měřítku řadí mezi nejrychleji se rozvíjející energetické trhy, spotřeba primárních energetických zdrojů se v posledních letech mnohonásobně zvýšila a ročně roste o 7 až 9 %.

Jedinými významnějšími domácími energetickými zdroji jsou lignit, uhlí a voda. Vlastní produkce ropy a zemního plynu je z hlediska spotřeby zanedbatelná. Vedle solárního potenciálu disponuje Turecko navíc značnými, byť doposud méně prakticky využívanými, zdroji obnovitelných energií (biomasa, geotermální energie, vítr, přílivová energie apod.). Spotřeba roku 2010 (pro r. 2011 dosud data nejsou k dispozici) byla kryta následujícím mixem energetických zdrojů: uhlí 14,8 %, lignit 12,6 %, plyn 32,8 %, ropa 28,8 % a obnovitelné zdroje včetně hydroelektráren a biomasy 11 %. Turecko chce zařadit do svého portfolia i jadernou energetiku, předpokládá se, že první produkce by mohla začít v roce 2019.

Značné rezervy turecké energetiky jsou ukryty v rekonstrukcích existujících stárnoucích elektráren a v modernizaci zastaralé distribuční sítě, která vedle citelných přenosových ztrát napomáhá i rozsáhlým nezákonným odběrům bez placení. V dalších letech bude třeba rozšiřovat kapacity zejména výstavbou elektráren na zemní plyn a obnovitelné zdroje energie. Výstavba nových kapacit by měla být financována zčásti ze státního rozpočtu a zčásti s využitím soukromých investic. Pokud se včas nepodaří zajistit rozvoj výroby prostřednictvím soukromého sektoru, hrozí v blízké budoucnosti nedostatek elektrické energie.

V letech 2010–2011 byla nabídnuta řada elektráren k privatizaci včetně několika velkých. Na prodej bude též tepelná elektrárna SOMA A a B (4 x 165 MW a 2 x 165 MW), dílo českých a slovenských firem z 80. a začátku 90. let 20. století. Souborně jde o privatizaci zhruba 16 tisíc MW, tj. asi o třetinu všech tureckých instalovaných kapacit elektrické energie. Vláda si slibuje příjem mezi 10 až 15 mld. USD. Do energetického sektoru Turecka úspěšně pronikají i české subjekty (viz blíže kapitola 9.3.).

V roce 2010 měla být dokončena privatizace distribučních sítí, ale jak se následně ukázalo, někteří vítězové tendrů neměli dostatek kapitálu a tak záležitost pokračuje ještě v roce 2012 (týká se např. Trakya Elektrik Dağıtım, zakoupená nově od IC Holding, dále Başkent Doğalgaz). Z českých firem se již dříve uplatnil ČEZ, který spolu se svým tureckým partnerem privatizoval distribuční síť v provincii Sakarya.

Do Turecka je dováženo více než 90 % spotřeby surové ropy (dominantně z Ruska), u plynu je závislost na importu prakticky stoprocentní (více než 60 % z Ruska, následuje Ázerbájdžán cca 12 %, Írán cca 11 %, LNG z Alžírsko a Nigérie). Přes relativně velkou domácí produkci uhlí a hlavně lignitu je spotřeba kryta v posledních letech také přibližně ze 40 % dovozem (Austrálie, Jižní Afrika, Rusko). Celková importní závislost země se pohybuje přes 70 % (turecký export primárních surovin je proto zanedbatelný). Hlavními zeměmi pro import ropy v roce 2011 byly Írán, Irák a Rusko. Konkrétně z Íránu Turecko dováží cca 30 % své spotřeby, a proto je embargo na ropu z této země pro něj závažná otázka. Turecko prohlašuje, že v této věci je pro něj důležité stanovisko OSN. Turecko hledá náhradní zdroje a na základě výzvy v únoru 2012 se přihlásilo k průzkumu možností těžby ropy či plynu u středomořského přístavu Mersin několik mezinárodních společností.

Dlouhodobé prognózy tureckých orgánů uvádějí další razantní nárůst spotřeby primárních surovin, a to až na 220 mil. tun ekvivalentu ropy kolem roku 2020. Ministr energetiky Taner Yıldız prohlásil, že turecká dovozní energetická závislost je po Číně druhá nejvyšší na světě a že potřeby země se během 10 let zdvojnásobí.

Pokud jde o poptávku po elektrické energii, odhady se různí, uvádí se, že země bude potřebovat v dalších letech zvýšit kapacity o 4000 MW ročně, resp. že poptávka by měla vzrůst i na 566 TWh v roce 2020, přičemž v roce 2010 spotřeba byla na úrovni cca 200 TWh. Očekávaný růst poptávky bude vyžadovat obrovské investice. Pouze v elektrárenském sektoru se odhad pohybuje na úrovni 3–4 mld. USD ročně. Aktuálně nainstalované kapacity elektrické energie představují kolem 46 000 MW, ale vzhledem k rostoucím potřebám je plánováno zdvojnásobit kapacitu do roku 2020 na zhruba 90 000 MW. Turecká vláda nebude schopna pokrýt investiční nároky ze státních zdrojů a spoléhá na zapojení soukromého kapitálu včetně zahraničního. Energetický sektor se proto jeví jako nejnadějnější i pro uplatnění českých společností. Budoucí turecký energetický mix zahrnuje rovněž jádro. První kapacity by mohlo Turecko produkovat zhruba od r. 2018 v JE Akkuyu u Mersinu (na bázi BOT – konsorcium Rosatom/Atomstrojexport/Inter RAO JES). Ruská strana poskytne stoprocentní krytí nákladů, které jsou ve výši 20 mld. USD. Vlastní stavba by měla započít v roce 2013, po vydání příslušných licencí. V plánu je postavit 4 reaktory (modernizované VVER-1200 po 1200 MW), s postupnými termíny dokončení v letech 2018–2021. Dle zveřejněných predikcí turecké vlády je zamýšlena výstavba dalších dvou JE do r. 2023 – JE Sinop u Černého moře – turecká vláda jedná ohledně stavby s japonskou vládou, jihokorejskou KEPCO, zájem též projevil francouzská Areva. V září 2011 se turecký ministr energetiky a přírodních zdrojů Taner Yıldız nechal slyšet, že očekává i americký návrh na stavbu JE Sinop. Třetí JE má vyrůst v lokalitě Iğneada v blízkosti hranic s Bulharskem. V týdnu od 20. 2. 2012 probíhaly v Turecku jaderné námluvy čínského viceprezidenta Xi, který diskutoval o výstavbě třetí JE za čínské participace.

Turecko má velké možnosti v rozvoji produkce z obnovitelných zdrojů. Po dlouhém očekávání nového zákona na jejich podporu byl dne 29. 12. 2010 tureckým parlamentem schválen zákon č. 6094, publikovaný 8. 1. 2011, který garantuje vyšší minimální výkupní ceny elektřiny z obnovitelných zdrojů. Konkrétně proti 5,5 centu USD z tepelných elektráren je stanoveno minimálně 7,3 centů za kWh u větrné a vodní energie, 10,5 centu u geotermální, 13,3 centu u solární energie a biomasy. Dané ceny jsou termínově fixovány pro společnosti zřízené mezi 13. 5. 2005 a 31. 12. 2015; po tomto datu bude vláda výkupní ceny nově definovat. Zákon současně stanovuje limity pro výrobce solární energie, a to na 600 MW až do 31. prosince 2013, přičemž zplnomocňuje vládu ke stanovení pozdějších limitů. Potenciál výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů je vysoký. Expertní odhady ukazují, že u větrné energie je z využitelných 30 tisíc MW dosavadní kapacita pouze 1200 MW (600 turbín), na dalších 2000 MW již regulační úřad EMRA vydal povolení, ale očekává se boom na základě přijatého nového zákona. Využitelný potenciál vodní energie je 40 tisíc MW (což v případě jeho plného využití by pokrylo spotřebu Turecka), u solární energie dokonce obrovských 600 tisíc MW. Současné využití solární energie je však velmi malé vzhledem k velkým investičním nákladům. Největší pobídky podle zákona jsou pro využití zemědělského odpadu, kterého má Turecko 30 mil. tun ročně. Očekává se, že v této oblasti by mohlo přijít hodně zahraničních investorů, protože materiál je levný a návratnost je odhadována na dva roky. Pokud jde o geotermální energii, potenciál je ve výši 4 tisíc MW, Turecko se však nachází nad zónami zemětřesení a stavební práce jsou drahé.

Pro úplnost je třeba dodat, že od 3. 12. 2010 vstoupil v platnost nový zákon pro stavbu elektráren z obnovitelných zdrojů o malém výkonu, tedy do 500 kW, podle něhož nejsou vyžadovány licence a žádosti mají být vyřízeny do jednoho měsíce. Zákon zaručuje výkup přebytku elektřiny do sítě s cenou 13,3 centu amerického dolaru za 1 kWh.

Ropovody a plynovody

Vláda si klade za cíl vytvořit z Turecka klíčového energetického hráče v regionu a za tímto účelem zpracovala novou energetickou politiku, která zahrnuje Program výstavby tranzitních ropovodů a plynovodů, jakož i Program na výstavbu tzv. energetických terminálů. Program výstavby tranzitních ropovodů a plynovodů obsahuje několik prioritních cílů, které se týkají jak ropy, tak plynu:

- Turecko chce prosadit Ceyhan ležící u Středozemního moře jako regionální energetické centrum (Energy Hub) vybavené řadou průmyslových podniků, rafinerií a závodů na zkapalňování zemního plynu – odtud pak ropu, plyn a ropné produkty přepravovat ke konečným spotřebitelům ve světě. Do 20 let by podle tureckých plánů mohlo Ceyhanem projít 5 % světové spotřeby ropy a 3 % světové spotřeby zemního plynu.

- V souvislosti s nutností odlehčit provoz v Bosporu se plánuje přeprava ropy z oblasti Černého moře do světa tranzitním ropovodem Samsun – Ceyhan, denní kapacita 1 mil. barelů. Vláda projekt schválila v roce 2006, realizace byla svěřena nově vytvořené firmě TAPCO (Trans-Anadolu Pipeline Co.), v níž po 50 % drží italská Eni a turecká firma Calik Energy. Příslušná dohoda o vytvoření společného podniku byla podepsána v říjnu 2009 v Miláně. Projekt 550 km dlouhého ropovodu v ceně 3 mld. USD zahrnuje také ruské společnosti Transneft, Rosneft a Sovcomflot. Ruské společnosti brzdí projekt s tím, že doprava potrubím je přijde 3x draž než loděmi přes Bospor a chtějí daňové úlevy od Turecka. Ministr energetiky Taner Yıldız na počátku září 2011 prohlásil, že nikdy nebylo uvažováno o daňovém zproštění pro ruské firmy, ale je možno o tom jednat dále na úrovni vlád.
- Turecko se chce stát koridorem pro přepravu zemního plynu z Asie do Evropy i zvažovaným plynovodem NABUCCO s kapacitou 30 mld. m³ ročně, který by vedl z Turecka přes Bulharsko, Rumunsko a Maďarsko do Rakouska (projekt je podporovaný EU). Jde o napojení na Jihokavkazský plynovod Baku-Erzurum (výhledově na Trans-Caspian plynovod) a následně případně na zdroje zemního plynu v Iráku a Íránu. Mezivládní smlouva o Nabucco byla podepsána v červenci 2009 v Ankaře. Z celkové plánované délky 3 282 km by se mělo nacházet 1 558 km na tureckém území.

Turecko má významné dohody s Ázerbájdžánem, odebírá např. z pole Shah Deniz 1 celkem 6 mld. m³ ázerbájdžánského plynu ročně. Smlouvou z června 2010 si na patnáct let zajistilo od roku 2017 právo na další dodávky z perspektivního naleziště Shah Deniz 2. Dohoda byla významná pro zásobování evropských projektů Nabucco, TAP (Trans Adriatic Pipeline) a ITGI (Interconnector Turecko – Řecko – Itálie). Odhady hovoří o potenciální roční těžbě naleziště kolem 16 mld. m³, z čehož 6 mld. m³ půjde Turecku, dalších 10 mld. m³ má tedy Baku k dispozici pro zásobování evropských trhů.

V září 2011 Ázerbájdžán oznámil, že ve spolupráci s francouzskou firmou TOTAL bylo objeveno nové naleziště Abšeron, velmi vydatné (odhad 2,2 trilionů m³), cca 100 km od Baku a 25 km od Shah Deniz. Následně dne 26. prosince 2011 Turecko podepsalo s Ázerbájdžánem Memorandum o porozumění s cílem vybudovat plynovod přes Turecko TANAP (Trans Anatolian Pipeline) s kapacitou 16 mld. m³ ročně. Experti uvádějí, že tento plynovod je zmenšenou verzí Nabucco a původní projekt o 30 mld. m³ plynu ročně tím byl takto zredukován. Studie proveditelnosti má být dokončena v prvním pololetí 2012 a má určit i místo, kudy povede, včetně přechodu hranice (s Bulharskem či Řeckem).

Ústředním řídicím orgánem je Ministerstvo energetiky a přírodních zdrojů (Ministry of Energy and Natural Resources), webová stránka je www.enerji.gov.tr.

4.8. Přijímaná a poskytovaná rozvojová pomoc

V rámci OECD jeho Development Co-operation Directorate (DCD-DAC) uvádí v podkapitole Recipient Aid Charts o Turecku, že mu byla poskytnuta pomoc v roce 2010 ve výši 1049 mil. USD, což činilo pouze 0,1 % tureckého národního příjmu (novější data v březnu 2012 nebyla k dispozici). Dále je uvedeno, že roční průměr v letech 2009–2010 poskytnuté pomoci byl následující:

- Japonsko 570 mil. USD
- EU 541 mil. USD
- Francie 151 mil. USD
- Německo 137 mil. USD
- Španělsko 97 mil. USD
- Rakousko 27 mil. USD.

Největší část z této pomoci byla určena pro sektor infrastruktura a služby. V přehledu dárců (Donor Aid Charts) je uvedeno, že EU poskytla v rámci rozvojové pomoci 12 679 mil. USD v roce 2010, přičemž Turecko bylo na prvním místě. Pro Japonsko jako dárcovskou zemi s 11 054 mil. USD v roce 2010 bylo Turecko na 6. místě a proti roku 2009 postoupilo z osmé pozice. (Podle informací z Delegace EU podporuje EU TR v současnosti přibližně 10 Euro na hlavu ročně, což je asi 700 mil. EUR.)

Turecko je poskytovatelem zahraniční rozvojové pomoci především turkickým (turkofonním) zemím Kavkazu a Střední Asie, ale i Albánii, Severokyperské turecké republice, BaH, Makedonii, ale i dalším zemím, které jsou prioritní v rámci turecké zahraniční politiky. Jde o podporu rozvoje demokratických institucí a tržních ekonomik, vzdělávací programy, rozvoj zemědělství, regionální rozvoj, kulturu, bytovou

výstavbu. Země současně poskytuje i humanitární pomoc, a to jak formou příspěvků do multilaterálních agencí a jejich programů (např. UN World Food Programme, WFP), tak formou bilaterální pomoci dle aktuální potřeby. Mnohé z těchto akcí jsou spíše propagační než skutečně účinné a jsou chápány výlučně jako nástroj zahraniční a domácí mediální politiky.

Pozitivně lze hodnotit zvládnutí humanitární pomoci uprchlíkům ze Sýrie, kterou Turecko poskytlo vlastními silami v uprchlických táborech na svém území. Další zemí v regionu, kterou Turecko významně podporuje, je Libye. Jednalo se o potravinovou pomoc (do oblastí obtížně přístupných kvůli bojům byla shazována z vojenských letadel) a od počátku září 2011 též léčením zraněných v tureckých nemocnicích, kam byli dopravováni letecky.

Turecko vydalo velmi podrobnou zprávu o rozvojové a humanitární pomoci, kterou poskytovalo v roce 2010. Webová stránka turecké instituce TİKA (Turkish Cooperation and Development Agency), která pracuje přímo pod předsedou vlády, je www.tika.gov.tr. Výše zmíněná zpráva je na adrese: <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/faaliyet-raporlari/faaliyet-raporu-2010.pdf>. Za rok 2011 zpráva v březnu 2012 nebyla k dispozici.

5. Finanční a daňový sektor

Turecko a MMF

Turecko se stalo členem Mezinárodního měnového fondu (dále MMF) v roce 1947. První úvěrový rámec (standby agreement) uzavřelo s MMF v roce 1961. Tato dohoda skončila neúspěchem již po 12 měsících. Pouze šest z 18 dohod uzavřených s MMF skončilo úspěšně. Předposlední, 17. dohoda z roku 1999, skončila neúspěšně po vypuknutí finanční krize v únoru 2001. Výkonný výbor MMF schválil 4. února 2002 nový (v pořadí 18.) úvěrový rámec, zahrnující půjčky v rozsahu 16 miliard USD na léta 2002–2004. Celková výše všech půjček od MMF tak v období 2000–2004 dosáhla částky 31,5 miliard, čímž se Turecko stalo největším dlužníkem této finanční instituce. Začátkem roku 2008 MMF rozhodl o odkladu výplaty další části půjčky ve výši 1 mld. USD (z celkových 10 mld. USD) Turecku plánované na únor 2008, dokud nebudou splněny všechny podmínky dohodnuté mezi oběma stranami. Na základě výsledku jednání delegace MMF v Turecku v prosinci 2007 mělo být v únoru 2008 projednáváno 7. hodnocení ekonomického programu Turecka, ale v důsledku opožděného splnění dvou zásadních podmínek, tj. reformy sociálního zabezpečení a daňového systému, byla poslední půjčka čerpána až těsně před vypršením platnosti úvěrové dohody v květnu 2008.

Byť se turecká vláda zabývala i otázkou půjčky od Světové banky a podepsání nové úvěrové dohody s Mezinárodním měnovým fondem (IMF), v současné době preferuje před čerpáním půjčky MMF zejména své vlastní zdroje a spoléhá na svá makroekonomická opatření a fiskální pravidla. Plnohodnotný nebo preventivní „stand-by agreement“ s IMF by byl podle některých expertů a tureckých podnikatelů zárukou pozitivního hospodářského vývoje v Turecku. Proběhlo několik jednání mezi tureckou vládou a IMF o formě a výši nové úvěrové dohody, ale záležitost nebyla dosud vyřešena a v současnosti zřejmě žádost ze tureckých vládních entit není na pořadu dne.

5.1. Státní rozpočet – příjmy, výdaje, saldo za posledních 5 let

Státní rozpočet v posledních šesti letech vykazuje deficitní vývoj. K výrazně negativnímu posunu ve fiskální disciplíně došlo v roce 2009, kdy deficit vzrostl meziročně o 123 %. Na vině byly především rostoucí vládní výdaje, zejm. na různé podpůrné ekonomické balíčky a sociální dávky. K velké deficitní částce přispěl i nízký výběr daní. Příjmy se zvýšily jen o 4,4 %, zatímco výdaje narostly o 18,2 %.

Státní rozpočet se v roce 2010 vyvíjel poměrně uspokojivě a celkový výsledek byl lepší, než představovala původní vládní prognóza. Roční deficit (40 081 mil. TRY) zůstal pod hranicí předpokladu (44 178 mil. TRY). Oproti roku 2009 se snížil o 22 %. Příjmy se meziročně zvýšily o 18 % (z toho daňové o 22 %, zejména díky silné domácí poptávce), výdaje vzrostly o 10 %.

Vývoj státního rozpočtu (v mil. TRY)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Příjmy celkem	173 483	190 360	209 598	215 458	254 277	295 862
Příjmy daňové	137 480	152 835	168 109	172 440	210 560	253 765
Výdaje celkem	178 126	204 068	227 031	268 219	294 359	313 302
Bilance	-4 643	-13 708	-17 432	-52 761	-40 081	-17 439

Zdroj: Ministerstvo financí TR (poznámka ZÚ: problémem tureckých statistik je skutečnost, že údaje jsou průběžně měněny i retroaktivně, respektive v následujícím období jsou vynechány dlouhé řady umožňující sledování meziročních změn. Výše uvedená tabulka uvádí současně publikované údaje – data za rok 2009 a 2010 byla aktualizována k 30. 3. 2012).

Státní rozpočet na rok 2011, který byl schválen parlamentem na podzim 2010 počítal s růstem příjmů o 10,4 % a poklesem celkových výdajů o 5,2 %. Výdaje měly dosáhnout 312,5 mld. TRY (zhruba 156,3 mld. EUR), deficit 33,5 mld. TRY (16,8 mld. EUR), tj. 2,8 % HDP. Výdaje na veřejné investice se měly dle návrhu rozpočtu snížit oproti roku 2010 na 51,8 mld. TRY (25,9 mld. EUR), tj. o 3,9 %. (Pro zajímavost lze uvést, že objem alokovaných prostředků na státní zaměstnance převyšuje veřejné investice se 72,3 mld. TRY o téměř 50 %.) Investiční prioritou byla s 31% podílem doprava (cca 8 mld. EUR) – zejm. železnice, vysokorychlostní vlaková síť a výstavba dvoupruhových dálnic. Na druhém místě figurovalo školství (12,4 %), dále zemědělský sektor (11,3 %). Do energetiky mělo směřovat 6,6 % vládních výdajů (cca 1,7 mld. EUR).

Konečné výsledky vývoje státního rozpočtu v r. 2011 dokládají vcelku příznivý vývoj fiskální politiky vládních entit. V r. 2011 vykázal státní rozpočet sice deficit ve výši 17,44 mld. TL (7,4 mld. EUR), nicméně v meziročním srovnání jde o dobrou fiskální politiku státu, neboť ve stejném období roku 2010 vykázal rozpočet deficit ve výši 40,1 mld. TL. Pozitivní trend podpořil díky raketově rostoucí domácí poptávce kontinuální růst příjmů z výběru daní. Vláda vybrala od fyzických a právnických osob na daních v meziročním srovnání o 20,5 % více než v r. 2010.

Návrh státního rozpočtu v roce 2012

	2012
Příjmy celkem	329 800
z toho daňové	277 700
Výdaje celkem	350 900
Bilance	-21 100

Zdroj: Státní plánovací komise
 údaje jsou v mil. TRY

Stav deficitu státního rozpočtu, definovaný v souladu s pravidly EU jako procentuální poměr k HDP země, se vyvíjel v posledních letech dosti příznivě, i když jej ekonomická recese r. 2009 dočasně zhoršila. V roce 2011 činil deficit státního rozpočtu 1,4 % HDP (pozn.: Maastrichtská kritéria stanovují hranici 3%). Vládním cílem roku 2011 byl přitom deficit ve výši 2,76 %. Dle současných predikcí vládních entit Turecka by mělo v roce 2012 jít o 1,5 % a v roce 2013 o 1,4 % a v roce 2014 1 %.

Deficit státního rozpočtu (HDP v %, dle definice EU)

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
0,6	1,2	1,0	2,2	5,5	3,6	1,4

Zdroj: zprávy Undersecretariat of Treasury

5.2. Platební bilance (běžný, kapitálový, finanční účet), devizové rezervy (za posledních 5 let)

Vývoj platební bilance představuje Achillovu patu turecké ekonomiky, s výhradou roku 2009. Oproti roku 2008, kdy její deficit dosáhl téměř 42 mld. USD, se snížil v roce 2009 na 13,99 mld. USD, což ale bylo podstatným způsobem determinováno vývojem na trzích se strategickými komoditami, zejména podstatným snížením ceny ropy, a celkovým sníženým importem. Na druhé straně se však výrazně propadly příjmy z titulu přímých zahraničních investic a nižší exporty. V září 2009 definovala vláda

střednědobý plán, který počítal v dalších letech s udržováním deficitu kolem 20 mld. USD, což je, vzhledem k současnému vývoji, nerealistický odhad. Vládním cílem roku 2010 pak bylo dosažení deficitu ve výši 39,3 mld. USD, celoroční výsledek ale přinesl nárůst oproti roku 2009 o gigantických 236 %, tj. deficit vzrostl na enormních 46,6 mld. USD.

Úspěšná fiskální politika státu i dynamický růst HDP v r. 2011 dostal trhliny v podobě dlouhodobě negativního vývoje běžného účtu platební bilance a financování deficitu, který v r. roce 2011 dosáhl rekordně vysokého úrovně ve výši 77,1 mld. USD (v r. 2010 činil deficit 46,6 mld. USD, což činí 65,3% nárůst). Bez nadsázky se jedná o Achillovu patu turecké ekonomiky, jejímž hlavním architektem a strůjcem tureckého ekonomického zázraku je místopředseda vlády pro ekonomické záležitosti Ali Babacan. Hlavními nástroji financování CAD byly přímé zahraniční investice (15,9 mld. USD), portfoliové investice (19,5 mld. USD), půjčky (27,3 mld. USD) a vysoká nedefinovaná položka „Errors and Omissions“ (12,15 mld. USD – pozn ZÚ: pravděpodobně jde o toky petrodolarů a další finanční převody pocházející z arabských států zmítaných politickými nepokoji).

Rekordně vysoký deficit běžného účtu platební bilance indikuje strukturální problémy ekonomiky, resp. absenci konkurenceschopnosti tureckých subjektů na mezinárodních trzích. Tento fakt věrně reflektuje skutečnost, kdy turecká ekonomika postrádá hodnotné globální značky, které by mohly táhnout exportní výkon Turecka a mohly úspěšně komercializovat své produkty v zahraničí. I když odhadovaná cena sta nejhodnotnějších značek Turecka během posledních pěti let vzrostla z 10 mld. USD na 33 mld. USD, stále tato celková agregátní hodnota nedosahuje ani hodnoty samotné značky IBM (36 mld. USD) a de facto se rovná hodnotě značky Wal-Mart.

Turecko vykázalo v nominálním vyjádření v r. 2011 jeden z největších deficitů ve světě – za USA a Itálií. V relativním vyjádření je na tom turecká ekonomika hůře – deficit platební bilance USA a Itálie osciluje kolem 4 % HDP, kdežto Turecko dosáhlo 10% deficitu CAD v poměru k HDP. Turecké entity přitom v rámci plánu na léta 2011–2013 počítaly s dosažením deficitu v r. 2011 ve výši 5,4 % HDP. V r. 2012 je plánován na 5,3 %, resp. 5,2 % v r. 2013. I tato čísla jsou však spíše z oblasti sci-fi a vládní entity již hovoří o 6 až 7% deficitu CAD v r. 2012.

Vývoj deficitu platební bilance

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Deficit (v mld. USD)	22,1	32,1	38,2	41,9	13,9	46,6	77,1
Deficit/HDP (%)	4,6	6,1	5,9	5,7	2,3	5,4	10,0

Zdroj: zprávy Undersecretariat of Treasury, (Státní plánovací komise)

Platební bilance 2006–2011 (v mil. USD)

2006	2007	2008	2009	2010	2011	
-32 249	-38 434	-41 959	-13 991	-46 543	-77 157	CURRENT ACCOUNT
93 613	115 361	140 800	109 647	120 903	143 491	Exports f.o.b.
-134 669	-162 213	-193 821	-134 497	-177 247	-232 897	Imports f.o.b.
-41 056	-46 852	-53 021	-24 850	-56 445	-89 406	Balance on Goods

25 549	28 930	35 071	33 466	34 743	38 962	Services: Credit
-11 994	-15 647	-17 760	-16 717	-19 250	-20 741	Services: Debit
-27 501	-33 569	-35 710	-8 101	-40 952	-71 165	Balance on Goods and Services
4 418	6 423	6 889	5 164	4 477	3 952	Income: Credit
-11 074	-13 531	-15 251	-13 353	-11 616	-11 678	Income: Debit
-34 157	-40 677	-44 072	-16 290	-48 091	-78 891	Balance on Goods, Services and Income
1 908	2 243	2 113	2 299	1 446	1 734	Current Transfers
	-8	-60	-42	-51	-20	CAPITAL ACCOUNT
42 689	48 700	34 558	9 758	58 929	66 033	FINANCIAL ACCOUNT
-924	-2 106	-2 549	-1 553	-1 464	-2 464	Direct Investment Abroad
20 185	22 047	19 504	8 411	9 038	15 904	Direct Investment in Turkey
-3 987	-1 947	-1 244	-2 711	-3 524	-2 688	Portfolio Investment- Assets
11 402	2 780	-3 770	2 938	19 617	19 527	Portfolio Investment- Liabilities
1 939	5 138	716	2 827	3 468	-986	Equity Securities

9 463	-2 358	-4 486	111	16 149	20 153	Debt Securities
-13 479	-4 969	-12 058	10 985	7 012	10 866	Other Investment-Assets
0	2	2	2	4	2	Monetary Authorities
-42	-116	-32	-31	-29	-108	General Government
-11 018	-3 389	-10 255	6 400	13 158	-516	Banks
-2 419	-1 466	-1 773	4 614	-6 121	11 488	Other sectors
29 492	32 895	34 675	-8 312	28 250	19 512	Other Investment-Liabilities
-1 268	-1 450	-1 791	-901	-553	-1 965	Monetary Authorities
-712	82	1 742	1 602	3 580	1 986	General Government
11 704	3 736	9 457	514	27 254	9 747	Banks
19 768	30 527	25 267	-9 527	-2 031	9 744	Other sectors
10 440	10 258	-7 461	-4 275	12 235	-11 144	Current, Capital and Financial Account
185	1 757	4 703	5 066	2 733	12 158	NET ERRORS AND OMISSIONS
10 625	12 015	-2 758	791	14 968	1 014	GLOBAL BALANCE

-10 625	-12 015	2 758	-791	-14 968	-1 014	RESERVE ASSETS
-6 114	-8 032	1 057	-111	-12 809	1 813	Official Reserves
-4 511	-3 983	1 701	-680	-2 159	-2 827	Use of Fund Credits and Loans
						Exceptional Financing

Zdroj: Centrální banka

5.3. Zahraniční zadluženost, dluhová služba

Hrubá zahraniční zadluženost Turecka představovala ke konci roku 2009 celkem 269,62 mld. USD, tj. 43,7 % HDP. Veřejný sektor se podílel na dluhu jednou třetinou (83,46 mld. USD), dluh centrální banky činil 13,30 mld. USD, u privátního sektoru (včetně bank) šlo o 172,85 mld. USD. Hrubý dluh Turecka činil k 31. 12. 2010 celkem 292,28 mld. USD, což znamenalo 39,9 % HDP země, přičemž skladba byla tvořena následující položkami:

- veřejný sektor 88,98 mld. USD
- centrální banka 11,83 mld. USD
- privátní sektor 191,48 mld. USD.

V roce 2011 dosáhla hrubá zahraniční zadluženost Turecka částky 306,55 mld. USD (z toho: veřejný sektor 94,1 mld. USD, centrální banka 9,69 mld. USD, privátní sektor 202,75 mld. USD).

Vývoj dokumentuje níže uvedená tabulka zahraniční hrubé zadluženosti Turecka – v tis. USD (včetně centrální banky a dalších finančních ústavů a privátního sektoru):

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hrubý dluh	208 407	250 422	281 403	269 618	292 281	306 551
Hrubý dluh/ HDP (%)	39,6	38,6	37,9	43,7	39,9	39,4

Zdroj: Undersecretariat of Treasury – údaje za r. 2006–2010 upraveny k 30. 3. 2012 na základě upřesněných, resp. revidovaných údajů uvedených zdrojem

Hrubá zadluženost veřejného sektoru jakožto procentuální poměr k HDP země (dle definice EU) se vyvíjí v posledních letech poměrně příznivě (poznámka: Maastrichtská kritéria stanovují 60 %).

Vývoj hrubého zadlužení veřejného sektoru (v mld. TRY)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hrubý dluh veřejného sektoru	365,9	355,5	408,2	465,7	496,89	546,00
z toho: centrální vláda	345,0	333,5	380,3	441,5	473,56	518,32

Zdroj: Undersecretariat of Treasury – údaje za r. 2006–2010 upraveny k 30. 3. 2012 na základě upřesněných, resp. revidovaných údajů uvedených zdrojem

Hrubá zadluženost veřejného sektoru k HDP (v %)

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
67,4	59,2	52,3	46,1	39,4	39,5	46,1	42,4	39,4

Zdroj: Undersecretariat of Treasury

Stav veřejného zadlužení vykazoval v roce 2011 slušnou stabilizaci a představuje hodnoty výrazně nižší než určují Maastrichtská kritéria. Trend dalšího postupného snižování zahrnuje plán vládních entit na roky 2012 a 2013 s tím, že by v roce 2012 mělo jít o 38,8 % a v roce 2013 o 36,8 %.

5.4. Bankovní systém (hlavní banky a pojišťovny)

Bankovní sektor

V roce 2001 v důsledku bankovní krize a privatizace některé banky zanikly a jiné se sloučily s většími nebo jimi byly pohlceny. Současné bankovní domy reflektovaly situaci krizového r. 2001 a jejich kapitálová přiměřenost se tak v r. 2011 pohybovala na hranici 15–16 %. V zemi působí řada zahraničních bank, ať už jako klasické depozitní banky pro privátní i korporátní klientelu, nebo jako úvěrové investiční ústavy.

Současná bankovní soustava:

- [Centrální banka Turecka](#) (TCMB)
- Depozitní banky: 3 státní depozitní banky:
- 11 zahraničních depozitních bank (např. Deutsche Bank, Citibank, ING Bank, HSBC aj.)
- 6 poboček zahraničních bank (např. Societé Générale, ABN AMRO Bank, JP Morgan Chase aj.)
- Rozvojové a investiční banky: 3 státní turecké rozvojové a investiční banky (které nepřijímají depozita)

Bankovní sektor spadá do portfolia Podsekretariátu premiéra pro finance ([Undersecretariat of Treasury](#)), provádění bankovního dozoru a další úlohy jsou svěřeny Státní bankovní regulační agentuře BBKD (Banking Regulation and Supervision Agency), na jejíž internetových stránkách (www.bbdk.org.tr) lze nalézt údaje k jednotlivým bankám, statistiku, příslušnou legislativu apod.

Na internetové stránce Bankovní asociace Turecka – TBB ([Türkie Bankalari Birligi](#)) je dostupný jak jmenný seznam všech bank a ústavů s adresami, e-maily, telefony a jmény ředitelů, tak i další užitečné informace. Praktické informace k bankovním transakcím – zejména pro cizince (včetně otevření

úctu aj.), poskytují v sekci „Banking“ internetové stránky tureckého velvyslanectví ve Velké Británii (www.turkisheconomy.org.uk).

Pojišťovny

V současné době působí na trhu kolem 50 pojišťovacích ústavů s licencí Podsekretariátu úřadu premiéra pro finance, administraci zajišťuje Generální direktorát pojišťovnictví ([Directorate General of Insurance](#)). V souladu s přibližováním země k EU vstoupil v platnost v roce 2007 nový zákon o pojišťovnictví. Všechny pojišťovací ústavy jsou nyní privátní.

Podle typu pojišťovacích operací poskytuje 10 ústavů životní pojištění, 13 ústavů penzijní pojištění, 30 ústavů ostatní typy pojištění, nadto zde funguje jedna zajišťovna. Z celkového aktuálního počtu 50 pojišťoven v Turecku pracuje celkem 16 licencovaných zahraničních pojišťovacích společností (např. Generali, AXA, Allianz, ING aj.).

Další informace jsou dostupné na internetových stránkách Asociace pojišťoven a zajišťoven TSRSB ([Asociacion of the Insurance and Reinsurance Companies of Turkey](#)). Užitečné informace k typům pojištění včetně povinných apod. poskytuje na internetu [turecké velvyslanectví ve Velké Británii](#).

5.5. Daňový systém

Turecký daňový systém doznává postupně řady změn, z hlediska usídlování firem je nejdůležitější poslední právní úprava korporátních daní z roku 2006. (Corporate Tax Law), která zjednodušila veškeré procedury a stanovila jednotnou sazbu daně ve výši 20 %. Systém zahrnuje celou škálu daní, některé sazby se každoročně mění. Výběr hlavních daní probíhá na centrální úrovni, některé specifické daně jsou vybírány na úrovni obcí.

Rozbor daňového systému poskytují v angličtině internetové stránky státní organizace na podporu investic ISPAT (zkráceně „Invest in Turkey“) v oddíle „[Investor's Guide](#)“. Zevrubný popis daňového systému včetně dalších užitečných informací k podnikání v Turecku poskytuje publikace „Invest in Turkey“ auditorské společnosti KPMG Turecko, která je volně dostupná na internetových stránkách www.kpmg.com.tr. Obsahuje rovněž řadu tabulek včetně modelových výpočtů. Českým firmám lze doporučit, aby se obracely na odborné zahraniční konzultantské firmy, které se dlouhodobě komplikovaným tureckým daňovým systémem zabývají.

Základní daně

Daň z příjmu:

- Vybírá z veškerých příjmů, a to jak od domácích a zahraničních fyzických osob, tak od právnických osob sídlících v Turecku. Nerezidenti, kteří disponují příjmem získaným v Turecku (prostřednictvím zaměstnání, majetkového vlastnictví, obchodních operací či jiných aktivit generujících příjem) jsou rovněž zdaňováni, pouze však z příjmu získaného v Turecku.

Korporátní daň:

- Základní sazba korporátní daně vybírané ze zisku činí 20 %.

Daň z příjmu jednotlivců:

Jde o progresivní zdanění se sazbou od 15 % do 35 %. S platností od roku 2009 jsou sazby aplikované na roční příjem (v tureckých lirách – TRY) následující:

Příjmová skupina (v TRY)	Sazba v %
do 8 700	15

8 701–22 000	20
22 001–50 000	27
50 001 a více	35

Daň z přidané hodnoty – DPH:

- zboží a služby: 18 %
- základní potraviny a textilní produkty: 8 %
- některé zemědělské produkty: 1 %

DPH je vybíráno rovněž z importovaných výrobků (v angličtině tzv. „input VAT“) a složitým mechanismem je vyrovnáváno s DPH (tzv. „output VAT“) vybíranou v místě (malo)prodeje. Doporučuje se, aby se firmy v tomto směru dohodly o postupu se svým zahraničním tureckým partnerem, případně využily služeb zkušených mezinárodních konzultantských firem se sídlem v Turecku. Systém je postaven na zápočtu hodnot „input VAT“ a „output VAT“. Eventuální přebytek importní „input VAT“ se převádí k dobru do dalšího měsíce, v žádném případě nedochází k refundaci.

Speciální spotřební daně (ÖTV):

- existují 4 hlavní zbožové skupiny, které podléhají spotřební dani (s různou sazbou):
- výrobky z ropy, zemní plyn, oleje, mazadla a jejich deriváty: sazba se pravidelně mění
- automobily a ostatní dopravní prostředky, motocykly, letadla, helikoptéry a jachty: 1% - 130%
- tabák a tabákové výrobky, alkoholické nápoje: 25–275,6 %
- luxusní výrobky: 6,7–20 %

V říjnu 2011 došlo ke zvýšení speciální spotřební daně mnoha zbožových skupin, a to v důsledku prohlubujícího se deficitu běžného účtu platební bilance a neuspokojivého vývoje zahraničního obchodu Turecka. V této souvislosti vzrostla speciální spotřební daň (ÖTV) např. u automobilů o objemu motoru 1600 cc až 2000 cc z 60 % na 80 %, což představuje nárůst ceny nového automobilu o cca 12,5 %. U automobilů o objemu motoru nad 2000 cc vzrostla ÖTV z 84 % na 130 %. Nárůst ÖTV zaznamenaly též alkoholické výrobky, což pro ucelenost informace přineslo zvýšení spotřební daně u piva z 0,44 TL za 1 litr na 0,53 TL za litr. Sazba ÖTV u tabáku a tabákových výrobků vzrostla z původních 63 % na 69 %.

Daň z bankovních a pojišťovacích transakcí:

Transakce bankovních a pojišťovacích ústavů nepodléhají platbě DPH, nýbrž dani z bankovních a pojišťovacích operací. Aplikována je na veškeré bankovní příjmy, např. úroky z půjček apod. Všeobecná sazba činí 5 %, u depositních transakcí jde o 1 %, prodej zahraničních deviz je zdaňován 0,1 %. Daň u vybraných bankovních příjmů domácích (rezidentních firem) a daň z bankovních příjmů zahraničních (nerезidentních firem) je identická:

dividendy: 15 %

- úroky ze státních směn a státních obligací: státní organizace Invest in Turkey uvádí, že se jedná o 0 %, auditorská firma KPMG uvádí 1 %
- úrok z ostatních směn a obligací: 0 % (jde o stejný případ jako u státních obligací)
- úrok z bankovních depozit: 15 %.

Kolkovné – tzv. „stamp tax“:

Kolkovné je vybíráno u celé řady dokumentů jako smluv, akreditivů, garančních listů apod. včetně platebních výměřů. Výše kolkovného se vypočítává jako procento ze základu hodnoty a představuje 0,15–0,75 %. U platebních výměřů jde o 0,06 %.

Daň z převodu nemovitostí:

- 1,5 % od obou stran (prodávajícího a kupujícího) z hodnoty nemovitosti.

Speciální komunikační daně:

- služby operátorů mobilních sítí: 25 %
- služby poskytovatelů rádiového a TV signálu: 15 %
- ostatní telekomunikační služby: 15 %

Daň z bohatství (majetková daň):

- dědická daň a darovací daň: sazba se pohybuje v závislosti na hodnotě od 1–30 %.
- motorová daň (dle modelu a kubatury): jde o specifickou částku, která je každoročně revidována. daň z budov: 0,1–0,4 % (u rezidentů jde o 0,1 %, u nerezidentů většinou o 0,2 %)
- pozemková daň: 0,1–0,6 %

Další municipální a lokální daně:

- zábavní daň: specifická sazba v rozsahu 0–20 %
- komunikační daň: 1 %
- daň z prodeje plynu a elektřiny: 1,5 %
- daň na ochranu životního prostředí: specifická daň podléhající každoroční revizi.

V Turecku existuje celá škála daňových výjimek a dalších zvýhodnění, které jsou aplikovány na průmyslové a další činnosti ve speciálních investičních zónách. Jde o tzv. prioritní rozvojové zóny, technologické rozvojové zóny, průmyslové parky a zóny volného obchodu. Dále jsou daňová zvýhodnění aplikována na sektor výzkumu a vývoje, vzdělávací společnosti, kulturní investice a kulturní podniky. K různým typům přechodného daňového zvýhodnění včetně dalších výjimek došlo rovněž během roku 2009 v rámci balíčků na podporu podnikání, k podpoře spotřeby aj. Velké investiční pobídky, které budou mít přímý dopad na snížení, resp. osvobození od platby korporátní daně či DPH, budou zveřejněny během dubna či května 2012 tureckými vládními entitami, které si od tohoto kroku slibují zásadní příliv FDI do země, jakož i vyrovnání nerovností mezi ekonomickým potencionálem jednotlivých regionů.

Kromě investičních pobídek jsou z platby DPH (včetně dalšího zvýhodnění) vyňaty zejména následující oblasti (s jistými výjimkami):

- export zboží a služeb
- roaming poskytovaný v Turecku zákazníkům mimo Turecka (tj. nerezidentním zákazníkům) v souladu s mezinárodními úmluvami o roamingu, pokud je v nich zahrnuta reciprocita
- explorace nalezišť nerostných surovin
- mezinárodní doprava
- dodávky strojů a zařízení importované pro potřeby fyzických nebo právnických osob, které jsou plátcí DPH a mají certifikát příslušných úřadů potvrzující, že jsou investory
- služby poskytované v přístavech a na letištích pro lodě a letadla
- sociální a další výjimky se týkají dodávek pro vládu a ostatní relevantní organizace, pokud jde o kulturní, vzdělávací, zdravotní a další obdobné účely
- bankovní a pojišťovací transakce jsou vyňaty z povinnosti platby DPH, protože podléhají zvláštní dani z bankovních a pojišťovacích transakcí ve výši 5 % (viz výše)
- daňové výjimky jsou udělovány na příjmy pocházející z aktivit firemních zahraničních poboček a za splnění jistých podmínek stejně tak u jejich domácích i zahraničních afilací
- výdaje na výzkum a rozvoj
- snížení daňového základu firem se týká některých darů, pomoci a sponzoringu sportovních aktivit.

Nicméně systém refundace DPH je značně komplexní záležitost, která je navíc determinována pravidlem reciprocity (v daném případě mezi Tureckem a ČR). Pro konkrétní výklad doporučujeme kontaktovat daňové specialisty v místě, popř. ZÚ Ankara či GK Istanbul.

6. Zahraniční obchod země

K zásadním změnám v oblasti řízení a v zahraničně-obchodní politice Turecka došlo na přelomu 80. let 20. století, kdy země začala aplikovat proexportně orientovanou strategii s důrazem na mezinárodní obchodní integraci a rozvoj sektoru v rámci svobodného trhu. Postupně byla odbourávána řada netržních instrumentů a zaváděna účinná opatření na podporu vývozu. Významný moment rozvoje zahraničního obchodu představoval v roce 1987 vznik státní exportní kreditní a garanční banky [Türk Eximbank](#), která současně působí v oblasti pojišťování úvěrů. Další výrazný podnět pro rozvoj zahraničního obchodu přinesl Turecku vstup do Světové obchodní organizace WTO (1995) a přístup k Celní unii s EU (1995).

Export začal slibně růst, zvyšovala se jeho váha v ekonomice země a postupně se začala měnit struktura vývozu ve prospěch zboží s vyšší přidanou hodnotou. Zatímco např. v roce 1980 tvořil podíl vývozu průmyslového zboží na celkových exportech kolem 35 %, v posledních letech, včetně roku 2011, to bylo již 93 %.

Dne 12. 6. 2011 se konaly v Turecku parlamentní volby a následně proběhla restrukturalizace ministerstev. Bylo zrušeno Ministerstvo zahraničního obchodu a jeho některé kompetence přešly na nově vytvořené Ministerstvo hospodářství (Ministry of Economy), tj. zejména podpora exportu včetně sítě ekonomických a obchodních diplomatů v zahraničí, jakož i celková zahraničně-obchodní politika. Ministerstvo hospodářství odpovídá také za obchodní a ekonomické vztahy na bilaterální, regionální a multilaterální úrovni, např. za spolupráci s relevantními mezinárodními organizacemi (WTO, OECD, EU, MERCOSUR, EFTA EUROMED aj.). Ministrem je Zafer Çağlayan a webová stránka ministerstva je www.ekonomi.gov.tr. Nově vzniklo Ministerstvo cel a obchodu (Ministry of Customs and Trade), které vzniklo z dřívějšího Podsekretariátu premiéra pro cla – Undersecretary of Customs of the Prime Ministry. Na starosti má výkon celní správy, celní tarify, výběr cel apod., ministrem je Hayati Yazıcı. Webová stránka turecky a anglicky je www.gumruk.gov.tr. Pro zahraniční obchod a investice jsou důležité ještě dvě státní agentury:

- na podporu exportu IGEME ([Export Promotion Center of Turkey](#))
- na podporu investic ISPAT (Investment Support and Promotion Agency), známá pod obecným názvem jako „[Invest in Turkey](#)“.

Z hlediska zahraničního obchodu a celkových vnějších hospodářských vztahů má dále ve struktuře tureckých oficiálních orgánů významné postavení Podsekretariát úřadu premiéra pro finance ([Prime Ministry Undersecretariat of Treasury](#)), který řídí místopředseda vlády Ali Babacan. Do jeho portfolia spadají významné orgány, instituce a státní agencie, např. Centrální banka – Central Bank of the Turkish Republic, Turecká rozvojová banka – Development Bank of Turkey/Türkiye Kalkınma Bankası, Turecká exportní banka – Türk Exim Bank, Capital Markets Board of Turkey, Banking Regulation and Supervision Agency.

Tureckou specifikou je existence státem uznávaných, respektive státem certifikovaných, velkých kapitálových společností zahraničního obchodu, tzv. FTCC (Foreign Trade Capital Company); jejich vznik umožnilo nařízení 12/2004 s platností od 1. 1. 2005. Společnosti musí pro zařazení do oficiálního věstníku splňovat některá kritéria: jde především o splacený kapitál ve výši minimálně 2 mil. TRY (kolem 1 mil. EUR) a roční dosahovaný objem exportu přes 100 mil. USD. Společnosti FTCC pracují v obou směrech (export/import) a většinou působí v rámci svých dceřiných společností a reprezentací přímo i na zahraničních trzích. Takových společností je 50 a jejich seznam včetně firemních adres lze najít na internetových stránkách www.ekonomi.gov.tr a www.tariff-tr.com/ForeignTradeCapitaCompanies.aspx.

Turecká vláda podporuje iniciativu firemních clusterů. Profily členských firem (včetně kontaktních adres) tříděné podle oboru, dle sídla společnosti a dalších kritérií, lze vyhledávat na následující internetové adrese: www.clusterturkey.com.

Na podnikatelské úrovni existuje dále řada sdružení exportérů – většinou organizovaných podle regionů, ale i oborů, respektive dle obou kritérií. Jejich střešním zástupcem je Sněm tureckých exportérů (Turkish Exporter Assembly www.tim.org.tr). Přehled jednotlivých členských exportních svazů lze nalézt například na anglických internetových stránkách „[Antalya Exporter Union](#)“, v sekci „Links - Exporter Unions“. V Turecku je pro podniky povinné členství v hospodářských komorách, takže pro české vývozce jsou důležité informace o nich a o průmyslových asociacích. Informaci lze nalézt na webové stránce TOBB =

The Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey, avšak anglická verze obsahuje jen některé překlady a vlastní seznam je jen v turečtině.

Očekávaný vývoj zahraničního obchodu Turecka v roce 2011

V důsledku ekonomické krize ve světě v roce 2009 bylo Turecko silně zasaženo poklesem exportu i importu. Výrazné snížení poptávky zejména v Evropě vedlo k rušení objednávek, což byla pro tureckou ekonomiku velká rána. Největší podíl na propadu vývozu měl průmysl, především automobilový (o -33 %), který se trvale významně podílí na tureckém vývozu (12 %). Od října 2009 byl zaznamenán obrat k lepšímu a v roce 2011 se podařilo hodnotou 135 mld. USD překonat úroveň z roku 2008, kdy export byl ve výši 132 mld. USD. Všeobecně se očekává, že pozitivní vývoj zůstane zachován, nasvědčuje tomu i první údaj za rok 2012, kdy v měsíci lednu došlo ke zvýšení vývozu (proti stejnému měsíci 2011) o 8,6 % na hodnotu 10 mld. USD; zásadní podíl na tom má opět export vozidel s hodnotou 1,2 mld. USD. Import vzrostl jen o 2,8 % proti lednu 2011, což umožnilo snížit měsíční deficit ze 7,4 mld. USD na 7 mld. USD. Problémem jsou rostoucí ceny ropy a plynu, které v lednu tvořily největší importní položku s meziročním růstem 25 %.

Pokud jde o zahraniční obchod, Podsekretariát úřadu premiéra pro finance ve své zprávě uvádí aktualizované odhady z ledna 2012 pro celý rok 2012, a to export ve výši 135,8 mld. USD, pro import 241,3 mld. USD. Tyto údaje znamenají, že při naplnění předložené prognózy by deficit dosáhl výše -105,5 mld. USD a zůstal by na stejné úrovni jako v roce 2011, kdy byl -105,9 mld. USD. Pro české strojírenské podniky je důležitá informace, že dovoz strojů by měl proti roku 2011 mírně vzrůst na 44,2 mld. USD. Podsekretariát dále uvádí prognózu z října 2011, v níž očekává pro rok 2013 export ve výši 166 mld. USD, pro rok 2014 v hodnotě 185 mld. USD. Korekce prognózy učiněné v lednu 2012 vedou k reálnějším údajům, než předchozí předpoklady, že export dosáhne 150 mld. USD v roce 2012, a zpochybňují přání mít export na úrovni 500 mld. USD v roce stého výročí republika (2023).

Turecko pokračuje i v rámci diplomatických aktivit v hledání nových exportních trhů a dalších ekonomických příležitostí, např. v Africe (otevírání ambasad, zřizování přímého leteckého spojení). I s ohledem na snahu politického sblížení s některými zeměmi může mít tato iniciativa úspěch. V říjnu 2011 ministr obchodu a cel Hayati Yazıcı oznámil plán během dvou let otevřít 9 nových hraničních přechodů a vydal příslušné pokyny: jeden s Íránem a po čtyřech s Irákem a Gruzii. Pro Turecko se jeví též jako perspektivní trhy země Ameriky. Svůj vliv bude mít i kurz liry, který během roku 2011 silně poklesl, ovšem do budoucna se očekává jeho kolísání.

6.1. Obchodní bilance za posledních 5 let – vývoz, dovoz, saldo – tabulka

Integrace Turecka do světového obchodu výrazně roste. Obrat zahraničního obchodu zažíval v posledních letech silný rozmach a meziročně se zvyšoval řádově i v desítkách procent. Důsledkem finanční a ekonomické krize ve světě však rok 2009 znamenal prudkou změnu v zahraničním obchodování, export i import Turecka silně poklesly. Roky 2010 a 2011 přinesly významný nárůst, zejména však dovozu; podíl dovozu krytého vývozem tak klesl už jen na 56 %.

Vývoj ZO Turecka v letech 2005–2011 (na bázi objemových hodnot v USD)

	Index 06/05	Index 07/06	Index 08/07	Index 09/08	Index 10/09	Index 11/10
Export (v %)	16,4	25,4	23,1	-22,6	11,5	18,5
Import (v %)	19,5	21,8	18,8	-30,2	31,7	29,8
Obrat (v %)	18,3	23,2	20,4	-27,2	23,2	25,5

Zdroj: Turecký statistický úřad

Trendem posledních let byl růst pasivní obchodní bilance, zejména v důsledku zdražování dovozu energie, nevhodné struktury průmyslové výroby a nedostatečné konkurenceschopnosti tureckého zboží (např. v relaci s asijskou produkcí). Turečtí experti poukazují i na nedostatek ve vzdělání pracovníků (průměrný Turek má údajně necelých 7 let školní docházky), takže země zaostává ve vysoce sofistikované výrobě. V roce 2010 dosáhlo saldo -71,66 mld. USD a v roce 2011 překonalo již dokonce hranici 100 mld. USD a zvýšilo se na -105,86 mld. USD. Záporná bilance představuje značný problém pro turecké hospodářství, přičemž s očekávaným spíše stagnujícím vývojem v EU, kam směřuje největší část tureckého exportu, jsou turecké vyhlídky dost chmurné. Obrat zahraničního obchodu Turecka, který dosáhl objemu 334 mld. USD v roce 2008, se v následujícím roce snížil na 243 mld. USD, pak začal růst a konečně v roce 2011 svou hodnotou téměř 376 mld. USD překonal úroveň roku 2008.

ZO Turecka v letech 2006–2011 v hodnotovém vyjádření (v mil. USD)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Export	85 535	107 272	132 027	102 143	113 883	134 972
Import	139 576	170 063	201 964	140 928	185 544	240 834
Obrat	225 111	277 334	333 991	243 071	299 428	375 806
Saldo	-54 041	-62 791	-69 936	-38 786	-71 661	-105 862
Poměr Exp./ Imp. (v %)	61,3	63,1	65,4	72,5	61,4	56,0

Zdroj: Turecký statistický úřad

Z regionálního hlediska je nejdůležitější tureckou exportní oblastí region Marmara, který vede s velkým předstihem před ostatními částmi země, jak hodnotou objemu vývozu, tak i počtem exportních firem. Z regionu se generuje ročně většinou více jak dvě třetiny veškerého exportu (68,3 %, 92 mld. USD v roce 2011), následuje oblast Egejského moře (10 %, 14 mld. USD) a na třetím místě je Centrální Anatolie (7,8 %, 11 mld. USD). Nejslabší exportní oblastí Turecka je s velkým odstupem Východní Anatolie (1,4 %, 1,9 mld. USD). Pro zajímavost lze uvést, že v regionu Marmara v roce 2011 bylo 34 tisíc exportujících firem, což činilo téměř 63 % ze všech exportujících tureckých společností.

Obdobná situace je u importu, kde první pozici v dovozu země zaujímá opět Marmarský region, 72,2 % celkového tureckého importu s hodnotou 174 mld. USD v roce 2011. Na druhém „importním“ místě se pohybuje Centrální Anatolie (13 %, 31 mld. USD), následovaná Egejskou oblastí (6,1 %, 15 mld. USD) a Středozemím regionem (4,7 %, 11 mld. USD). Na konci tabulky jsou dovozy do Východní Anatolie, které byly ve sledovaném období pouze na úrovni 426 mil. USD.

Lze konstatovat, že zahraniční obchod Turecka je v obou směrech koncentrován dlouhodobě v západní a jihozápadní části země. Regiony Marmara, Egejská a Středozemí oblast hrají v zahraničním obchodě zcela převažující roli. Je to dáno na jedné straně vlastní ekonomickou vyspělostí, svou důležitost má obchodní tradice a v neposlední míře rovněž existence rozvinutější infrastruktury včetně velkých přístavů s napojením na hlavní mezinárodní obchodní trasy. Neznamená to však, že tok zboží mezi těmito obchodními centry a jinými částmi země neexistuje.

6.2. Teritoriální struktura – postavení v (k) EU

Největšími tureckými obchodními partnery z hlediska vzájemného obrátu (nad 15 mld. USD) je sedm zemí:

- Německo

- Rusko
- Čína
- Itálie
- USA
- Írán
- Francie

se kterými Turecko realizovalo 44 % ročního obrátu v roce 2011. V uvedeném roce se do sedmičky dostal Írán, vytlačil z ní Velkou Británii a dokonce se umístil těsně nad Francií. Vzestup Íránu je velmi výrazný, protože ještě v roce 2009 byl zahraniční obchod Turecka s touto zemí ve výši 5,4 mld. USD a v roce 2010 překročil 10 mld. USD. Tento růstový trend je zřejmě ekonomickým dopadem politického sblížení obou států, i když mezi oběma zeměmi je řada velkých problémů. Ropa a plyn přitom tvoří cca 90 % dovozu z Íránu, turecký export je diverzifikovanější.

Nejvýznamnější obchodní partneři dle výše obrátu v letech 2010–2011 (v mil. USD)

	2010			2011		
	Vývoz	Dovoz	Obrat	Vývoz	Dovoz	Obrat
Německo	11 453	17 530	28 983	13 961	22 985	36 946
Ruská federace	4 632	21 592	26 224	5 995	23 950	29 945
Čína	2 260	17 180	19 440	2 467	21 693	24 160
Itálie	6 508	10 203	16 711	7 856	13 449	21 305
USA	3 769	12 318	16 087	4 597	16 034	20 631
Írán	3 043	7 645	10 688	3 590	12 461	16 051
Francie	6 038	8 176	14 214	6 809	9 230	16 039
Celkem svět	113 930	185 493	299 423	134 972	240 834	375 806

Zdroj: Turecký statistický úřad

Teritoriální skladba vykazuje po řadu let tendenci ke snižování podílu zemí Evropské unie v tureckém zahraničním obchodě. Nicméně obchodní vazba Turecka s EU je důležitá nejen vzhledem k celní unii mezi těmito subjekty, ale má i politický podtext v tom smyslu, jak je Turecko ekonomicky vázáno s EU a nakolik je pro něj důležitý vstup do EU. Zejména turecký export do EU v posledních pěti letech klesl o cca 10 %, nicméně stále ještě kolem polovina tureckého vývozu míří do EU(27).

Zahraněční obchod Turecka s EU (jako podíl z jeho celkového obchodu, v %)

	2007	2008	2009	2010	2011
Export	56,3	48,0	46,0	46,3	46,2

Import	40,2	36,8	40,1	38,9	37,8
Obrat	46,4	41,3	42,6	41,7	40,8

Zdroj: Turecký statistický úřad a dopočty GK Istanbul

V absolutních hodnotách však zahraniční obchod s EU roste, obrat se zvýšil meziročně ze 125 mld. v roce 2010 na 153 mld. USD v roce 2011. Toto zvýšení je nejen u tureckému exportu do EU, který vzrostl z 53 mld. USD o 46 % na 62 mld. USD, ale též u importu, který z hodnoty 72 mld. USD stoupl o 38 % na 91 mld. USD.

Podíl ostatních evropských zemí mimo EU v tureckém exportu postupně klesá, z 10 % v roce 2010 na 9,6 % v roce 2011 (v absolutním vyjádření vzrostl z 11 na 13 mld. USD); v importu se dále snížil z 16 % na 14,9 % (absolutně růst z 30 na 36 mld. USD).

Skupina asijských zemí (včetně Blízkého a Středního východu) zvýšila svůj podíl v tureckém exportu pouze o 0,2 % na 28,2 % (38 mld. USD), v importu z 28,8 % na 30,6 % (74 mld. USD). Obchodní výměna stoupla se zeměmi amerického kontinentu (export z 5,3 % na 5,9 %, tj. 7,9 mld. USD, a import z 9,1 % na 9,5 %, tj. na 23 mld. USD). Mírně klesl podíl obchodu Turecka s africkými zeměmi (export z 8 % na 7,7 %, import z 3,5 % na 3,2 %). Přestože turecká vláda se velmi snaží např. rozvinout vztahy s africkými zeměmi, jeho export se zvýšil jen z 9,3 mld. USD na 10,3 mld. USD; v roce 2011 zřejmě menší než očekávaný výsledek byl způsoben událostmi „Arabského jara“ v afrických státech.

Nejdůležitější destinace tureckého exportu

Dvě třetiny tureckého exportu (v roce 2010 i v roce 2011) směřuje do dvaceti zemí, jejichž přehled je v níže uvedené tabulce. Do těchto států bylo v roce 2010 vyvezeno zboží za 72 mld. USD a v roce 2011 za 85 mld. USD. Největším exportním odbytištěm je dlouhodobě Německo, kam směřuje zhruba 10 % veškerého vývozu země. Podíl vzrostl z 10,1 % na 10,3 % v porovnávaných dvou letech. Pořadí následujících pěti zemí se změnilo jen vzrůstem významu Iráku, kde se Turecko angažuje zejména v energetice a stavebnictví.

Top 20 tureckých exportních trhů

2010			2011		
Země	mil. USD	Pozice	Země	mil. USD	Pozice
Německo	11 453	1.	Německo	13 961	1.
Velká Británie	7 224	2.	Irák	8 315	2.
Itálie	6 508	3.	Velká Británie	8 158	3.
Irák	6 043	4.	Itálie	7 856	4.
Francie	6 038	5.	Francie	6 809	5.
Rusko	4 632	6.	Rusko	5 995	6.
USA	3 769	7.	USA	4 597	7.

Španělsko	3 564	8.	Španělsko	3 920	8.
SAE	3 340	9.	SAE	3 708	9.
Írán	3 043	10.	Írán	3 590	10.
Rumunsko	2 599	11.	Nizozemsko	3 245	11.
Nizozemsko	2 462	12.	Rumunsko	2 879	12.
Egypt	2 261	13.	Saúdská Arábie	2 764	13.
Čína	2 260	14.	Egypt	2 759	14.
Saúdská Arábie	2 220	15.	Čína	2 467	15.
Izrael	2 084	16.	Belgie	2 451	16.
Švýcarsko	2 061	17.	Izrael	2 391	17.
Belgie	1 962	18.	Ázerbájdžán	2 065	18.
Libye	1 935	19.	Sýrie	1 849	19.
Sýrie	1 849	20.	Polsko	1 759	20.
Celkem TOP 20	72 246		Celkem TOP 20	84 951	
Svět	113 930		Svět	134 972	

Zdroj: Turecký statistický úřad

Každá země uvedená v tabulce měla v roce 2011 na celkovém exportu Turecka podíl alespoň 1,3 %. Česká republika se v tureckých statistikách s procentuálním podílem 0,7 % a hodnotou 888 mil. USD zařadila na 34. místo z 35. pozice v předchozím roce (0,6 % a 694 mil. USD).

V roce 2010 se mezi prvních dvacet destinací tureckého exportu kvalifikoval i Izrael a umístil se na 16. pozici, protože vývoz se zvýšil o 37 % z 1,5 mld. USD v roce 2009 na 2 mld. USD. V roce 2011 si Izrael ještě v první polovině roku udržel 16. místo, pak klesl na 17. pozici; turecký export do něj činil 2,4 mld. USD, což však tvořilo pouze 1,8 % z celkového tureckého vývozu (přitom v první polovině 2011 se jednalo ještě o 8 %). Tento obrat pravděpodobně započal v září 2011, kdy Turecko v návaznosti na politickou situaci silně zmrazilo obchodní vztahy s Izraelem. Zajímavostí může být posun Iráku na 2. místo, kde turecký export představoval 8,3 mld. USD, což je oproti minulému roku nárůst o 2,3 mld. Polsko se dostalo do první dvacítky s hodnotou 1,76 mld. USD tureckého vývozu.

Nejdůležitější importní trhy Turecka

Dvacítka největších dodavatelů Turecka se od přehledu hlavních tureckých exportních trhů liší a rozdílná je i váha jednotlivých zemí v obou tabulkách. Na prvním místě se střídá Rusko a Německo, kdy největším

importérem bývá většinou Rusko, a to díky energetickým dodávkám. To se potvrdilo i v roce 2011, kdy si Rusko udrželo první pozici. Za ním pak následuje zmíněné Německo a dále Čína, USA a Itálie. V roce 2011 odebralo Turecko od dvacítky těchto zemí zboží za 179 mld. USD, tj. šlo o 74 % celkového importu země (v roce 2010 bylo 75 %).

Top 20 tureckých importních trhů

2010			2011		
Země	mil. USD	Pozice	Země	mil. USD	Pozice
Rusko	21 592	1.	Rusko	23 950	1.
Německo	17 530	2.	Německo	22 989	2.
Čína	17 180	3.	Čína	21 693	3.
USA	12 318	4.	USA	16 034	4.
Itálie	10 203	5.	Itálie	13 449	5.
Francie	8 176	6.	Írán	12 461	6.
Írán	7 645	7.	Francie	9 230	7.
Španělsko	4 840	8.	Indie	6 499	8.
Korejská rep.	4 764	9.	Korejská rep.	6 298	9.
Velká Británie	4 677	10.	Španělsko	6 196	10.
Ukrajina	3 830	11.	Velká Británie	5 840	11.
Rumunsko	3 448	12.	Švýcarsko	5 019	12.
Indie	3 410	13.	Ukrajina	4 812	13.
Japonsko	3 298	14.	Japonsko	4 264	14.
Belgie	3 214	15.	Nizozemsko	4 004	15.
Nizozemsko	3 156	16.	Belgie	3 959	16.
Švýcarsko	3 154	17.	Rumunsko	3 801	17.
Polsko	2 621	18.	Polsko	3 496	18.

Kazachstán	2 464	19.	Řecko	2 569	19.
Saúdská Arábie	2 440	20.	Bulharsko	2 475	20.
Celkem TOP 20	139 961		Celkem TOP 20	179 038	
Svět	185 493		Svět	240 834	

Zdroj: Turecký statistický úřad

Jednotlivé země uvedené v tabulce mají na celkovém importu Turecka podíl alespoň 1,3 %. Česká republika v tureckých statistikách měla v letech 2010–2011 procentuální podíl 0,7 %, avšak turecký import vzrostl o významných 32 % z hodnoty 1,33 mld.USD na 1,76 mld. USD a ČR tak postoupila z 32. místa na 28. pozici. Pozn.: Údaje pro Českou republiku v tureckých statistikách neodpovídají českým statistikám, které splňují normy EUROSTATu, je proto třeba užívat česká data, která jsou uvedena v kapitole 7. Rozdíly jsou dány nejen odlišnou metodikou vykazování, ale i dalšími faktory, jako je reexport, málo detailní data volných zón v Turecku apod.

6.3. Komoditní struktura

Dlouhodobou tendencí tureckého exportu je postupné snižování váhy primárních sektorů (zemědělství a lesnictví, rybářství, ovocnářství a též vývoz nezpracovaných nerostných surovin) ve prospěch průmyslové produkce s vyšší přidanou hodnotou. V posledních letech měly již průmyslové výrobky podíl na exportu cca 93 %.

Export dle odvětví národního hospodářství v letech 2009–2011 (v mil USD, podíly v %)

	2009	Podíl 2009	2010	Podíl 2010	2011	Podíl 2011
Export celkem	102 143	100,0	113 883	100,0	134 972	100,0
z toho:						
zemědělství a lesnictví	4 347	4,3	4 934	4,3	5 169	3,8
rybářství	189	0,2	156	0,1	186	0,1
hornictví a dobývací sektor	1 683	1,6	2 687	2,3	2 806	2,1
průmyslová výroba	95 449	93,4	105 467	92,7	126 024	93,4
ostatní sektory	475	0,5	639	0,6	787	0,6

Zdroj: Turecký statistický úřad

Deset nejdůležitějších exportních artiklů, které v letech 2010–2011 představovalo 60 % celého tureckého vývozu, je v následující tabulce seřazeno podle hodnoty exportu v roce 2011. Pořadí na prvních třech místech je stejné jako v roce 2010, položka minerální paliva a oleje, která zaznamenala výraznější růst než ostatní už v roce 2010, dále stoupla o několik příček. V posledním sloupci tabulky je uveden meziroční růst všech položek.

Hlavní exportní položky Turecka v letech 2010–2011 (v mil. USD, podíly v %)

	2010	Podíl 2010	2011	Podíl 2011	index 2011/2010
Celkem		100		100	
Dopravní prostředky mimo kolejové	13 813	12,1	15 805	11,7	14,4
Stroje a zařízení, boilery a díly	9 413	8,3	11 563	8,6	22,8
Železo a ocel	8 740	7,7	11 234	8,3	28,5
Elektrické stroje a zařízení	7 530	6,6	8 888	6,6	18,0
Oblečení, módní doplňky/ tkaný textil	7 731	6,8	8 396	6,2	8,6
Minerální paliva a oleje	4 469	3,9	6 536	4,8	46,2
Výrobky z železa a oceli	4 850	4,3	5 761	4,3	18,8
Oblečení, módní doplňky/ netkaný textil	4 636	4,1	5 130	3,8	10,6
Plasty a výrobky z nich	3 717	3,2	4 581	3,4	23,3
Jedlé ovoce, ořechy, kůra z citrus. plodů	3 491	3,1	3 911	2,9	12,0

Zdroj: Turecký statistický úřad a dopočty

Nejdůležitějším tureckým průmyslovým odvětvím se průběhem let stal automobilový průmysl, který svým podílem na exportu předstihl i tradiční textilní a oděvní produkci. Vývoz v tomto oboru v letech 2010 a 2011 představoval 12 % celkového exportu země a dosáhl hodnoty téměř 16 mld. USD. Podle zprávy Asociace automobilového průmyslu se export všech druhů motorových vozidel meziročně zvýšil ze 764 tisíc na 801 tisíc v roce 2011. Pokud jde o osobní auta, export tří největších výrobců se v roce 2011 změnil takto:

- Oyak Renault ze 233 tisíc vozů na 225 tisíc
- Ford Otosan ze 176 tisíc na 211 tisíc vozů
- Tofaş (Renault) ze 194 tisíc na 181 tisíc aut

Tito tři největší výrobci spolu s dalšími dvěma významnými výrobci Toyotou a Hyundai Assan vyvezli 763 tisíc aut, což je o 6 % více než v roce 2010. Uvedený růst byl zapříčiněn hlavně díky nárůstu exportu firmy Ford Otosan.

Oblečení, tkaný a netkaný textil tvoří další pilíř tureckého exportu s hodnotou 13,5 mld. USD s podílem 10 % na celkovém exportu. Významnými vývozními artikly jsou dále strojírenské výrobky včetně bojlerů a jejich dílů, železo a ocel, elektrické stroje a zařízení. Významně stoupá export i dalších odvětví, zejména chemického a elektronického průmyslu (spotřební elektronika, bílá technika), nábytku. Za zmínku také stojí, že položka „perly, drahé kameny a výrobky z nich“ se po propadu v minulých letech do první desítky v letech 2010–2011 vůbec nedostala a namísto ní je zde položka jedlé ovoce, ořechy a kůra z citrusových plodů.

S ohledem na dominující postavení exportu průmyslové produkce, včetně celkového vzrůstajícího významu zpracovatelského průmyslu, vykazuje v posledních letech nejvyšší importní potřebu oblast průmyslové výroby (cca 77 %), následovaná sektorem hornictví a těžebního průmyslu (cca 14 %).

Import dle odvětví národního hospodářství v letech 2009–2011 (v mil. USD, podíly %)

	2009	Podíl 2009	2010	Podíl 2010	2011	Podíl 2011
Import celkem	140 928	100,0	185 493	100,0	240 834	100,0
z toho:						
zemědělství a lesnictví	4 594	3,3	6 457	3,5	8 895	3,7
rybářství	31	0,0	33	0,0	49	0,0
hornictví a dobývací sektor	20 645	14,6	25 932	14,0	37 331	15,5
průmyslová výroba a výrobky	111 031	78,8	145 322	78,3	183 923	76,4
ostatní sektory	4 627	3,3	7 749	4,2	10 636	4,4

Zdroj: Turecký statistický úřad a dopočty

Velmi důležitou importní položkou jsou minerální paliva a plyn, která se podílí na importech země 22 %. Významné jsou dovozy strojů a zařízení pro zpracovatelský průmysl, zejména automobilový, potravinářský a pro výrobu plastů (obráběcí stroje, potravinářské stroje, balící stroje apod.) a celá škála dalších zařízení. V souladu se zefektivněním vlastní exportní produkce jde dovozní tendence ve směru „high-tech“. V následující tabulce je deset nejdůležitějších dovozních položek, které dohromady představují přesně 70 % z celkového tureckého importu v posledních dvou letech. Všechny položky zaznamenaly meziroční růst, nejvýrazněji však v roce 2011 narostl import minerálních paliv a položka perly, drahé nerosty a kovy, jak je uvedeno v posledním sloupci tabulky.

Hlavní importní položky Turecka v letech 2010–2011 (v mil. USD, podíly v %)

	2010	Podíl 2010	2011	Podíl 2011	Index 2011/2010
Celkem	185 544	100,0	240 834	100,0	
Minerální paliva, ropa	38 497	20,7	54 113	22,4	40,6
Strojírenské výrobky a jejich části	21 267	11,5	27 107	11,3	27,5
Železo a ocel	16 121	8,7	20 424	8,5	26,7
Dopravní prostředky (mimo kolejové)	13 419	7,2	17 184	7,1	28,1
Elektrická stroje, elektrické spotřebiče	14 642	7,9	16 836	7,0	15,0
Plasty a výrobky z plastů	9 730	5,2	12 578	5,2	29,3
Perly, vzácné nerosty a kovy	3 037	1,6	7 022	2,9	131,2
Organické chemikálie	4 400	2,4	5 504	2,3	25,1
Farmaceutické výrobky	4 410	2,4	4 697	2,0	6,5
Optické, fotograf. a podobné přístroje	3 437	1,9	4 116	1,7	19,7

Zdroj: Turecký statistický úřad

6.4. Dovošní podmínky a dokumenty (po vstupu do EU), celní systém, kontrola vývozu

Turecký celní systém, především ale vlastní celní praxe, je opakovaně předmětem kritiky jak obchodních partnerů, tak i ekonomické diplomacie řady zemí včetně orgánů EU. V souladu s hodnotícími zprávami o přístupových jednáních lze konstatovat, že některé celní orgány občas bez jakéhokoli varování začnou požadovat dokumenty, které předtím nevymáhaly, a povinnost jejich předložení ani není ve vzájemných dohodách zakotvena.

Rozhodujícími prvky, určujícími zahraničně-obchodní režim země, jsou Dohoda o volném obchodu s EU, která se týká vzájemného obchodu zemědělskými produkty, uhlím a ocelářskými produkty, a Celní unie s EU, která znamená zapojení do společného trhu Unie se všemi ostatními komoditami, zejména pak průmyslovými produkty.

Základní dokumenty v obchodním styku jsou EUR 1 pro položky pokryté uvedenou Dohodou a ATR pro všechny ostatní komodity. ATR ve smyslu dohody o celní unii (na rozdíl od např. EUR 1 nebo C/O) neprokazuje původ zboží, ale jen jeho celní status z pohledu EU, tzn., zda konkrétní obchodované zboží už bylo, nebo nebylo v rámci EU celně odbaveno. Tyto dokumenty musí být podle požadavků u jednotlivých komodit doprovázeny dalšími doklady (např. veterinárními nebo fyto-sanitárními certifikáty u zemědělských položek, potvrzením GMP u léčiv apod.). U každé položky je nutné, aby si český vývozce požadavky v předstihu řádně prověřil (nejlépe to může v konkrétním místě vstupu zboží do Turecka pro něj udělat turecký dovozce – jeho obchodní partner) a nebyl pak překvapen případnou „inovací“. Přesto však nelze vyloučit, že po příjezdu na tureckou hranici bude dovozce zaskočen novým požadavkem. Českým vývozcům se proto naléhavě doporučuje používat takové dodací parity, u kterých nebude inkaso ohroženo případnými potížemi na tureckých celnicích (např. EXW, FCA, FOB atd.).

Informace o nařízeních ohledně dovozu do Turecka lze najít na webových stránkách nově zřízeného [Ministerstva cel a obchodu](#) (existuje anglická verze). Právní předpisy týkající se dovozu, vývozu, cel atd. jsou dále v angličtině na webových stránkách: www.tariff-tr.com, ingilizce.mevzuat.net, avšak zde jde již o placené služby.

Mezi obchodní překážky, které řeší EU s Tureckem, patří např.: nedostatečná ochrana obchodních značek týkající se zejména potravinářského a oděvního průmyslu (obecněji jde o problém ochrany duševního vlastnictví; první jednání na toto téma s tureckou stranou se uskutečnilo 18. 5. 2011), nesprávné uplatňování kvót u zpracovaných zemědělských produktů, vyžadování licencí pro starší zboží (jedná se třeba o výrobek z minulého roku nyní dodaný na trh nebo o zrekonstruovaný stroj) a problematiku dovozu alkoholu do Turecka. Naopak, pokud jde o vývoz z Turecka, v květnu 2010 bylo přijato tureckými orgány opatření na zamezení vývozu měděného šrotu, které de facto tento export neumožňuje.

Je nutné upozornit vývozce do Turecka i na problematiku geneticky modifikovaných potravin GMO a bezpečnosti potravin. Ministerstvo zemědělství a venkova vydalo dodatek ke svému regulativu s platností od 28. 5. 2010 a záležitosti se týká i nový turecký zákon č. 5977 o bezpečnosti potravin (Biosafety Law), který byl přijat parlamentem dne 18. března 2010. Nulová tolerance vzhledem ke GMO trvá např. u dětské výživy a stoprocentní povinnost testování. Pokud jde o hovězí a živý dobytek, situace je podobná jako u GMO, Turecko trvá na vlastním testování na BSE, přičemž jeho metody se silně odlišují od pravidel Mezinárodní veterinární organizace OIE.

Vývozců textilu a oděvů do Turecka se týká nařízení o „Exporter Registry Form“, které vstoupilo v Turecku v platnost od 1. 1. 2009. Podle opatření Podsekretariátu pro zahraniční obchod jsou zahraniční dodavatelé (exportéři) povinni jednou ročně vyplnit formulář „Exporter Registry Form“ a ověřený zaslat svému tureckému partnerovi (dovozci). Od 21. července 2011 byly výrazně zvýšeny cla na dovozy ze třetích zemí, tedy netýká se zemí EU, ale reexportu (tedy pokud by český obchodník reexportoval např. čínské zboží).

Ministerstvo zdravotnictví blokuje nové importy farmaceutických výrobků v rámci „nového cenového režimu originálních farmaceutik“. Prohibitivní ustanovení vůči zahraničním společnostem vstoupilo

v platnost dne 4. 12. 2009. Od té doby proběhla řada jednání mezi tureckou stranou a např. EU či USA, ale doporučuje se, aby vývozce do Turecka zjistil aktuální stav pro svůj výrobek.

Kontrola exportu z Turecka je uplatňována jen u speciálních položek (dvojího užití – standardní postup), dále narkotik, starožitností, kulturních a přírodních hodnot (zvířata, rostliny a semena rostlin). Je vhodné upozornit, že cestující se mohou při opuštění tureckého území dostat do značných problémů, mají-li u sebe historicky cenné koberce a předměty nebo i jejich zdařilé imitace, proto je záhodno mít při ruce hodnověrný účet prokazující, že nejde o originály.

6.5. Ochrana domácího trhu

Problematika ochrany domácího trhu zapadá do kontextu procesu liberalizace zahraničně-ekonomických vztahů. Celní unie s EU a postupná adaptace na nové podmínky znamenaly zásadní změnu v zákonech a předpisech, ne však v praktikách netarifní a někdy značně neférové ochrany vnitřního trhu. Přetrvávají opatření daňového charakteru při dovozu luxusních druhů zboží, např. osobních automobilů, parfémů atd., a spíše lze očekávat jejich další zvýšení.

V současné době je dovozní režim liberální a v zásadě neexistují tarifní překážky dovozu. Výjimkou odůvodňovanou různými nálezami v Evropě (BSE, katarální horečka) je např. živý dobytek a maso. Vzhledem k růstu cen masa v Turecku byla vláda sice nucena vyhlásit tendry na dovoz, turecká administrativa však dost často přijímá u některých položek a vůči některým zemím netarifní opatření, která konkrétní dovozní procedury zdržují a komplikují, až diskriminují. Např. v dubnu 2011 byl velký počet maďarských telat před vyloděním v Istanbulu zadržen s tím, že zvířata přesáhla svým věkem, tj. počtem měsíců, požadovanou hranici, která není zcela jasná. Většinou za takovýmito potížemi stojí lobování těch tureckých firem nebo i jejich sdružení, kterým daný dovoz vytváří konkurenci na místním trhu, resp. snaha tureckých státních orgánů dát konkurenční cenovou výhodu domácím produktům. Jiným příkladem ochrany domácího trhu je zákon č. 6094 přijatý dne 29. 12. 2010 o obnovitelných zdrojích energie, ve kterém jsou přímo uvedena pro investory cenová zvýhodnění při výkupu elektřiny, když použijí při výstavbě lokální dodávky.

Turecko v rámci své exportní politiky na podporu vývozu začalo uzavírat dohody o volném obchodu. Ministerstvo cel a obchodu na svých webových stránkách uvádí např. tyto země: Sýrii, Maroko, Tunisko, Izrael, Černou Horu, Egypt, Bosnu a Hercegovinu, Gruzii a Makedonii. V současnosti probíhají jednání s dalšími státy.

6.6. Zóny volného obchodu

Problematiku zón volného obchodu v Turecku upravuje zákon č. 3218 z 6.6.1985, který byl novelizován zákonem č. 5946, jenž vstoupil v platnost 22. dubna 2010. V zemi existuje celkem 19 zón, které jsou většinou umístěny v blízkosti hlavních přístavů u Středomoří, Černého a Egejského moře. Jejich seznam včetně adres a webových stránek je uveden na www.ekonomi.gov.tr. Pro firmy skýtají řadu zajímavých výhod. Kromě 100% osvobození od cel je výrobním podnikům poskytována 100% úleva od korporátní daně a další úlevy týkající se firemních odvodů, zaměstnávaných osob apod. Neexistují zde žádné restrikce pro repatriaci zisku. Podle tureckých statistik dosud žádná česká firma nevyužila možnosti obchodovat prostřednictvím tureckých bezcelních zón. V roce 2010 bylo v těchto zónách vydáno celkem 194 nových licencí, z toho např. 106 pro aktivity nákup a prodej, 48 pro výrobní činnosti. Srovnání konce roku 2010 a 2011 ukázalo pokles všech platných licencí o 0,9 % z 3 235 na 3 205, z toho licencí na výrobní činnost vzrostly o 5,3 % z 809 na 852 a naopak nákupu/prodeje o -4,2 % z 1816 na 1740.

Zájemci o podnikání v zónách se mohou obrátit přímo na ně nebo na vládní agenturu na podporu investic ISPAT (Investment Support and Promotion Agency of Turkey), krátce „INVEST IN TURKEY“, která má své kanceláře jak v Turecku (Ankara, Istanbul), tak v 15 zemích světa (nikoliv v ČR). Další užitečné informace poskytují v několika světových jazycích její internetové stránky www.invest.gov.tr. Pozn. ZÚ Ankara: V únoru 2012 během oficiální pracovní cesty prezidenta republiky Václava Klause zorganizoval ZÚ Ankara návštěvu Zóny volného obchodu MESBAS v Mesinu pro doprovodnou podnikatelskou misi prezidenta, která byla seznámena s možností založení společnosti v zóně, incentivy tureckých entit a možnostmi přesahu této konkrétní zóny na třetí trhy, zejm. Země BV.

Na adrese <http://www.tariff-tr.com/> ve sloupci „Legislation“ je celá kapitola „Free Trade Zones“, kde je možno najít informace o zónách, včetně investičních podmínek, tabulky nájmů a regulačních předpisů. Další informace jsou i v turečtině na adrese www.ekonomi.gov.tr.

Ministr hospodářství Zafer Çağlayan v srpnu 2011 oznámil projekt přetvoření zón volného obchodu na „Economic Free Trade Zones“, tedy zóny, které by měly zahrnout i bydlení, obchodní centra, úřady a dokonce turistická zařízení. Doprava by měla být do nich pozemní, vzdušná a spojená i s námořní. Podle jeho slov by to mělo být jako Dubaj, Singapur, Rotterdam či Los Angeles. Ministr si od projektu slibuje snížení deficitu běžného účtu bilance a zvýšení přímých zahraničních investic. Zároveň vyhlásil plán vybudovat největší světový kontejnerový přístav, a sice v Mersinu za 2,9 mil. EUR a s kapacitou 12 milionů kontejnerů. Evropská unie je znepokojena projektem ekonomických pobídek pro tyto zóny, který není jasný a je obtížné odhadnout jeho důsledky.

7. Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR

Bilaterální vztahy ČR a Turecko (významné návštěvy, mise, ekonomické akce)

V uplynulých letech došlo k řadě významných setkání a návštěv vrcholných českých a tureckých představitelů, jakož i k realizaci ekonomických aktivit na podporu vzájemných hospodářských vztahů.

Vládní návštěvy a významná setkání

Na okraj mezinárodní konference „Turecko – významný partner v rozšířené Evropě“ konané v Černínském paláci ve dnech 17. a 18. dubna 2008 proběhla tři bilaterální jednání mezi tureckým vicepremiérem Nazim Ekrenem a vicepremiérem Alexandrem Vondrou, premiérem Mirkem Topolánkem a ministrem průmyslu a obchodu Martinem Římanem.

Ve dnech 3.–5. září 2008 navštívila Turecko delegace Ministerstva průmyslu a obchodu vedená ministrem Martinem Římanem, která se zúčastnila 4. zasedání Česko-turecké smíšené ekonomické komise. Turecká delegace byla vedena místopředsedou vlády a státním ministrem Nazimem Ekrenem. Cílem jednání bylo stanovit společné cíle a směry hospodářské spolupráce mezi ČR a TR. Závěrečný protokol byl podepsán oběma ministry.

Při příležitosti konání 4. zasedání Česko-turecké smíšené hospodářské komise v Ankaře (září 2008) proběhly kromě schůzí při samotném zasedání i bilaterální jednání s tureckými partnery, konkrétně s vicepremiérem a státním ministrem Nazimem Ekrenem, předsedou Energetického regulačního úřadu Hasanem Köktaşem, náměstkem ministra energetiky a přírodních zdrojů Selahattinem Çimenem a guvernérem provincie Van Özdemirem Çakacakem. Turecká strana připravila prezentaci o projektu rozvoje jihovýchodní Anatólie.

Ve dnech 7.–9. října 2008 vykonal v doprovodu podnikatelské delegace oficiální návštěvu Turecké republiky předseda vlády ČR Mirek Topolánek. V Ankaře předseda vlády jednal s tureckým premiérem Erdoğanem a s ministrem zahraničí Babacanem. Premiér byl přítomen podpisu dohody o spolupráci mezi společnostmi ČEZ a tureckou Akenerji a podpisu protokolu Pracovního výboru pro energetiku, kterému za českou stranu předsedal náměstek ministra průmyslu a obchodu Tomáš Hüner. V rámci návštěvy Istanbulu jednal Mirek Topolánek s prezidentkou Asociace tureckých průmyslníků a obchodníků (TÜSIAD) Arzuhan Doğan Yalçındağ a zúčastnil se pracovního oběda dávaného Radou pro zahraniční ekonomické vztahy (DEIK) za přítomnosti místopředsedy vlády a státního ministra Nazima Ekrena, jakož i prezidenta Svazu obchodních komor a komoditních burz (TOBB) Rifata Hisarcıklioğlu.

V dubnu 2009 se uskutečnila v ČR návštěva tureckého prezidenta Abdullaha GÜlla s delegací. Proběhla jednání s vrcholnými představiteli České republiky.

Ve dnech 18.–20. října 2009 vykonal oficiální návštěvu Turecka místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí Jan Kohout. Ministr Kohout v Ankaře jednal se svým tureckým protějškem Ahmetem Davutoğluem, se státním ministrem pro EU Egemenem Başıšem a byl přijat prezidentem Abdullahem GÜlem a předsedou parlamentu Mehmetem Alim Şahinem. Hlavními tématy jednání bylo pokračování přístupového procesu, situace na BV a na Kavkaze, dění v BaH a energetická bezpečnost.

Ve dnech 2.–5. prosince 2009 navštívila TR delegace Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR vedená jeho předsedou Jiřím Dienstbierem. Návštěva potvrdila vysokou úroveň vzájemných vztahů, ve kterých neexistují žádné bilaterální problémy. Turecká strana se zajímala o názory české strany na možný pokrok v negociačním procesu, diskutována rovněž byla situace v Afghánistánu, na Kavkaze, Kypru a aspekty švýcarského referenda o výstavbě minaretů.

Poslední čtvrtletí r. 2011 bylo ve znamení inomingových pracovních cest tureckých vrcholných představitelů v ČR, mezi které patřily konzultace vrchního ředitele pro Evropu MZV TR Hakana Okçala v září 2011.

Významným počinem v bilaterální oblasti byla zejména pracovní návštěva předsedy Velkého národního shromáždění Turecké republiky Cemila Çiçeka, který ve dnech 21. a 22. 11. 2011 v ČR jednal s prezidentem republiky Václavem Klausem, premiérem Petrem Nečasem, místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Swarzenbergem a předsedy obou komor Parlamentu ČR. Předmětem jednání

byla mimo politicko zahraniční agendy i ekonomická dimenze a snaha o hlubší intenzifikaci vzájemných hospodářských vztahů.

Ve dnech 1. a 2. 12. 2011 pak vykonal pracovní návštěvu ČR ministr Turecké republiky pro záležitosti EU a hlavní vyjednávač vstupu TR do EU Egemen Bağış, který se v Praze setkal s místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí Karlem Swarzenbergem, se státním tajemníkem V. Bellingem a jednal ve výborech pro EU Senátu a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Spolu se státním tajemníkem J. Schneiderem byl Egemen Bağış hostem panelu konference "Výzvy v přístupových jednáních Turecka – výhledy do budoucnosti", kterou uspořádalo zastoupení EK v Praze.

Jen pro ucelenost informace uvádíme, že první čtvrtletí r. 2012 bylo ve znamení přípravy a realizace oficiální návštěvy prezidenta republiky Václava Klause v Turecku, která se uskutečnila 14.–17. 2. 2012, během níž se setkal s prezidentem Turecké republiky Abdullahem Gulem, s předsedou parlamentu Cemilem Çiçekem a místopředsedou vlády Ali Babacanem. Mimo politické agendy oficiální návštěvou významně rezonovala i ekonomická dimenze kvantifikovaná účastí ministra obchodu a průmyslu ČR a jednou z nejpočetnějších podnikatelských misí (čítající na 62 zástupců podnikatelského sektoru), která se kdy státní návštěvy účastnila. Významnou měrou k naplnění ekonomické dimenze návštěvy přispělo i bilaterální jednání ministra průmyslu a obchodu ČR Martina Kuby s místopředsedou vlády pro ekonomické otázky Ali Babacanem za účasti vybraných podnikatelských entit ČR a konání třech Česko-tureckých podnikatelských fór v Ankaře, Mersinu a Adaně, které byly zorganizovány DEK ZÚ Ankara a SPaD, a při nichž byly podepsány smluvní ujednání mezi tureckými a českými partnery v hodnotě několika stovek milionů USD.

V r. 2012 jsou plánovány významné pracovní cesty tureckých představitelů podpořené setkáním expertních týmů a zástupců podnikatelského sektoru ČR a TR.

Významné proexportní akce

Ve dnech 14.–18. října 2008 zorganizoval OEÚ GK Istanbul ve spolupráci s Hospodářskou komorou ČR a Istanbulskou obchodní komorou „České dny v Istanbulu“, jejichž součástí byla obchodní mise 28 českých podnikatelů včetně účasti na mezinárodních istanbulských veletrzích ANKIROS, ANNOFER a TURKCAST 2008, na kterých se uskutečnila oficiální účast ČR v gesci MPO ČR.

OEÚ ZÚ Ankara uspořádal v rámci proexportních projektů MZV ČR v roce 2008 dva regionální semináře s tureckými podnikateli s názvem „Doing Business with the Czech Republic“ k tématu vzájemné hospodářské spolupráce ve městech Mersinu a Kayseri.

Během podzimních měsíců roku 2009 uspořádal OEÚ ZÚ Ankara v rámci proexportních projektů MZV ČR dva regionální semináře s tureckými podnikateli s názvem „Doing Business with the Czech Republic“ k tématu vzájemné hospodářské spolupráce, a to ve městech Gaziantep a Eskişehir.

V roce 2010 proběhla obdobná akce OEÚ ZÚ Ankara ve městě Sanliurfa. Na začátku října 2010 se uskutečnila v Ankaře ve spolupráci se Svazem průmyslu a dopravy ČR proexportní akce „Czech Economic Congress Turkey 2010“ spojená s misí českých podnikatelů, rovněž v říjnu 2010 proběhly v gesci GK Istanbul za účasti českých obchodníků semináře na hospodářských komorách v Burse a Istanbulu.

V roce 2011 uspořádal EK ZÚ Ankara regionální seminář „Doing Business with the Czech Republic“ na podporu vzájemné hospodářské spolupráce mezi TR a ČR ve městě Antalya. Rovněž EK GK Istanbul ve spolupráci s agenturou Czech Trade Istanbul zorganizoval podnikatelskou misi českých subjektů na 7. mezinárodní veletrh zaměřený na recyklaci, environmentální technologie a hospodaření s odpady REW (7. International Recycling, Environmental Technologies and Waste Management Trade Fair), který se uskutečnil ve dnech 8.–11. června 2011 v Istanbulu. Projekt byl zaměřen na aktivní propagaci ČR jako vyspělé a moderní členské země EU, jejího hospodářského a průmyslového potenciálu, zejména pak jejích vyspělých technologií v oblasti životního prostředí. Základem propagace byla účast (formou vystavovatelů) na významném environmentálním veletrhu spojená s misí do dalších míst Turecka, kde jsou připravovány důležité projekty, a to se zaměřením na ty, které jsou financovány z fondů EU.

Poslední čtvrtletí r. 2011 bylo ve znamení horečné aktivity a finiše třech proexportních akcí ekonomického úseku ZÚ Ankara. První z nich, s názvem „Czech Night“, se uskutečnila v hotelu Sheraton dne 25. 10. 2011. Prezentační akci zbrojního sortimentu České zbrojovky Uherský Brod zaměřenou na vysoké představitele ozbrojených složek Turecké republiky (policejních i armádních), jakož i odbornou veřejnost, spolupořádal s firmou TITCO a Českou zbrojovkou ekonomický úsek ZÚ Ankara pod záštitou

mimořádného a zplnomocněného velvyslance České republiky v Turecké republice Václava Hubingera. Tzv. „Czech Night“ přivítala dne 25. 10. 2011 na osm desítek návštěvníků mezi nimiž nechyběli početní zástupci diplomatické komunity z řad velvyslanců a vojenských přidělců zemí NATO, dále decision-makers Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra, Generálního ředitelství Policie Turecké republiky a zástupci novinářské komunity. Česká zbrojovka celkem správně zacílila na perspektivní a velmi rozsáhlý turecký trh. V hledáčku zbrojovky není jen armádní sektor, který je velmi komplikovaný, se snahou o min. 50% krytí domácími producenty, ale též sektor loveckých a sportovních zbraní a zejména dodávky pro policejní složky TR. Česká zbrojovka zde těží z historické dodávky více než 120 tis. ks legendárních pistolí CZ 75 sahající do 90. let, které dosud policejní složky TR částečně používají.

Druhou proexportní akcí bylo Setkání s obchodními kruhy na rezidenci velvyslance dne 26. 10. 2011. Titulář a DEK ZÚ Ankara přivítali vybranou skupinu pětaticeti významných zástupců turecké podnikatelské sféry s vazbami na ČR, české exportéry, resp. jejich reprezentanty, jakož i představitele tureckých asociací a komor. Akce byla organizována EK ZÚ Ankara. Primárním cílem tohoto průřezového setkání byl networking ve věci možnosti podpory rozvoje česko-tureckých obchodních vztahů, výměna názorů k aktuálnímu trendu českých ekonomických aktivit na místním trhu, jakož i precizace synergického efektu mezi českými exportéry, resp. jejich tureckými zástupci a představiteli tureckých komor a asociací. Z networkingu vyplynula řada podstatných informací pro zastupitelský úřad týkající se další aktivity českých exportérů vč. seznámení s několika zajímavými investičními záměry velkých CZ exportérů. Byla rovněž dohodnuta rámcová spolupráce mezi ZÚ a významným Anatolským sdružením podnikatelů týkající se možného konání proexportních seminářů, které by vykonal DEK ZÚ Ankara v několika městech centrální Anatólie. Průřezová proexportní akce neformálního charakteru byla vysoce hodnocena samotnými účastníky, kteří živým networkingem determinovali konání akce v pravidelných intervalech. Vysoce přínosné se jeví konání akce, která je sektorově neomezena a během níž je ZÚ schopen indikovat problémy CZ exportérů zasluhující si jeho podporu a součinnost.

Poslední proexportní akce r. 2011 se konala 19. 12. 2011 na rezidenci velvyslance České republiky v Ankaře a byla jí prezentace výrobce unikátních vyspělých technologií a produktů ve zdravotnictví, firmy ELLA-CS s.r.o., předního výrobce endovaskulárních implantátů, biodegradabilních, jícnových, biliárních a pyloroduodenálních stentů včetně stentgraftů. Akci, zaměřené na špičky z oborů gastroenterologie v Turecké republice, spolupořádal se zahraniční kancelář CzechTrade Istanbul ekonomický úsek ZÚ Ankara pod záštitou mimořádného a zplnomocněného velvyslance České republiky v Turecké republice. Na akci byli uvítáni zástupci šesti významných ankarských nemocnic, které lze zároveň považovat za špičky v oboru gastroenterologie v Turecku, a kteří rovněž plní roli decision-makerů ve svých nemocnicích a multiplikátorů týkajících možného masivnějšího povědomí a používání českých unikátních stentů v Turecku. Mimo samotného konání akce bylo též docíleno synergického efektu mezi oběma subjekty (CzechTrade a ZÚ) podpory proexportní politiky státu, z nichž CzechTrade měl ve svém portfoliu akvizici/pozvánky gastroenterologů, podporu firmy v místě a mnohé další a ZÚ poskytl prestižní zázemí včetně společensko-repre a logistických příprav. Akci, jejímž cílem bylo informovat o kvalitě a technologické úrovni vysoce inovativních českých produktů a podpořit úspěšnou penetraci českých vyspělých technologií a produktů na tureckém trhu, lze hodnotit jako úspěšnou, a to zejména z pohledu možnosti české firmy prezentovat své inovativní produkty a komercializovat dosavadní výsledky výzkumu a vývoje na poli vyspělých technologií ve zdravotnictví. Vysoce erudovaná cílová skupina předních gastroenterologů tomuto cíli nepochybně přispěla a je tak našlápnuto k případnému zvýšení podílu exportu zboží založených na inovacích.

7.1. Smluvní základna

Základním dokumentem je Dohoda o celní unii Turecka s EU. V platnosti jsou dále následující dokumenty relevantní pro ekonomickou oblast:

- Dohoda o hospodářské, technické, průmyslové a vědecké spolupráci (6. 1. 1976)
- Dohoda o mezinárodní silniční dopravě (30. 6. 1981)
- Dohoda o spolupráci v oblasti cestovního ruchu (30. 6. 1981)
- Dohoda o letecké dopravě (podepsaná v roce 1996, v platnosti od 1. 4. 1998)
- Dohoda o zabránění dvojího zdanění a zamezení daňovému úniku v oboru daní z příjmu (podepsána 12. 10. 1999, v platnost vstoupila 15. 12. 2003)
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství (podepsána 7. 9. 2000, je v platnosti)
- Dohoda o spolupráci v celních otázkách (podepsána 10. 10. 2000, je v platnosti)

- Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic (podepsána 29. 4. 2009 během návštěvy tureckého prezidenta Abdullaha Gülla v ČR, v platnosti od 18. 3. 2012). Jednalo se o hlavní událost r. 2011 ve smluvní oblasti, kterým se završilo úsilí ZÚ Ankara o více než dva roky trvajících ratifikaci předemtné smlouvy tureckou stranou. Dohoda, která vstoupila v platnost dne 18. 3. 2012, představuje významný pilíř v jinak dynamických a bohatých obchodně-ekonomických vztazích ČR a TR a rovněž výraznou jistotu pro investory na obou stranách.

Platnost následujících dokumentů byla ukončena dnem vstupu ČR do EU (k 1. 5. 2004):

- Obchodní dohoda (29. 8. 1975)
- Dohoda o volném obchodu (podepsána 3. 10. 1997, v platnosti od 1. 9. 1998)
- Dohoda o spolupráci ve veterinární oblasti (podepsána 10. 10. 2000)
- Dohoda o spolupráci ve fyto-sanitární oblasti (podepsána 10. 10. 2000).

7.2. Bilance vzájemné obchodní výměny za posledních 5 let – tabulka

Turecký trh s téměř 75 miliony spotřebitelů (k 31. 12. 2011) patří k významným obchodním partnerům ČR, což dokládá i objem vzájemné zboží výměny. K nejvýraznějšímu růstovému trendu (cca 20 % u exportu i importu) došlo v roce 2007. Český export však nestačil v této době krýt tempo importních přírůstků. Původní přebytek ČR (z r. 2004) se začal postupně měnit v pasivní saldo.

K pozitivní změně pro ČR došlo v roce 2009. Přestože se jednalo o krizové období, skončil rok z hlediska hodnoty vývozu ČR do Turecka i přes problémy turecké ekonomiky velmi dobře. V korunovém vyjádření dosáhla jeho hodnota celkem 16,1 mld. CZK, což představuje růst o více než 20 % oproti předchozímu roku. Díky exportnímu objemu a dále v souvislosti se značným propadem importu z Turecka (-16 %) bylo dosaženo po několika letech opět aktivního salda bilance. V roce 2009 se mezi 25 hlavními českými exportními trhy umístilo Turecko na 18. místě před Čínou, Slovinskem, Finskem, Ukrajinou, Japonskem, Jižní Koreou a Ázerbájdžánem. Na celkovém exportu se podílelo 0,8 %. Z hlediska importní pozice bylo Turecko v roce 2009 26. největším dodavatelem. O výborné pozici na tureckém trhu svědčily výsledky vývozu kancelářských strojů a obdobných zařízení, poměrně stabilní postavení obhájily chemikálie a export železa a oceli.

V roce 2010 se zahraniční obchod mezi Českou republikou a Tureckem vyvíjel opět velmi příznivě. Dařilo se zejména vývozcům zboží s vysokou přidanou hodnotou. V korunovém vyjádření došlo ke zvýšení obrátu zahraničního obchodu ČR s Tureckem o 27,17 % z 30,17 mld. Kč v roce 2009 na 38,37 mld. Kč. Vývoz vzrostl o 22,64 %, z 16,16 mld. Kč na 19,82 mld. Kč, dovoz vzrostl o 32,5 %, z 14 mld. Kč na 18,55 mld. Kč. Bilance zahraničního obchodu za rok 2010 činila 1,28 mld. Kč ve prospěch České republiky. Oproti roku 2009 se ale snížila díky rychlejšímu tempu růstu importu téměř o polovinu (2009: 2,15 mld. Kč). Z hlediska obrátu se Turecko zařadilo mezi 25 nejdůležitějších trhů ČR s podílem 0,8 % (20. místo). Podobně se stalo 20. největším exportním trhem (podíl 2010: 0,8 %). V dovozu šlo u Turecka o 22. největšího zahraničního dodavatele, jehož podíl činil 0,8 % (2009: 0,7 %).

I rok 2011 znamenal, že z pohledu objemu českého exportu do regionu zemí Asie a Pacifiku je Turecko pro ČR druhým nejvýznamnějším exportním trhem (po Číně). Současně čeští exportéři neztratili dech ani v roce 2011 a úspěšně reflektovali velkou výzvu, kterou pro ně místní trh s téměř 75 miliony spotřebitelů představuje. Důkazem tohoto tvrzení je skutečnost, že se rok 2011 stal rokem rekordním z pohledu obrátu obchodní výměny, který dosáhla výše 46,95 mld. Kč. Meziročně došlo k růstu obrátu vzájemné obchodní výměny o 22,4 %. V r. 2011 export meziročně vykázal růst o 21 % a dosáhl historicky rekordní úrovně 23,98 mld. Kč. V číselném vyjádření vzrostly exportní výkony českých firem o úctyhodné 4,15 mld. Kč. Turecko se řadí na 21. místo v pořadí mezi nejdůležitějšími obchodními partnery ČR z hlediska jeho podílu na celkovém obrátu ZO ČR. Pokud jde o exportní odbytiště, Turecko zaujímá aktuálně 19. příčku. Import z Turecka dosáhl hodnoty 22,98 mld. Kč, což představuje meziroční růst o 23,9 %. Pozitivní trendem vzájemné obchodní výměny pro ČR je od roku 2009 trvale kladná obchodní bilance (v r. 2009: 2,15 mld. Kč, v r. 2010: 1,27 mld. Kč a v r. 2011: téměř 1 mld. Kč). Oproti roku 2009 se saldo v r. 2010, resp. v r. 2011, bohužel snížilo, a to díky rychlejšímu tempu nárůstu importu, a to cca o polovinu.

Obchodní výměna ČR a Turecka v letech 2006–2010 (v tis. CZK)

	2006	2007	2008	2009	2010
Vývoz	12 286 512	14 719 230	13 430 494	16 159 763	19 822 839
Dovoz	13 151 095	15 922 408	16 673 067	14 006 654	18 547 166
Obrat	25 437 607	30 641 638	30 103 561	30 166 417	38 370 005
Saldo	-864 583	-1 203 178	-3 242 573	2 153 109	1 275 673

Zdroj: ČSÚ

Obchodní výměna ČR a Turecka v roce 2011 (v tis. CZK)

	2010	Pořadí	2011	Pořadí
Vývoz	19 822 839	19.	23 975 980	19.
Dovoz	18 547 166	25.	22 996 172	23.
Obrat	38 370 005	21.	46 952 152	21.
Saldo	1 275 673	---	999 808	---

Zdroj: ČSÚ

Vývoj ZO ČR a Turecka v letech 2006–2011 (na bázi CZK)

	2007/06	2008/07	2009/08	2010/09	2011/2010
Export	+19,8%	-9,0%	+20,3%	+22,7%	+21,0%
Import	+21,0%	+4,7%	-16,0%	+32,4%	+23,9%
Obrat	+20,5%	-2,0%	+0,2%	+27,2%	+22,4%

Zdroj: ČSÚ

Předpokládaný vývoj

Za posledních deset let se obrat vzájemného obchodu ČR a Turecka zvýšil více jak sedminásobně. Přes určitý drobnější výkyv směrem dolů v předkrizovém roce 2008 a v roce 2009 má v posledních šesti letech vzájemná obchodní výměna stále slušně rostoucí tendenci (2006: 25,4 mld. Kč, 2007: 30,6 mld. Kč, 2008: 30,1 mld. Kč, 2009: 30,2 mld. Kč, 2010: 38,4 mld. Kč.) Rok 2011 byl v tomto ohledu rokem rekordním, a to jak z pohledu celkového obrátu vzájemné výměny (agregátní obrat se v uvedeném období zvýšil o více než polovinu), tak i exportních výkonů českých podnikatelských subjektů – export ČR se z 12,8 mld. Kč v roce 2006 zvýšil rovněž o více než polovinu, na téměř 24 mld. Kč v roce 2011. Nesporným pozitivem tureckého trhu a skutečností, která potvrzuje dynamiku, s jakou je v Turecku

možno počítat, je fakt, že obrat ČR s Tureckem meziročně vzrostl mnohem více, než představuje průměr za celou Českou republiku (ČR: +12,2 %, ČR-TR: +22,4 %). Totéž se týká i exportních výkonů ČR (ČR: +13,3 %, ČR-TR: +21 %). Tato skutečnost naznačuje, že si české firmy úspěšně nalézají cesty k dlouhodobé komercializaci svých výrobků na tureckém trhu.

Přes silnou rétoriku tureckých vládních entit, že Turecko může být ekonomickým modelem zemím EU, je nutno chápat let turecké ekonomiky vzhůru v širším kontextu a zejména v delší časové řadě. Skvělé výsledky růstu HDP v roce 2011 (+8,5 %) ještě nedeterminují další ubírání turecké ekonomiky v roce 2012, zvláště ve světle vnějších hrozeb, jakými je ekonomická recese hlavního exportního trhu Turecka, tj. EU, kdy kolem 46 % exportu Turecka směřuje do zemí EU27. Nicméně, i přes některé, byť významné bolesti (kontinuálně negativní vývoj běžného účtu bilance a financování deficitu, poměrně chabá fiskální disciplína, rostoucí inflační tlaky), se turecká ekonomiky vyvíjí velmi slibně a dosavadní silná domácí poptávka, která táhne růst HDP, je velkou výzvou pro české exportéry. A tak právě dosavadní rekordní růst ekonomiky může stimulovat investory z recesí zmítaných zemí EU, včetně ČR, realizovat své investiční záměry právě v Turecku.

ZÚ Ankara očekává, ve světle již uzavřených smluvních ujednání českých exportérů, pozitivní tendenci vývoje zahraničního obchodu ČR a Turecka, resp. růst exportní aktivity českých firem i v r.2012, ato se zvláštním zřetelem ke skutečnosti, kdy zejm. významné české dodávky energetických zařízení budou fakticky realizovány až v r.2012 a letech následujících – zejména energetický sektor tak bude tažným koněm českého export.

7.3. Komoditní struktura českého vývozu/dovozu

V posledních letech docházelo postupně ke změně komoditní struktury vzájemného obchodu, přičemž ve vývozu i v dovozu převládaly průmyslové výrobky s vyšší přidanou hodnotou. Hlavním položkám českého exportu v r. 2011 dominovala motorová vozidla a díly (5,65 mld. Kč), z toho osobní vozidla pro přepravu osob (2,94 mld. Kč) a autodíly pro motorová vozidla (2,6 mld. Kč). Dále následují reaktory, kotle, přístroje a nástroje mechanické (5,19 mld. Kč), z toho meziročně rostl zejména export energetických zařízení (turbíny, kotle, čerpadla, ventily apod.). Stabilní exportní položkou jsou přístroje el. záznamu reprodukce zvuku a obrazu (4,55 mld. Kč) – z toho činí signifikantní podíl monitory, projektory, TV (0,84 mld. Kč), zařízení k ochraně a spínání el. obvodů (0,72 mld. Kč), generátory (0,36 mld. Kč), akumulátory (0,35 mld. Kč), dále následuje kaučuk a výrobky z něj (1,44 mld. Kč), plasty a výrobky z něj (1,05 mld. Kč) a železo a ocel (0,65 mld. Kč). Na důležitosti nabývá a raketový vzestup meziročně zaznamenal zejména energetických zařízení a nákladních vagonů.

Trendem v tureckém dovozu do ČR z dlouhodobého hlediska je postupné snižování váhy primárních sektorů (zemědělství, nezpracované suroviny) ve prospěch průmyslové produkce s vyšší přidanou hodnotou. V dovozu z Turecka se výrazně zvyšuje podíl motorových vozidel a dílů (5,19 mld. Kč), z toho zejm. automobilů os. pro přepravu osob (2,84 mld. Kč). Signifikantní podíl zaznamenal dovoz výrobků ze železa a oceli (2,72 mld. Kč) a oděvů a dalších textilních výrobků (2,46 mld. Kč), následován přístroji mechanickými a elektrickými (1,5 mld. Kč) – z toho činil největší podíl tzv. bílé techniky (chladničky, mrazničky: 0,33 mld. Kč), (pračky (0,16 mld. Kč), přístroji el. záznamu reprodukce zvuku a obrazu (1,39 mld. Kč) – z nejvíce toho monitory, projektory, TV: 0,4 mld. Kč, dráty, kabely, vodiče: 0,22 mld. Kč. Tradiční turecká vývozní položka – potraviny (ovoce, suché plody, koření aj.) vykázala hodnotu 0,59 mld. Kč.

7.4. Perspektivní položky českého exportu (velikost trhu, podíl domácí výroby a dovozu)

Dynamický a rozvíjející se turecký trh plně reflektuje teritoriální i sektorové priority ČR a determinuje exportní příležitosti v níže uvedených sektorech, kterými jsou:

- moderní technologie s vysokou přidanou hodnotou (environmentální technologie ve vodohospodářství a sanaci odpadů, nanotechnologie) – co se týče technologií pro ochranu životního prostředí, tak EU klade při přístupových jednáních velký důraz na ekologická hlediska, přičemž v Turecku se jedná především o odsíření stávajících tepelných elektráren, řešení likvidace odpadů, čistoty vody a vzduchu

- energetika včetně obnovitelných zdrojů energie – raketový rozvoj turecké ekonomiky má za následek stále větší potřebu a spotřebu energie, přičemž toto tempo růstu se pohybuje mezi 7–9 % ročně. ČR může těžit z minulosti a velmi dobrých referencí v tomto sektoru (výstavba velkých energetických celků či jejich rehabilitace). Participace českých firem je perspektivní rovněž v oblasti výstavby produktovodů.
- důlní zařízení a technologie – Turecko je významným producentem mnohých nerostných surovin, zvláště uhlí, lignitu, bauxitu, chrómu, zinku, stříbra, olova, antimonu, borátů, betonitů, živců či kaolínů. Pro české podniky se naskytá možnost participovat na projektech využití nerostného bohatství Turecka včetně dodávek technologických zařízení pro navazující chemická odvětví.
- automobilový průmysl – v posledních letech se silně rozvíjí obor automobilového průmyslu, který je navíc podpořen současnými ambiciózními plány vlády AKP, která si klade za cíl do r. 2023 produkovat osobní automobil čistě turecké provenience.
- dopravní strojírenství vč. dodávek pro light-rail – Turecko plánuje v dlouhodobém měřítku rozvoj železniční, silniční, letecké i lodní dopravy. Dále i z ekologických důvodů připravuje výstavbu tramvajových tratí ve všech větších městech, zejména v Ankaře, Samsunu, Mersinu a Istanbulu.
- obranný průmysl: s více než milionem vojáků je turecká armáda druhá největší v NATO a jedna z nejpočetnějších na světě. V této souvislosti jsou potřeby tureckých ozbrojených složek značné.
- chemický průmysl
- strojírenská produkce

Kromě výše uvedených oborů poskytuje řadu příležitostí českým firmám rovněž výroba stavebních hmot, chemická a farmaceutická produkce a stejně tak odvětví turismu a lázeňství. Významnou příležitostí mohou být též dodávky zbrojní produkce, resp. ručních palných zbraní. Česká zbrojovka Uherský Brod na zdejším trhu těží z historické dodávky sahající do 90. let více než 120 tis. ks legendárních pistolí CZ 75, které dosud policejní složky TR částečně používají a má vysoké ambice na tyto dodávky navázat. Perspektivní a rozsáhlý turecký trh se zdravotním zařízením a technikou představuje rovněž příležitost pro české exportéry vyspělých technologií a zároveň zvyšující podíl exportu zboží a služeb založených na inovacích.

Turecko plní stále významnější roli v procesu regionální stability a je klíčovým hráčem v řešení blízkovýchodního konfliktu, což v obchodně-ekonomické oblasti, i vzhledem ke geografické poloze a dynamicky se rozvíjejícímu exportnímu potenciálu JV Turecka, předurčuje k možnostem penetrace nových obchodních příležitostí a trhů, a to zejména s přesahem na třetí trhy. Vidíme významnou příležitost pro obě země jak dosáhnout synergického efektu, tedy spojit tradičně pozitivní Turecka jako tradičního obchodního partnera na těchto trzích a české podnikatelské subjekty, jakožto nositele know-how a vyspělých technologií a inovativních produktů, které je možné v Turecku a na třetích trzích komercializovat. Turecké firmy jsou tradičně pozitivně vnímány na BV-Libye, Irák, Írán, Turkické republiky, Sýrie, Jordánsko, kde jsou velmi aktivní a realizují rozsáhlou exportní činnost, což skýtá významné možnosti pro např. konsorciální přístup v energetickém sektoru zejména s přispěním silných rodinných holdingů jako např. Sabanci Holding, Naksan Holding atd.

7.5. Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu a v ostatních oblastech ekonomické spolupráce

Významné projekty českých podnikatelských subjektů, které evidujeme, uvádíme v kapitole 9.3.

7.6. Vyhodnocení poptávek v teritoriu po českém zboží, výrobní kooperaci

Zájem tureckých firem na dovoz z ČR se soustřeďuje především do oblasti energetiky a příbuzných oborů, environmentálních technologií v oblasti hospodářství a sanaci odpadů, zdravotnické techniky a příbuzných oborů, strojírenské výroby.

7.7. Zahraniční rozvojová spolupráce

Mezi ČR a Tureckem, s přihlédnutím ke stupni ekonomického rozvoje Turecka, není realizována rozvojová spolupráce. Doporučujeme však českým podnikatelským subjektům se aktivně zapojit do rozvojové

pomoci Evropské komise pro předvstupní období IPA (tzv. „Instruments of Pre – Accession“). O tomto instrumentu blíže referujeme v oddíle 10.3.

7.8. Vzájemná výměna v oblasti služeb

Obchodní výměna mezi Tureckem a ČR v oblasti služeb je zatím omezena pouze na turistický ruch prostřednictvím českých a tureckých cestovních kanceláří a silniční dopravu (tranzitní nákladní dopravu). Začíná se rozvíjet oblast bankovních služeb, kde zaznamenáváme snahy českých bank o vstup na turecký trh, především v oblasti komerčních úvěrů pro turecké klienty českých firem.

7.9. Podmínky pro zaměstnávání občanů z ČR

ZÚ Ankara doporučuje věnovat zvýšenou pozornost následujícím legislativním problémům, resp. problémům výkladu výše zmíněného zákona, které jsme identifikovali na základě zkušeností některých českých pracovníků, žádajících o pracovní povolení.

Procedura vydávání pracovního povolení je zdlouhavá, komplikovaná a v mnoha případech závislá i na výkladu pracovníků Ministerstva práce a sociálních věcí. Avizované zjednodušení a zkrácení postupu jaksi nebylo dosud naplněno. Toto v praxi vede k nutnosti obcházení procedury a hledání alternativních možností, jak dostat pracovníka do Turecka. Pokud bude procedura pracovního povolení trvat jako doposud více než 6 měsíců a s vědomím dodržení postupu dle zákona, mohou české firmy zaznamenat ohrožení týkající se plnění svých kontraktů, zejména na dodávku strojního zařízení a technologií. V těchto případech je vždy nezbytně nutné provádět montáž nebo šéfmontáž zařízení českými technikami, aby bylo možno aplikovat záruční lhůtu na dodané zboží. To samé se týká i účasti českých firem na dodávkách pro projekty, kdy návrh nového zákona předpokládá zrušení pracovních povolení.

Zvláštní kapitolou procedury vydávání pracovních povolení je fakt, že zahraniční pracovníci, kteří mají vysokoškolské vzdělání musí k žádosti předložit nostrifikovaný diplom s výpisem všech zkoušek a zápočtů a to i v případě, kdy vysokoškolské vzdělání není podmínkou pro vykonávání funkce. Tato zbytečná procedura ještě protahuje čas potřebný k získání pracovního povolení.

8. Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

8.1. Distribuční a prodejní kanály, využívání místních zástupců, další faktory ovlivňující prodej

Před vstupem na turecký trh je vhodné, zejména k prvním kontaktům, využít služeb rozsáhlé sítě polostátních zájmových a odborných organizací a sdružení. Jde zejména o regionální obchodní komory, průmyslové komory, unie výrobců, sdružení malých a středních firem pro provádění zahraničního obchodu, sdružení mladých podnikatelů Turecka atd., kdy povinné členství tureckých firem v komorách garantuje široký záběr a spolehlivost informací. Orgánem, zastřešujícím všechny komory a asociace, je Unie obchodních komor a komoditních burz [TOBB](#), na jejichž internetových stránkách lze nalézt příslušné kontaktní údaje všech povinně participujících subjektů, resp. všech komory a asociací).

V případě technicky a marketingově náročnějších komodit, vstupu do státních zakázek, soutěží vyhlášených státními firmami, spolupráce směřující k výrobní kooperaci nebo prodeji/nákupu licence a rovněž při záměru trvalé spolupráce na třetích trzích se současně jednoznačně doporučuje zapojení a využití služeb místního zástupce. V některých případech je drahou, ale pravděpodobně efektivní alternativou vyslání vlastního experta do teritoria. Vzhledem ke specifickým tureckého trhu a místním zvyklostem se obecně doporučuje častější osobní styk s tureckými partnery. Službu vyhledání zástupce poskytuje českým firmám CzechTrade sídlící v Istanbulu.

Nejběžnější cestou prodeje v zemi je využití zástupce nebo distributora (velkoobchodníka). U vládních zakázek, resp. dalších vládních obchodů se doporučuje etablovat zástupce se sídlem v Ankaře (státní instituce sídlí tamtéž). Obvykle je efektivní angažovat zástupce, který pokrývá celé teritorium Turecka.

8.2. Podmínky zaměstnávání cizinců a místních sil

Turecké [Ministerstvo práce a sociálních věcí](#) vydává od 1. 9. 2003 pracovní povolení pro zaměstnávání cizích státní příslušníků, a to na základě relativně moderně koncipovaného zákona, srovnatelného s obdobnými právními úpravami běžnými v EU. Nicméně u žadatelů s VŠ diplomem technického směru je zakotven požadavek, že jejich úředně přeložený diplom musí nostrifikovat turecká „Vyšší rada pro vzdělání“, která se však schází jen dvakrát do roka. Žadatel se současně musí stát členem Turecké komory inženýrů a architektů. Na základě intervencí bylo v dubnu 2004 toto ustanovení upraveno tak, že inženýrům je pracovní povolení vydáváno jako prozatímní na jeden rok s tím, že během tohoto roku si musí vyřídit veškeré předepsané formalities.

Zaměstnávání místních pracovníků nejsou kladeny žádné zvláštní překážky – zaměstnavatel musí platit sociální a zdravotní pojištění u sociální pojišťovny ([Social Sigorta Kurumu](#) – SSK). Tento systém sociálního a zdravotního pojištění je však předmětem kritiky a zřejmě zaznamená podstatné změny.

8.3. Podmínky pro zřízení kanceláře, reprezentace, společného podniku

Na základě zákona o přímých zahraničních investicích (Foreign Direct Investment Law), který představuje zásadní zjednodušení procedury při zakládání firmy se zahraniční majetkovou účastí, platí pro zahraniční investory stejná práva a povinnosti jako pro turecké subjekty, vyplývající z platného tureckého Obchodního zákoníku (Turkish Commercial Code). Jedná se zejména o:

- princip stejného zacházení se zahraničním a domácím investorem
- zahraniční společnosti založené v Turecku mohou nabývat nemovitosti
- zahraniční fyzické osoby mohou nabývat nemovitosti na základě reciprocity
- společnosti mohou zaměstnávat cizince, nutnost pracovního povolení však zůstává.

Zákon se vztahuje na následující typy společností:

- **Merchant** (Single Proprietorship): fyzická osoba, která provozuje obchodní zařízení, je akceptována jako firma.
- **Joint Stock Company**: Základní kapitál ve formě akcií v minimální hodnotě 50 000 YTL, minimálně 5 akcionářů (fyzických nebo právnických osob).
- **Limited Company**: Minimální kapitál 5 000 YTL, 2–50 společníků. Společníci ručí až do výše nesplaceného vkladu.
- **Commandite Company**: Minimální výše kapitálu není určena. Komplementáři ručí celým svým majetkem, komandisté do výše nesplaceného vkladu.
- **Collective Company**: Sdružení fyzických osob zřízené k provozování obchodních aktivit pod společným jménem. Minimální výše kapitálu není určena. Partneři ručí celým svým majetkem.

Koncem roku 2010 finalizoval parlament projednávání nového obchodního zákoníku, který má výrazným způsobem změnit a zvýhodnit formy zakládání společností a přinést i na druhé straně striktní pravidla účetnictví, povinnost internetových informací apod. Norma byla přijata na začátku roku 2011, avšak s odloženou platností od 1. 7. 2012.

ZÚ Ankara zaznamenal určitá diskriminační omezení zahraničních firem operujících na tureckém trhu a ohrožující i probíhající české investice, které souvisí s aplikací nařízení tureckého Ministerstva práce a sociálních jistot, které vstoupilo v platnost 2. 8. 2010, a kterým byla zavedena povinnost zahraničních firem zaměstnat na 1 cizího státní příslušníka s pracovním povolením 5 tureckých občanů. Opatření považujeme za diskriminační omezení zahraničních firem operujících na tureckém trhu, které současně komplikuje i probíhající české investice, zejména v energetickém sektoru. Podobnou bariéru identifikoval i ZÚ Belgie, SRN a Rakouska v Ankaře. ZÚ SRN pravidelně (i na nejvyšší úrovni) vznáší námítky a zasílá protestní nóty. DEK ZÚ Ankara záležitost vznesl u Delegation EU – prozatím bez hmatatelného výsledku.

Společnosti, jejichž založení podléhá schválení tureckého Ministerstvem průmyslu a obchodu: banky, soukromé finanční ústavy, pojišťovny, finanční leasingové společnosti, holdingové společnosti, směnárny, veřejné sklady, společnosti, jejichž aktivity podléhají Capital Markets Law, zakladatelé a provozovatelé volných zón.

Postup při založení firmy:

Všechny zakládací listiny musí být v tureckém jazyce, jednací řeč na úřadech je také turečtina. ZÚ Ankara doporučuje, aby české firmy, které chtějí zřídit v Turecku firmu, použily pro tento účel důvěryhodného tureckého občana (právníka, notáře) vybaveného příslušnou plnou mocí. Velmi cenným informačním zdrojem o způsobu zřízení firmy v Turecku je portál [Invest in Turkey](#), oddíl „Investors Guide“. Užitečné informace poskytuje na svých stránkách rovněž mezinárodní auditorská společnost [KPMG Turkey](#). Velmi přehledný výklad (v angličtině) včetně potřebných dokladů a dalších informací týkajících se zřízení firmy lze nalézt na internetových stránkách www.us-istanbul.com (sekce Doing Business).

8.4. Požadavky na propagaci, marketing, reklamu (využití HSP)

Díky existenci více než 40 televizních stanic, z nichž nejméně 10 má celoplošné pokrytí (družice Türksat) a obdobného počtu celostátních rozhlasových stanic, existuje v Turecku široké spektrum možností využití hromadných sdělovacích prostředků pro propagaci. Denní, periodický i odborný tisk běžně uveřejňuje reklamy propagující nejrozličnější produkty, jména jejich výrobců či dovozců a distributorů.

Využití direct marketingu pro zahraniční produkty se nedoporučuje zejména kvůli řadě zákonů a dalších regulativů včetně jazykových bariér a kulturních odlišností. Nejeftektivnější cestou je využití místního zástupce nebo distributora. Hlavní formou podpory prodeje jsou nicméně veletrhy a výstavy.

Vyhledávání obchodních partnerů a bezplatné uveřejnění poptávek (nabídky)

IGEME (obdoba českého CzechTrade), jež je přidružená Ministerstvu hospodářství Turecké republiky, vydává časopis FORUM, v němž bezplatně zveřejňuje jména firem, kontaktů a produktů. Podobné služby lze získat i na obchodních a průmyslových komorách, jak v hlavních centrech obchodu, tak i v jednotlivých regionech. Istanbulskou hospodářskou komoru ([ITO](#)), která sdružuje cca 300 tisíc členských

firem, a [IGEME](#) lze kontaktovat na jejich internetových adresách. Na stránkách IGEME lze nalézt umístění poptávek a nabídek v sekci „Trade Information Inquiries“.

Užitečné informace včetně přístupu do databáze tureckých výrobních a exportních firem lze získat na internetové adrese [Ministerstva hospodářství Turecké republiky](#) v sekci Turkish Exporter's Directory. V TWT Magazine Istanbulské obchodní komory existuje obdobná možnost v direktoráři Offers and Demands. Službu uveřejnění firemních nabídek umožňuje rovněž internetová stránka střešního sdružení tureckých komor [TOBB](#). Obsahuje rovněž přehledy a internetové adresy jednotlivých tureckých hospodářských a obchodních komor. Adresáře tureckých členských firem, včetně kompletních kontaktních adres, uveřejňují na svých stránkách rovněž profesní sdružení výrobců a obchodníků. Ve většině případů obsahují stránky rovněž B2B kontaktní formuláře. Poptávky a nabídky jsou uveřejňovány zdarma.

8.5. Způsoby řešení obchodních sporů

V případě, že nedojde při řešení obchodního sporu k dohodě, je pro rozhodnutí příslušný soud uvedený v kontraktu. V Turecku existuje obchodní soud v každém okresním městě, který je také zásadně kompetentní k řešení všech obchodních sporů firem majících sídlo v příslušném okrese. Turecké obchodní právo není tureckým obchodním zákoníkem pro kontrakty předepsáno.

8.6. Režim zadávání veřejných zakázek

Režim zadávání veřejných zakázek je v Turecku upraven Zákonem o veřejných zakázkách č. 4735 (Public Procurement Law ze dne 4. 1. 2002, publikace 22. 1. 2002). Zákon, který je průběžně novelizován, je legislativně spjat s řadou dalších zákonů (Public Procurement Contracts Law, zákon o nadacích, zákon o kulturním a přírodním dědictví aj.). Některé projekty navíc tomuto zákonu nepodléhají. Zcela mimo shora uvedený zákon jsou například postaveny tendry na armádní zakázky, zakázky bezpečnostních služeb, ale i konzultantské služby při privatizaci, zboží a služby k rozvoji výzkumu v rámci národních vědecko-výzkumných institucí, dekontaminace moří a vod, zboží a služby pro generální direktorát sportu včetně sportovních federací, opravy silnic, archeologický výzkum apod.

Část veřejných zakázek je postavena mimo jeho rámec, přičemž definice samotných výjimek a organizací, které tyto výjimky mohou požívat, je značně extenzivní a rozvolněná. Zákon, ale zejména praxe zadávání veřejných zakázek, není zcela transparentní a oblast je opakovaně kritizována při periodickém vyhodnocování připravenosti Turecka na vstup do EU. Novelizace zákona o veřejných zakázkách, resp. jeho zásadní přepracování (vč. PPP projektů), je jedním z požadavků EU v rámci přibližování Turecka k EU (kapitola 5 – Public Procurement). I přesto nadále pokračuje praxe zadávání veřejných zakázek na základě výjimek nebo přes přímé prodeje, čímž dochází k diskriminaci zahraničních uchazečů.

Zásadním a neslučitelným problémem s pravidly rovného a nediskriminačního přístupu je zejm. fakt, kdy předmětný zákon preferuje domácí uchazeče o státní zakázky (15% cenové zvýhodnění pro domácí firmy). Za domácího uchazeče je pokládána fyzická osoba s tureckým státním občanstvím, nebo právnická osoba zřízená dle turecké legislativy. Turecké subjekty, které vytvoří konsorcium se zahraničním partnerem, toto právo na cenové zvýhodnění ztrácejí. Navíc u tzv. podlimitních zakázek může být soutěž omezena pouze na turecké uchazeče.

Zákon rozeznává několik procedur:

- volné řízení (Open Procedure)
- omezené řízení (Restricted Procedure)
- tzv. přímý nákup (Direct Procurement)
- tzv. Negotiated Procedure, při které jsou většinou ve dvou fázích s uchazeči negociovány technické detaily, implementační metody a někdy i cena.

Zákon lze nalézt v anglickém pracovním překladu na internetových stránkách instituce „[Public Procurement Authority – KIK/Kamu Ihale Kurumu](#)“, která spadá pod gesci Ministerstva financí.

Pokud o průběh tendrového řízení projeví zájem zastupitelský úřad cizí země, nabízející firma tím získává v očích tureckých partnerů lepší pozici. V tomto kontextu při účasti na veřejné soutěži o státní zakázky doporučujeme informovat ZÚ Ankara.

Podrobné informace k tendrům, které jsou vypisovány na základě programů předvstupní pomoci EU, tzv. IPA fondy, včetně jednotlivých vypisovaných tendrů, poskytují internetové stránky příslušné turecké kontraktační jednotky [Central Finance & Contracts Unit](#), která pracuje na základě dohody s EK a je podřízena Podsekretariátu premiéra pro státní finance.

Informace o privatizaci a přehledy jednotlivých projektů uveřejňuje na svých stránkách turecká [Administrace privatizace](#). Některé aktuálně vyhlášené privatizační tendry uveřejňuje turecká agentura na podporu investic „[Invest in Turkey](#)“. Užitečným zdrojem informací o tendrech v Turecku (v angličtině, třídění dle kategorií) poskytují internetové stránky [www.globaltenders.com](#), sekce Turkey. Detaily k tendrům lze pak získat až na základě úhrady předplatného. Obdobně fungují i stránky [www.tendersdeal.com/business/turkey](#). Některé tendry lze též nalézt v turecké placené databázi TEBA NEWS či YATIRIMLAR, které je ale placenou službou.

8.7. Problémy a rizika místního trhu

Byť rizika podnikání v Turecku nejsou výrazně větší než v transformujících se zemích střední Evropy, ZÚ Ankara doporučuje vždy vyžádat si kancelářskou nebo bankovní informaci o novém partnerovi. Službu poskytuje CzechTrade, který je etablován v Istanbulu.

8.8. Problematika ochrany duševního vlastnictví

Otázku ochrany duševního vlastnictví (IPR) by neměli čeští exportéři do Turecka podceňovat. Zprávy EK hovoří o tom, že mnoho padělaného zboží v zemích EU pochází rovněž právě z Turecka. Ochrana duševního vlastnictví je jednou z kapitol screeningu (kapitola č. 7) a jak vyplývá ze Screeningové zprávy EK, Turecko ještě není dostatečně připraveno na otevření této kapitoly, zejména z důvodu nedostatečné administrativní kapacity. Kapitola bude otevřena až po splnění některých benchmarks. Tristní stav IPR v Turecku věrně reflektuje „Global Competitiveness Report“, kterou v říjnu 2011 zveřejnilo Světové ekonomické fórum, a které řadí otázku ochrany IPR v Turecku až na 117. místo mezi celkem 134 hodnocenými zeměmi.

8.9. Obvyklé platební podmínky, platební morálka

Zásady pro platební styk mezi obchodními partnery v ČR a Turecku platí stejné jako pro kteroukoli jinou relaci. Vedle bonity a reputace partnerské firmy je tedy třeba brát v úvahu i předmětnou komoditu a zohlednit ji při volbě platebních podmínek – na rozdíl od potvrzeného a neodvolatelného L/C v případě platební neschopnosti nebo krachu odběratele neskýtá záruku za zaplacení zboží ani dokumentární inkaso nebo jiná forma placení bez vhodné bankovní záruky. Bankovní informace o tureckém obchodním partnerovi lze získat u banky: TÜRK EXIMBANK, Information Department, Alaaddin METIN (Director), tel.: +90 312 4185897, fax: +90 312 4180015, e-mail: infodept@eximbank.gov.tr.

8.10. Významné veletrhy a výstavy v teritoriu

Informace o výstavních akcích v celé zemi se nalézají na webových stránkách vládní organizace pro podporu exportu [IGEME](#), na adrese [www.fairguide.org.tr](#) či webové stránce Ústředního svazu komor a komoditních burz Turecka [www.tobb.org.tr](#). Jsou řazeny jak časově, tak i místně a komoditně. Nejdůležitějším veletržním centrem je Istanbul. V posledních letech ale nabývají na významu rovněž další města, například Izmir, Konya, Ankara a na JV Turecka pak Gaziantep, Adana a Mersin. Pro firmy zajímající se o spolupráci s podporovanými oblastmi jihovýchodní Anatólie včetně kooperací na třetích trzích (Sýrie, Irák aj.) lze doporučit mezinárodní všeobecné veletrhy konané jako společné regionální akce Turecka a jeho sousedů, například v Gaziantepu.

Informace o podmínkách českých oficiálních veletržních účastech pod hlavičkou státu naleznou zájemci jak na internetových stránkách [Ministerstva průmyslu a obchodu](#), tak na portále [www.businessinfo.cz](#)

v sekci teritoriálních informací „Turecko“. Pro rok 2012 není žádná česká oficiální veletržní účast v gesci MPO v Turecku naplánovaná.

9. Investiční klima

9.1. Podmínky vstupu zahraničního kapitálu (omezení, pobídky pro investory)

Turecko nabízí zajímavé podmínky zahraničním investorům, a to zejména vzhledem ke své geografické poloze, rozsáhlé a relativně levné pracovní síle, přírodním zdrojům a potenciálu regionálního trhu s přesahem na třetí trhy (Sýrie, Irák, Libye, Turkické republiky, Jordánsko apod.). Zákon upravující vstup zahraničního kapitálu do země poskytuje zahraničním investorům stejná práva a povinnosti jako domácím kapitálu a současně garantuje převod zisků, poplatků a honorářů stejně jako repatriaci kapitálu pro případ likvidace nebo prodeje. K tomu se přidávají nepřímé garance vyplývající z členství země v mezinárodních organizacích typu OECD a v neposlední řadě i četné bilaterální dohody o podpoře a ochraně investic (k možnosti zaměstnávání cizích státních příslušníků, jako vedoucích pracovníků nebo technického personálu – viz blíže kapitola 8.3. a 8.4.).

Zásadním momentem r. 2011 ve smluvní oblasti byla zajisté završená ratifikace Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic (podepsána 29. 4. 2009 během návštěvy tureckého prezidenta Abdullaha Güllu v ČR), která vstoupila v platnost dne 18. 3. 2012, a kterou se završilo úsilí ZÚ Ankara o více než dva roky trvající ratifikaci předemtné smlouvy tureckou stranou. Dohoda představuje významný pilíř v jinak dynamických a bohatých obchodně-ekonomických vztazích ČR a TR a rovněž výraznou jistotu pro investory na obou stranách.

Turecká legislativa nepředepisuje povinné rozdělení podílů na společnosti ani nevyžaduje participaci tureckého subjektu. Zahraniční subjekty mohou žádat o snížení, resp. exempci, z daňového zákona (corporate income tax law). Podrobné informace a návod k jednání s byrokratickým aparátem v této záležitosti poskytne [State Planning Organization, Incentive Department](#).

Zejména investice do rozvojových programů zaostalého jihovýchodu země skýtají zajímavé pobídky pro investory, jde např. o pobídky daňového charakteru, nižší ceny pozemků, elektřiny apod. V praxi býval vstup zahraničního kapitálu spojen s velkými byrokratickými překážkami, nyní se turecká vláda snaží je odstranit a příliv zahraničního kapitálu pozitivně stimulovat mimo jiné i zjednodušením formalit.

Materiály k pobídkám, statistické informace, přehledy zahraničních investorů a další podrobné informace k oblasti PZI v Turecku obsahují internetové stránky Podsekretariátu vlády pro finance ([Undersecretariat of Treasury](#)). Rovněž na internetových stránkách státní agentury na podporu investic [Invest in Turkey](#) (obdoba českého Czech Invest) lze nalézt praktické informace pro investory včetně popisu některých úspěšných investic a aktuálních pobídek. Systém pobídek platí stejně jak pro zahraniční, tak i domácí investory. Na přechodnou dobu byl pro projekty realizované do konce roku 2010 silně zvýhodněn. Zásadní investiční pobídky, které budou mít přímý dopad na snížení, resp. osvobození od platby korporátní daně či DPH, příp. odvodů na sociální a zdravotní pojištění, budou zveřejněny během měsíce dubna či května 2012 tureckými vládními entitami, které si od tohoto kroku slibují zásadní příliv FDI do země, jakož i vyrovnání nerovností mezi ekonomickým potencionálem jednotlivých regionů.

9.2. Přímé zahraniční investice v teritoriu (odvětvová a teritoriální struktura)

Pokud jde o zahraniční přímé investice (FDI, Foreign Direct Investment), rostoucí zájem zahraničních investorů byl zaznamenán zejména po zahájení přístupových rozhovorů s EU. Nejvyšší hodnoty dosáhly v roce 2007 (22 mld. USD včetně nákupu nemovitostí cizinci). V roce 2008 dosáhla výše FDI 19,5 mld. USD. V souvislosti s finanční a ekonomickou krizí ve světě se projevil nižší příliv FDI v r. 2009. Centrální banka Turecka uvádí FDI pro rok 2009 ve výši 8,4 mld. USD (čisté FDI: 6,2 mld. USD), pro rok 2010 je to částka 9,03 mld. USD (čisté FDI: 6,5 mld. USD). V r. 2011 dosáhla hodnota FDI výše 15,9 mld. USD, což meziročně znamená více než 76 % růst. Čisté FDI v r. 2011 dosáhly hodnoty 13,4 mld. USD (ve srovnání s r. 2010: 6,5 mld. USD).

Z objemu přímých zahraničních investic v r. 2011 přiteklo plných 12,4 mld. USD ze zemí EU „27“, což tvoří téměř 78 % celkových FDI. Pořadí zemí, ze kterých byl v r. 2011 generován největší objem FDI je následující:

- Nizozemsko (27 %)
- SRN (12 %)
- Velká Británie (10 %)
- Lucembursko (9 %)
- Francie (8 %)
- Belgie (7 %)
- Rakousko (6 %)
- Řecko (5 %)
- Finsko (4 %)
- Itálie a Španělsko (3 %).

Příliv přímých zahraničních investic (v mil. USD)

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
10.031	20 185	22 047	19 504	8 409	9 038	15 904

Zdroj: Podsekretariát vlády pro finance a Centrální banka

Do sektoru finančních institucí (banky, pojišťovny a další zprostředkování) směřuje tradičně nejsilnější koncentrace zahraničního kapitálu, následuje sektor dopravy, skladování a komunikace, dále zpracovatelská odvětví, zejména potravinářský průmysl a chemická výroba. Silný zájem zahraničních investorů, především obchodních řetězců, zaznamenal rovněž velkoobchod a maloobchod. V posledních letech nabírají na obrátkách investice do energetického sektoru (i s nezanedbatelným českým podílem).

9.3. České investice v teritoriu

Co se investičních aktivit týče, koncem června 2007 společnost Zentiva dokončila akvizici 75% podílu v turecké farmaceutické firmě na výrobu generických léčiv Eczacibaşi Generic Pharmaceuticals v hodnotě 460 mil. EUR.

Česká energetická společnost ČEZ v konsorciu s tureckou firmou Akenerji Elektrik Üretim a její mateřskou firmou Akkök Group vyhrála v červenci 2008 s nabídkou v hodnotě 600 mil. USD soutěž na privatizaci distribuční společnosti SEDAŞ (Sakarya Electric Distribution Company) působící ve 4 provinciích v severozápadní části Turecka a dodávající elektřinu 1,3 milionům zákazníků (cca 8 TWh). Po úspěšném tendru na distribuci elektřiny se ČEZ začal profilovat též jako investor v oblasti výroby elektrické energie. Za tímto účelem v říjnu 2008 ČEZ podepsal s Akkök Group dohodu o strategické spolupráci, čímž ČEZ odkoupil polovinu majoritního podílu skupiny Akkök v Akenerji (tj. podíl 37,4 % v Akenerji měl hodnotu 302,6 mil. USD). Později ČEZ do posílení Akenerji investoval dalších 75 mil. USD. Akenerji je druhý největší soukromý producent elektrické energie v Turecku s více než 10% tržním podílem a produkcí zhruba 2 % z celkem v zemi vyprodukované elektřiny. V létě 2010 byla spuštěna do provozu jejich nová hydroelektrárna Akocak u Trabzonu o výkonu 91 MW. Dále jsme zaznamenali další společné

česko – turecké projekty vodních elektráren (Uluabat, Burcbendi, Bulam, FEKE I a FEKE II, Himmetli a Gokkaya) včetně paroplynové elektrárny v provincii Hatay o výkonu 872 MW, z nichž některé již byly zrealizovány. Dosáhnout by měly rozšíření výrobního portfolia obou partnerů na 3000 MW instalovaného výkonu ročně, přičemž tento nárůst si vyžádá investice za cca 3 mld. USD.

K významným českým investorům do energetiky se na jaře 2010 zařadila rovněž firma EnergoPro akvizicí pěti hydroelektráren (Hamzali o výkonu 16,7 MW u města Kirikkale nedaleko Ankary, Aralik 12,4 MW na severovýchodě Turecka a kaskáda Resadiye 1 – 22,9 MW, Resadiye 2 – 26,7 MW a Resadiye 3 – 16 MW u města Sivas, resp. Tokat na severu Turecka) o celkovém výkonu cca 95 MW.

Další významné aktivit českých subjektů v Turecku:

Společnost Vítkovice Machinery Group, resp. její divize Vítkovice Power Engineering staví na základě EPC kontraktu pro tureckého investora Adularya Enerji/Naksan Holding na klíč novou tepelnou elektrárnu na lignit „Yunus Emre/Adularya“ (výkon 2x145 MW) u města Beypazari ve vzdálenosti cca 135 km od Ankary. EPC kontrakt byl podepsán v srpnu 2010 konsorciem tří firem Vítkovice Machinery Group, Ferrit, BTG Energy, přičemž v posledním čtvrtletí r. 2011 se Vítkovice dohodly se společnostmi Ferrit a BTG Energy na odstoupení z projektu a výhradním signatářem EPC kontraktu tak zůstává pouze společnost Vítkovice. Financování projektu zahájila počátkem března 2011 ČEB. Jedná se o jeden z největších úvěrů ČEB-u za jeho 16letou historii. ZU Ankara zaznamenal iniciativu investora, společnost Adularya Enerji/Naksan Holding, který podal Energetickému regulačnímu úřadu TR žádost o rozšíření projektu Yunus Emre o další dva bloky (2 x 255 MW). Vítkovice Power Engineering již předeslaly zájem ucházet se o tento „rozšířený“ EPC kontrakt. Celkový výkon elektrárny Yunus Emre by v tomto případě dosáhl 804 MW.

Konsorcium ČKD Energy, jakožto leader, a ČKD Praha DIZ uzavřelo v srpnu 2011 EPCM (Engineering + Procurement + Construction + Management) kontrakt s významnou privátní tureckou společností Yildizlar SSS Holding na projekt tepelné elektrárny YOTES 3x133,3 MW (celkem 400 MW) v lokalitě Çankiri u obce Orta ve vzdálenosti cca 100 km od Ankary. Předmětem kontraktu je řízení a výstavba celé elektrárny, projekční práce, dodávka řídicího systému a všech provozních souborů, mimo kotlů a turbín. Vedle ČKD uzavřely pro tento projekt se zákazníkem smlouvu také Škoda Power na dodávku parních turbín a SES Tlmače (Slovensko) na dodávku kotlů. Prostřednictvím skupiny ČKD se na projektu bude podílet též řada českých subdodavatelů (pumpy, potrubí, armatury, zauhlování, atd.). Projekt bude financován prostřednictvím ČEB a dalšími českými bankami. Očekávané zahájení projektu je ve 2. čtvrtletí 2012.

Společnost ČKD Praha DIZ získala v březnu 2011 zakázku za 1,2 mld. Kč. Do elektrárny Yunus Emre/Adularya (viz výše - Vítkovice Power Engineering) dodá dva energetické bloky, které využívají jako palivo lignit. Součástí dodávky budou dvě kompletní strojovny s parními turbosoustrojími o výkonu 2 x 145 MW a dále projekční práce, dodávka strojních technologických uzlů, systémů kontroly a řízení, zařízení slaboproudé a silnoproudé elektrotechniky, vybrané stavební práce, montáž a uvedení do provozu.

Dalším vstupem do energetického sektoru s českou participací jsou projekty společnosti ČKD Blansko Small Hydro s firmou Enerjisa Enerji Üretim, které dodá na základě EPC kontraktu Francisovy turbíny vč. generátoru a elektrické části pro hydroelektrárnu Sarigüzel (turbína o výkonu 3 558 kW – expedice zařízení 01/2012, montáž 03-05/2012), hydroelektrárnu Kandil (4 762 kW – expedice zařízení 05/2012, montáž 06-08/2012) – obě na JV Turecka v Kahramanmarské provincii a hydroelektrárnu Kavsakbendi (5 661 kW – expedice zařízení 04/2012, montáž 2012) na JV Turecka u města Gaziantep. Dalším společným projektem ČKD Blansko Small Hydro se společností Nuryol Insaat Ticaret je EPC kontrakt na dodávku 4 ks Peltonovy turbíny vč. generátorů a elektrické části pro hydroelektrárny na SV východě Turecka u Trabzonu – hydroelektrárna Ortacag (13 360 kW), Arakli (2x turbína o výkonu 9 128 Kw) a Dogan (11 424 kW).

ŠKODA POWER ze skupiny Doosan se v roce 2010 stala dodavatelem 2 turbín elektrárny Bolu Göynük (2x120 MW) pro tureckou společnost AKSA Enerji Üretim a spolupracuje na dodávkách zařízení pro novou tepelnou elektrárnu YOTES tureckého investora YILDIZLAR SSS Holding v provincii Çankiri u obce Orta, kam dodá za cca 1,5 mld. Kč tři parní turbíny o jednotkovém výkonu 133 MW (viz výše též výše ČKD). ZU Ankara zaznamenal, že Škoda Power v prosinci 2011 získala kontrakt na dodávku turbostrojů s kompletním příslušenstvím o výkonu 320 MW pro paroplynový cyklus Erzin CCGT Hatay. Jde o parní turbínu s generátorem GE pro nově budovanou elektrárnu na zemní plyn, kdy investorem projektu je Akenerji Elektrik Üretim (Akkök Group) spolu s ČEZ-em. Uvedení zdroje do komerčního provozu je plánováno na 2. polovinu roku 2014. Škoda Power má v různé fázi realizace na tureckém trhu čtyři projekty s osmi turbínami Škoda o celkovém výkonu 1270 MW, mj. Škoda Power dodá pro uhelnou

elektrárnu Yunus Emre (viz výše - Vítkovice Power Engineering) dvě turbosoustrojí s technologií fluidního spalování o jednotkovém výkonu 145 MW.

Turecké investice v ČR:

Investice jsou soustředěny především v cestovním ruchu (tj. cestovní kancelář CK ČEDOK), přičemž turecké investice jsou spravovány v ČR prostřednictvím amerického kapitálového fondu ODIEN ASSET Management. Kapitálový fond ODIEN se chce v budoucnu pomoci své další české investice AVIA Letňany věnovat ve zvýšené míře i obchodu s nemovitostmi. Turecko má nadále velký zájem o investice do segmentu letecké dopravy v ČR. Pro ucelenost informace uvádíme, že reprezentační kancelář provozuje v Istanbulu společnost ODIEN ASSET Management, vlastník CK ČEDOK, který v Turecku založil dceřinou pobočku AHOYTURIZM. Další kanceláře Ahoyturizm pracují v Bodrumu a v Antalyi.

9.4. Nejperspektivnější odvětví pro investice, privatizační a rozvojové projekty

Viz detailně k perspektivním oblastem českého exportu též kapitola 7.4. – z hlediska bezpečnosti investic je Turecko vázáno členstvím v mezinárodních organizacích a rizika investování pro zahraniční investory jsou tak přiměřená, zejména bezpečnost investic do velkých rozvojových programů je přísně sledována tureckým státem. V této souvislosti představuje Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic (v platnosti od 18. 3. 2012) uzavřená mezi ČR a Tureckou republikou významnou jistotu pro investory na obou stranách.

Z přílivu zahraničních investic je patrné, že investoři mají největší důvěru v sektor služeb (finanční a dopravní služby, obchod). Pro český průmysl je nejzajímavější oblast energetiky, v ní však nemá turecká strana dořešeny některé důležité otázky – financování, provozování BOO a BOT, záruky za odběry a prodejní ceny energií atd. Očekáváme, ve světle již uzavřených smluvních ujednání českých exportérů, růst exportní aktivity českých firem i v r. 2012, a to se zvláštním zřetelem ke skutečnosti, kdy zejm. významné české dodávky energetických zařízení budou fakticky realizovány až v tomto roce a letech dalších, a zejména energetický sektor bude tažným koněm českého exportu.

9.5. Rizika investování v teritoriu

Vzhledem ke skutečnosti, že Turecko je země, na jejíž stabilitě a bezpečnosti mají zájem nejen Turci, ale i nejvlivnější vojenská, mocenská a ekonomická uskupení a velmoci světa, a spolu se značně liberální systémem v ekonomické oblasti, vytváří dostatečné záruky potřebné pro investice do různých oblastí podnikání. Je třeba konstatovat, že turecká ekonomika téměř pravidelně (a dosti často v krátkých časových úsecích) procházela závažnými krizemi, avšak současná vláda a její dosti stabilní perspektiva vytvořily předpoklady pro delší období ekonomické stability. Úspěšný růst ekonomiky narušila v roce 2009 globální hospodářská krize. K většímu odlivu kapitálu sice nedošlo, ale silně poklesl celkový zájem zahraničních investorů. Naopak roky 2010 a 2011 indikují enormní růst ekonomiky (viz blíže kapitola k HDP), což potvrzuje i důvěra zahraničních investorů v tureckou ekonomiku, přičemž objem přímých zahraničních investic od v r. 2011 téměř dosáhl objemu agregátních FDI v letech 2009–2010 a aspiroval na metu v předkrizovém roce 2008 (2008: 19 504 mil. USD / 2011: 15 700 mil. USD).

Negativním faktorem však zůstává měnící se legislativa, která v některých případech představuje nové zákony s kontraproduktivními doplňky, jejichž odstranění či modifikace jsou časově značně náročné (viz naše informace o pracovních povoleních pro cizí státní příslušníky v kapitole 8.3 a 8.4.). Doporučujeme věnovat zvláštní pozornost právním i ostatním aspektům podnikání, pozornost větší než by vyžadovala obdobná investice např. v členském státě EU.

10. Očekávaný vývoj v teritoriu

10.1. Významné události v následujícím roce a jejich dopady na ekonomickou sféru země

Termín „turecké hospodářství“, v minulosti hojně používaný jako synonymum pro zmátek a pokřivené ekonomické vztahy, již dávno neodpovídá realitě, což dokumentuje vývoj turecké ekonomiky nejen v r. 2011, ale i v letech předcházejících. Všeobecně krizový rok 2009 byl následován pozitivním a dynamickým oživením turecké ekonomiky v roce 2010, kdy HDP v běžných cenách vzrostl o 16 %, ve stálých cenách o 8,9 % a tento výsledek tak překonal veškerá očekávání a predikce (OECD ve zprávě o hospodářském vývoji Turecka předpovídalo, že HDP země vzroste o 8,2 %, projekce MMF a Světové banky byly poněkud nižší (7,8 %, resp. 6,3 %), vládní entity počítaly s růstem HDP ve výši 6,8 %).

Dle aktuálně zveřejněných výsledků rostla turecká ekonomika ve čtvrtém čtvrtletí r. 2011 o 5,2 %, přičemž agregátně za r. 2011 ekonomika rostla v průměru o 8,5 %. Tato skutečnost ji řadí na druhou příčku ve světě, za Čínou, současně představující kontinuální růst již po devět čtvrtletí v řadě. Odhady analytiků hovořily o pro růstové projekci roku 2011 ve výši kolem 8 %. Konečné výsledky vývoje státního rozpočtu v r. 2011 dokládají i v celku příznivý vývoj fiskální politiky vládních entit. V r. 2011 vykázal státní rozpočet sice deficit ve výši 17,4 mld. TL (174 mld. Kč), nicméně v meziročním srovnání jde o dobrou fiskální politiku státu, neboť ve stejném období roku 2010 vykázal rozpočet deficit ve výši 40,1 mld. TL (401 mld. Kč). Pozitivní trend podporuje díky raketově rostoucí domácí poptávce kontinuální růst příjmů z výběru daní. Vláda vybrala od fyzických a právnických osob na daních v meziročním srovnání o 20,5 % více než v r. 2010. Výsledný deficit státního rozpočtu v poměru k HDP tak činí 1,4 %.

Úspěšná fiskální politika státu i dynamický růst HDP dostává trhliny v podobě dlouhodobě negativního vývoje běžného účtu platební bilance a financování deficitu, který v r. roce 2011 dosáhl rekordně vysokého úrovně ve výši 77,1 mld. USD (v r. 2010 činil deficit pouze 46,6 mld. USD, což činí 65,3% nárůst). Bez nadsázky se jedná o Achillovu patu turecké ekonomiky. Hlavními nástroji financování CAD byly přímé zahraniční investice (13,4 mld. USD), portfoliové investice (22,1 mld. USD), půjčky (27,3 mld. USD) a vysoká nedefinovaná položka „Errors and Omissions“. Rekordně vysoký deficit běžného účtu platební bilance indikuje strukturální problémy ekonomiky, resp. absenci konkurenceschopnosti tureckých subjektů na mezinárodních trzích. Tento fakt věrně reflektuje skutečnost, kdy turecká ekonomika postrádá hodnotné globální značky, které by mohly táhnout exportní výkon Turecka a mohly úspěšně komercializovat své produkty v zahraničí. I když odhadovaná cena sta nejhodnotnějších značek Turecka během posledních pěti let vzrostla z 10 mld. USD na 33 mld. USD, stále tato celková agregátní hodnota nedosahuje ani hodnoty samotné značky IBM (36 mld. USD) a de facto se rovná hodnotě značky Wal-Mart.

Od roku 2011, kdy míra inflace dosáhla 10,45 %, je země opět vystavena silným inflačním tlakům. dobré výsledky ekonomiky jsou podpořeny pozitivními výsledky vývoje míry nezaměstnanosti, která klesla v r. 2011 na 9,8 %. V nominálním vyjádření tak v meziročním srovnání našlo zaměstnání o 431 tis. osob více než v r. 2010. Bez zaměstnání tak bylo v r. 2011 v Turecku 2 615 tis. osob oproti 3 046 tis. osobám v roce předešlém. Počet zaměstnaných osob vzrostl meziročně z 22 594 tis. na 24 110 tis. osob. Výsledky jsou hluboko pod predikcemi vládních entit zveřejněných v rámci vládního střednědobého plánu, dle kterého činil na r. 2011 odhad míry nezaměstnanosti 12%. Stále alarmující je míra nezaměstnanosti mladistvých, která dosahuje úrovně 18,4 %, nicméně s klesající tendencí (v r. 2009: 24 %, v r. 2010: 21,7 %).

Výsledek zahraničního obchodu Turecka v roce 2011 potvrdil celoročně velmi neuspokojivé exportní výkony turecké ekonomiky. Zahraniční obchod dosáhl agregátně záporného salda obchodní bilance ve výši 105,88 mld. USD, což je nejhorší výsledek v celé 89leté historii novodobé Turecké republiky. V meziročním srovnání jde o zvýšení o téměř 48%. Oficiální výsledky zahraničního obchodu Turecka překonaly i pesimistické scénáře tureckých entit, které ještě v září 2011 predikovaly pro rok 2011 export ve výši 127 mld. USD, import 227 mld. USD a deficit ve výši 100 mld. USD. Navíc původní vládní cíle byly posazeny hluboko pod tímto předpokladem, když střednědobý plán na léta 2011–2013 předpovídal deficit zahraničního obchodu v r. 2011 ve výši 75 mld. USD. Zásadním pro celkový výsledek, resp. konečnou výši deficitu, byla zejména rostoucí poptávka po energetických vstupech ze zahraničí (import energetických komodit činil v r. 2011 celých 54,11 mld. USD). Turecko v r. 2011 vykázalo deficit zahraničního obchodu se všemi teritoriálními skupinami: s EU „27“: -28,7 mld. USD, RF: -18 mld. USD, Čínou: -19,2 mld. USD,

USA: -11,4 mld. USD, „zbytkem světa“: -34,4 mld. USD, pouze s OIC byla bilance těsně kladná: +5,9 mld. USD.

Rok 2011 byl každopádně ve znamení rekordně rostoucího HDP, snižující se míry nezaměstnanosti a solidního přílivu přímých zahraničních investic. Achillovou patou turecké ekonomiky však zůstává rekordní deficit běžného účtu platební bilance a nepřesvědčivé exportní výkony. Současné predikce vládních entit hovoří o 4 až 5% růstu HDP na r. 2012, což v místním chápání ekonomické reality znamená „soft landing“. Přes silnou rétoriku tureckých vládních entit, že Turecko může být ekonomickým modelem zemím EU, je nutno chápat let turecké ekonomiky vzhůru v širším kontextu a zejména v delší časové řadě. Skvělé výsledky růstu HDP v roce 2011 ještě nedeterminují další ubírání turecké ekonomiky v roce 2012, zvláště ve světle vnějších hrozeb, jakými je ekonomická recese hlavního exportního trhu Turecka, tj. EU, kdy 46,2 % exportu Turecka směřuje do zemí EU27.

Predikce a očekávaný vývoj v teritoriu na r. 2012 a léta další:

Predikce Mezinárodního měnového fondu (IMF), které původně v lednu 2012 předpokládaly růst turecké ekonomiky ve výši 0,4 % byly na schůzce ministrů financí zemí G20 upraveny na hodnotu růstu HDP ve výši 2,3 %. IMF argumentuje zejména nutností rozvíjejících se ekonomik zajistit tzv. „soft landing“ v návaznosti na klesající dynamiku růstu ekonomiky. OECD a investiční banka Goldman Sachs počítá se zpomalením ekonomiky Turecka v r. 2012 na 2–3 % resp. 0,5 %. Světová banka odhaduje růst turecké ekonomiky na 2,9 %, přičemž argumentuje volatilitou ekonomiky na vnějšími vlivy, zejm. v eurozóně, vysokým deficitem běžného účtu platební bilance, jakož i nízkými státními rezervami. Vládní entity zveřejnily predikci růstu turecké ekonomiky ve výši 4 % až 5 %, přičemž tento scénář též považují za „soft landing“. Z dalších vládních cílů stojí za zmínku důsledné dodržování fiskální disciplíny, snižování deficitu CAD na úroveň 6–7 %, rozsáhlé akvizice FDI, kdy dosavadní silný výkon turecké ekonomiky může stimulovat investory z recesí zmítaných zemí EU za účelem realizace investičních záměrů právě v Turecku. Monetární cíle tureckých vládních entit spočívají v korelaci rostoucí míry inflace na úroveň kolem 5,5–6,5 %. Turecko dále pro r. 2012 cílí na zvyšování své konkurenceschopnosti na mezinárodních trzích a na prolomení 150 mld. USD hranice exportu s nárůstem až na 500 mld. USD v r. 2023.

Rok 2011 byl ve znamení strmého letu turecké ekonomiky vzhůru, přičemž v celku poklidný, ale dynamický let byl narušován jen turbulencemi v podobě rekordně vysokého deficitu běžného účtu platební bilance, rostoucí míry inflace a prohlubujícího se deficitu zahraničního obchodu. Ve světle panující nejistoty v eurozóně, resp. EU27 a neutuchajícího importního apetitu země, bude rok 2012 pro tureckou ekonomiku rokem pravdy. Původní ambiciózní plány oficiálních míst již nehovoří o dvouciferném růstu ekonomiky a skutečnosti, že Turecko může být ekonomickým modelem zemím EU. Je nesporné, že nadcházející ekonomická recese hlavního exportního trhu Turecka, bude mít na ekonomiku vliv. V této souvislosti bude zřejmě „soft landing“ v podobě 4% až 5% růstu HDP realitou r. 2012.

10.2. Trendy, vstup země do mezinárodních uskupení, přijetí nových zákonů, daní apod.

Turecká republika v rámci přístupových jednání k EU přijímá poměrně rozsáhlé ekonomické reformy a nové zákony, které jsou nejen spjaty s přibližováním evropské legislativě, ale jsou též diktovány ekonomickými zájmy země. Mnohé z nich však nejsou stále plně „kompatibilní“ s evropskými normami, přičemž příkladem je Zákon o obnovitelných zdrojích energie (cenově upřednostňuje turecké investory a výrobce zařízení provozujících obnovitelné zdroje energie před zahraničními investory), jakož i dlouhodobě diskutovaný Zákon o veřejných zakázkách, po jehož novelizaci úpěnlivě volají evropské struktury a zejména velcí zahraniční soutěžitelé, kteří se právem cítí znevýhodnění při účastech v tendrových řízeních při veřejných zakázkách (15% cenové znevýhodnění zahraničních soutěžitelů před domácími).

Posledním opatřením je dosud relativně velmi striktní možnost nabývání nemovitostí a pozemků cizinci zejména ze zemí OIC (Organisation of the Islamic Conference). Současná vládní iniciativa směřuje k téměř neomezenému nabývání nemovitostí a pozemků cizími státními příslušníky, samozřejmě s výjimkou tzv. pozemků a nemovitostí strategického významu (s vojenským a bezpečnostním užitím). Vládní entity si slibují od tohoto opatření růst přílivu přímých zahraničních investic (FDI) a nárůst nových pracovních míst, a to zejména v méně rozvinutých oblastech. Ambiciózní odhad tureckých entit odhaduje

pozitivní vliv uvolnění trhu s nemovitostmi a pozemky, která má činit přidanou hodnotu rovnající se nárůstu FDI ve výši 5 mld. USD v prvním roce platnosti nové legislativní úpravy.

Zásadní novou normou v turecké legislativě je nový turecký obchodní zákoník, který se jeví jako transparentnější a vytváří jednu ze závěrečných benchmarks kapitoly 6. Byl připravován déle než pět let a přijat parlamentem na začátku roku 2011. Z důvodu enormních změn a jeho šíře, je počítáno s tranzitním obdobím nutným k přípravě jeho implementace, v platnost tedy vstoupí 1.7.2012. Obsahuje kolem půldruhé tisícovky paragrafů (celkem 6 svazků, 1534 článků týkajících se následujících oblastí: obchodní firma, podkladové obchodní materiály, podnikové právo, pojišťování, silniční a námořní doprava zboží.). Velmi diskutovanou oblastí však je jeho zásadní sankční, někdy až nesmyslně tvrdá, podoba, kdy např. absence a nefunkčnost webových stránek, povinně zveřejňované údaje o firmě apod., bude pro statutára společnosti znamenat nejen tvrdé finanční postihy, ale v některých případech i trestní odpovědnost. Předmětná norma tak s největší pravděpodobností dozná novelizace ještě před vstupem v platnost.

Aktuální vývoj na turecké politické scéně potvrzuje výrazné posílení ekonomické dimenze se zeměmi blízkovýchodního regionu a JV Asie. Aktivita tureckých vládních entit v ekonomické diplomacii s předmětnými zeměmi dokládá podpis několika dohod o zónách volného obchodu i tureckým příslibem vysokých investic do BV regionu a podporou stabilizace politických systémů uvedených zemí. Turecko se snaží převzít roli nejen politického lídra v regionu, ale též sleduje snahu o hlubší diverzifikaci svých vnějších hospodářských vztahů. V roce 2011 činil podíl zemí EU na exportním výkonu Turecka 46,2 % a meziročně tak zůstal na téměř stejné úrovni (v r. 2010: 46,3 %). Agregátní export do zemí EU27 dosáhl hodnoty 62,38 mld. USD. Druhým nejvýznamnějším exportním trhem pak bylo OIC (Organisation of the Islamic Conference) s podílem ve výši 27,7 %. S vědomím, že více než 46 % zahraničního obchodu Turecka je realizováno se zeměmi EU, které v r. 2012 hrozí přinejmenším stagnací, a jen pouhých 27,7 % se zeměmi OIC, je pochopitelná snaha o diverzifikaci tureckého exportu. Tradičně pozitivní vnímání Turecka na trzích BV tak může pro české subjekty být významnou příležitostí jak úspěšně komercializovat své produkty a technologie v konsorciálním přístupu s tureckými partnery na těchto třetích trzích.

10.3. Nové možnosti pro český export či jinou ekonomickou spolupráci s ČR

K tomuto tématu viz blíže též kapitola 7.4.

Vzhledem k poměrně otevřenosti turecké ekonomiky a skutečnosti, že turečtí výrobci produkují široký sortiment zboží krátkodobé i dlouhodobé spotřeby, jakož i drobné strojírenské kusoviny při dobrém poměru ceny a kvality, činí místní trh náročným, nicméně s vzhledem k silné domácí poptávce s téměř 75 miliony spotřebitelů též perspektivním a dynamicky rostoucím.

Stále nejperspektivnější oblastí uplatnění českých exportérů zůstává oblast dodávek investičních celků, především v energetickém sektoru, též čističky odpadních vod všech velikostí, odpadové hospodářství, jakož i v celé škále environmentálních technologií s vysokou přidanou hodnotou. Při správné akvizici mají šanci na úspěch i potravinářské technologie. Zásadní pro úspěšnou penetraci tureckého trhu jsou projekty budované jako joint-venture s tureckými partnery. Významným předpokladem pro úspěch je maximální rozsah financování ze strany dodavatele, přičemž v této oblasti nabývá na významu, resp. přidané hodnotě možnost výhodného financování a pojišťování prostřednictvím ČEB a EGAP, případně formou konsorcií se silnými zahraničními partnery nebo subdodávkami pro ně. Dobré vyhlídky, kde lze spojit tradičně pozitivní vnímání Turecka a solidní povědomí o českých dodávkách v minulosti (zejm. investičních celků) skýtá rovněž agresivní nástup tureckých podnikatelů do Iráku, Afganistánu, Libye a dalších zemí regionu, na jejichž obnově by se za předpokladu navázání dobrých kooperačních vztahů s tureckými partnery mohly zúčastnit i české firmy. Spolupráce Turecka se sousedy je velkou šancí ke kooperaci na třetích trzích Blízkého a Středního východu. Potenciální oblastí zájmu českých podnikatelských subjektů by měly být i důlní zařízení, projektování a technologie s tímto spojené, dopravní systémy vč. dodávek pro light-rail, subdodávky pro automobilový průmysl, zbrojní produkce – zejm. ruční palné zbraně a strojírenská zařízení.

Jednou z velmi perspektivních oblastí uplatnění pro české podnikatelské subjekty jsou tendrová řízení v rámci projektů multilaterální rozvojové pomoci EU Turecku. Pro české firmy je mimořádně účelné, aby se zabývaly možností zapojení do rozvojové pomoci Evropské komise (EK) pro turecké předvstupní období, t.j. do tzv. programů IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance), což dle dostupných

informací, až na výjimky, dosud čeští exportéři nevyužili, a to i přesto, že ČR se jako členská země EU na tvorbě zdrojů pro turecké IPA projekty rovněž podílí. Nástroj IPA má 5 komponentů

- Komponent I – Pomoc při transformaci a budování institucí
- Komponent II – Přeshraniční spolupráce
- Komponent III – Regionální rozvoj
- Komponent IV – Rozvoj lidských zdrojů
- Komponent V – Rozvoj venkova

V rámci programů IPA bylo pro Turecko v letech 2010 až 2013 alokováno celkem 3 271 mld. EUR s tím, že v roce 2011 tato částka činí 781,9 mil. EUR, v roce 2012:860 mil. EUR a v roce 2013:935,5 mil. EUR.

Zejména vzhledem k možnostem českých firem, jejich know-how a perspektivním oborům se jako velmi zajímavá jeví Komponenta III – Regionální rozvoj, jehož součástí je Program na zlepšení životního prostředí (Environmental Operation Program) týkající se zabezpečení dodávek čisté vody, čištění odpadních vod, zpracování a sanace pevných městských odpadů a současně též pokrývající sektor kolejové dopravy. Pro Program na zlepšení životního prostředí je na r.2012 a2013 vyhrazeno k čerpání 357, resp.378 mil. EUR. Další možnosti lze identifikovat v rámci Komponenty V „Rozvoj venkova“, kde jde např. o zvýšení efektivity zemědělství či bezpečnost potravin, s částkami na uvedené roky ve výši 190, resp.213 mil. EUR.

Detailní informace o nových, probíhajících a uzavřených výběrových řízeních jsou zveřejňovány na internetových stránkách k tomu zřízené státní turecké implementační agentury [Central Finance and Contracts Unit](#). Její stránky obsahují i podrobný návod a podmínky pro přihlašování do výběrových řízení a vzory potřebných dokumentů. Zvláštní pozornost je třeba klást na vyhledávání v položce „Forecast“, která indikuje v několikaměsíční lhůtě dopředu, že bude vypsán tendr. Kontraktorem budoucího výherce tendru je CFCU. Výběrová řízení probíhají s ohledem na majoritní prostředky EU dle regulí EU. Identické informace k těmto projektům jsou obsaženy rovněž v databázi EU TED. Bližší informace k této problematice jsou zveřejněny na internetových stránkách Delegace EU (DEU) v Turecku www.avrupa.info.tr v oddíle „EU Funding in Turkey“.